

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 11067

FOLKLOR-LIDER

Akademiia nauk URSS, Kiev

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER

AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אינסטיטוט פאר יידישער פראלעטארישער קולטור בא דער
אלוקראינישער וויסנשאפט-אקאדעמיע. עטנאגראפישע סעקציע

פּאָלקלאָר-לידער

נייע מאטעריאלן-זאמלונג

געזאמלט דורך: מ. בערעגאָווסקי, ב. גוטיאַנסקי,
ד. גאַראָכאָווסקאָיאַ, י. טשערניאָק, א. לעוויצקי,
ז. סקודיצקי, ש. קופערשמיד, כ. רייכשטיין, א. אנד.

צוגעגרייט צום דרוק מיט אַן
אַרײַנפיר אונג באַמערקונגען

ז. סקודיצקי

אונטער דער רעדאַקציע פֿון

מ. ווינער

1933

עמעס, מאַסקווע

פּאַרלאַג

Редактор М. Винер. Техн. ред. И. Тененбаум.

Сдано в производство 1|III-33. Подписано к печати 16|V-33
Формат бумаги 62×94¹/₁₆ 9¹/₄ п. л.
52000 зн. в п. л. „ЭМЕС“ 1022. Уп. главлита В-31354. Тираж 2000
Корректор М. Иткович.

Тип. Изд-ва „Дер Эмес“, Москва, Покровка, 9.

א ר י נ פ י ר

1

אנדער זאמלונג נייע פּאָלקאַר-לידער איז איינגעטיילט אין פיר אָפטיילונגען, וואָס זיינע צווייטגעשטעלט געוואָרן לויט א טעמאטישן פרינציפ. אין דער ערשטער אָפטייל זיינע ברענגען מיר ארבעטער-לידער (לידער וועגן עקספּלאטאציע און גויט, שטרעיק-לידער, לידער וועגן קאמף און קאַרבאַנעס, רעוואָלוציאָנערע הימנען און געזאַנגען), אין דער צווייטער — לידער פון באלמעלאַכישן שטייגער, אין דער דריטער — לידער וועגן דער רוסיש-יאפּאַנישער און אימפעריאליסטישער מיליטאַרע, און אין דער פערטער — לידער פון לעבן-שטייגער.

שאפן און געברויכן פּאָלקאַר איז כאראקטעריסטיש דעריקער פאר די עקספּלאט-טירטע, אונטערדריקטע און אָרעמע קלאסן. * ס'וועט אָבער פאליש זיין פון אזא פעסט-שטעלונג ארויסצורדינגען, אז פּאָלקאַר-שאפונגען ביכלאל זיינען איינהיטלעכ לויט זייער סאָציאלג אינהאַלט און מעהוס. צו די שאפער און געברויכער פון פּאָלקאַר גע-הערן באשטימטע דאָרפישע קלאסן, שטאָטישע האנטווערקער, באלמעלאַכעס, שטאָטישע אָרעמשאפט, קליינ-הערלעך א. א. ו. אינ געוויסע פעריאָדן, אפ באשטימטע שטופעס פון זייער קלאסן-אנטוויקלונג נעמען אן אָנטייל אינעם שאפן און געברויכן פּאָלקאַר אויך באשטימטע שיכטן ארבעטער. יעדערער פון די דאָזיקע קלאסן און שיכטן האָט אינעם פּאָלקאַר (אין ליד, מיסט, ווערטל, א. א. ו.) אויסגעדריקט זיינע סאָציאלע שטרעבונגען, זיינ קלאסן-אידעאָלאָגיע. מיר וועלן, לעמאָשל, פעסטשטעלן א שארפן אונטערשייד צווישן דעם פּאָלקאַרישן ארבעטער-ליד (זאָל זיין אפילע דעם

* אויך די הערשנדיקע קלאסן אָדער געוויסע שיכטן אין די דאָזיקע קלאסן קאָ-נען אין באשטימטע פעריאָדן זיין שאפער און געברויכער פון פּאָלקאַר. פּאָלקאַר איז אָבער נישט זייער ספעציפיש און אייגנטלעכער אויסדרוק-שטייגער, און זיי קומען צו אימ אָן אלס שאפער און געברויכער טאקע דערזאַר, — ווי ווידערשפּרעכ-לעך דאָס זאָל גיט אויסגען, — ווייל ער איז כאראקטעריסטיש און ספעציר-פיש פאר די אונטערדריקטע און עקספּלאטירטע קלאסן. דאָס שאפן און געברויכן פּאָלקאַר האָבן בא די הערשנדיקע קלאסן גאָר אן אנדערע סאָציאלע פונקציע און מיין. דאָס איז בא זיי דעריקער א שאפן פארן „פּאָלק“ און ס'האָט אין יעדן באזונדערן פאל באשטימטע, אמאָל פראָגרעסיווע און אמאָל רעאקציאָנערע ציילן. דאָס געברויכן פּאָלקאַר האָט דאן אויך א גאנצ ספעציפישן בייטאם: אמאָל איז דאָס כווינען איבער דער שאפונג פון „גידעריקערע“ קלאסן, אמאָל דער אויסדרוק פון נאַציאָנאַליזם, אמאָל באטייט עס די „אראָפּנידערונג“ פון א הערשנדיקן קלאס צום „פּאָלק“ און א. ו.

עלטרענ און נאָכ ניש רעוואָליוציאָנערע) און דעם פּאָלקאָרישן באלפעלאַנכע ליד. א שארפער אונטערשייד איז אויך פאראן צווישן דעם פּאָלקאָרישן באלפעלאַנכישן ליד און צווישן יענע פּאָלקאָרישע לידער, וואָס דריקן אויס א קרעטערשן מענוס. פאר דער מאַרקסיסטישער פּאָלקאָריסטיק שטייט איצט דעריבער די אופגאבע אויסצו-פאַרשן די סאָציאלע דיפערענציאציע אינעם פּאָלקאָר. סימו אריבערקלאָרט הערן אים דער פּאָלקאָרישער שאפונג די אָפּשפיגלונג פון דער אידעאָלאָגיע פון פארשידענע קלאסן. סימו אופגעדעקט ווערן די פארשידענע קלאסן-טענדענצן, וואָס קומען אין איר צום אויסדרוק.

חיה די כאראקטעריסטישע אייגנטלעכע שאפער און געברויכער פונעם פּאָלקאָר זיינען געוויינלעך די עקספּלאַטישע, אונטערדריקטע און אָרעמע קלאסן, האָבן זיך דער-ריבער אין אים אָפּטמאָל אָפּגעשפיגלט די רעוואָליוציאָנערע און בונטארישע שטרעבונגן-גען פון די דאָזיקע קלאסן אפּ באשטימטע שטופעס פון זייער קלאסן-אנטוויקלונג. ס'האָבן זיך אָבער אין אים אויך אָפּגעשפיגלט די אָפּגעשטאנענקייט, דאָס אומוויסן און די דערשלאָנקייט פון די דאָזיקע קלאסן. אין די פּאָלקאָרישע ארבעטער-לידער איז אָפּט געקומען צום אויסדרוק דער רעוואָליוציאָנערער קעמפּנדיקער גייסט פון דער קלאסן-באוועגונגסלידער ארבעטערשאפט, מיר געפינען אין זיי אָבער אויך אָפּגעשפיגלט (באוונג-דערס, אין די עלטערע פּאָלקאָרישע ארבעטער-לידער) די האכנאָע און דערשלאָנג-קייט, די דאלעס-פּסיכאָלאָגיע פון פּאָפּולירע שייכטן ערער-פּראָלעטאריאט — א פּסי-כאָלאָגיע, וואָס איז געקומען אלס דירעקטער רעזולטאט פון קלאסן-אונטערדריקונג. אינעם רוסישן פּאָלקאָר געפינען מיר אָפּגעשפיגלט די רעוואָליוציאָנערע און בונטארישע שטרעבונגען פונעם פּאָפּולירע און געוויסע פּעריאָדן (מינסעס און לידער וועגן סטענקע ראזין, יעמעליאן פּאָפּולירע, וועגן פּריצימ און למציאָנעם. כּוּזנעק טייטלעך וועגן גאלאָכמי א. א. ו.), עס איז אָבער אין אים אויך געקומען צום אויסדרוק דער „אידאָליאָם פון דאָרפישן לעבן“ (אברעגלויבנס, מינסעס וועגן שידים און רוכעס, רעליגיעזער פּאָלקאָר א. א. ו.), יענע פּאָפּולירע ערטערקייט און אומוויסן, אים וועלכע די פּאָפּולירע מאסן האָבן בא דער פּריצישער און בורזשואזער הערשאפט געלעבט. די מאַרקסיסטישע פּאָלקאָריסטיק מוז ווערן א באוונדער אפּ-ערקומקייט צו די עלעמענטן אינעם פּאָלקאָר, אים וועלכע ס'ווערט געוועקט דאָס קלאסן-באוועגונג און קלאסן-טינע קעגן די עקספּלאַטערע און אונטערדריקערס. מיר מוזן פּריער פאר אלע אויפזאמלען, פארעפנטלעכן און וויסנשאפטלעך פאנאָרערארבעטן די רעוואָליוציאָנערע און בונטארישע טיילן אינעם פּאָלקאָר. דער דאָזיקער טייל פּאָלקאָרישער איז פאר אונז באוונדערס וויכטיק.

די בורזשואזע און קליינבירגערלעכע פּאָלקאָריסטן, די פּאָרשטייער פון דער „אָב-יעקטיווער“ וויסנשאפט, וואָס קומען שטענדיק אין אזא היסטאָריע פון דער „פּאָלק-כאָכמע“ און פונעם „פּאָלקס-גייסט“, וואָס אידעאָליאָגן דעם פּאָלקאָרישן און עטנאָגראַפישן שטייגער און באציען זיך צו אים מיט דער גרעסטער „פּיעטעט“, האָבן אפּן זאָרגער-דיקטן אויפן אויסגעמיטן אים זייער זאמלונג און פּאָרשונג-ארבעט די פּאָרשונגס-בונ-טארישע און אוואדע שויבן די רעוואָליוציאָנערע טיילן אינעם פּאָלקאָר. דאָס איז ווייט גיט קיין צופעליקייט. ניש צופעליק האָט מען זיך אין דער לידער (פּונקט אזוי אויך אין דער רוסישער) בורזשואזער פּאָלקאָריסטיק באצויגן מיט אזא פּיטל צום פּאָלקאָרישן ארבעטער-ליד; * גיט צופעליק האָבן רוסישע בורזשואזע און פּריצישע

* מיט באווייערן מוזן מיר דאָ פעסטשטעלן, אז נאָכ אדאָמא אין אים דער רוסישער פּאָלקאָריסטיק גיטאָ קיין איין ספעציעלע זאמלונג פון רוסישע פּאָלק-אָרישע ארבעטערשע און רעוואָליוציאָנערע לידער.

פּאָלקאָריסטן ניט פּיקסירט קיין פּויערישע מיינסעס און דערציילונגען וועגן ליביינג-
 טומ; ניט צופעליק האָבן יידישע ברוזשואוע און קליינברגערעכע פּאָלקאָריסטן קייני-
 מאָל ביט שפעציעל געזאמלט יענע ביו צו א געוויסן גראַד אנטרעליגיעזע מייסעלעך, אנדערשט
 און ווערטלעך, וווּ ס'ווערן אויסגעדריקט ספייקעס אין רעליגיע, וווּ ס'ווערט געכויר-
 זעקט פון רעבן, ראָוו, דאיען און אנדערע קלייקוידעש. פארקערט, גאנצ זאָרגעוודיק
 האָבן די דאָזיקע פּאָלקאָריסטן אומגעזאמלט יענע פּאָלקאָר-מאטעריאלן, וווּ רעליגיע
 און ביטאָבן איז גאָט ווערן געהויבן, וווּ די פּאַרשטייער פונעם רעליגיעזן קולט ווערן
 אירעאליזירט, — יענע פּאָלקאָר-מאטעריאלן, וואָס דינען פאר די עקספּלאַטאטערישע
 קלעבן אלס מיטל צו פארטעמפן דעם קלאסן-באוועגונג פון די ארבעטנדיקע. אין
 דעם אלעמען האָט זיך ארויסגעוויזן א קלאָרע קלאסן-טענדענץ — ארויסגייענדיק פון
 די אייגענע קלאסן-אינטערעסן האָבן די ברוזשואוע און קליינברגערעכע פּאָלקאָריסטן
 אינגאנצער (אין בעסטן פאל) די פּאַרגרעסיווע בונטארישע און רעוואָליוציאָנערע עלע-
 מענטן איבער פּאָלקאָר און פארקערט — אירעאליזירט, דעהייבן די רעאקציאָנערע
 צוויקשלעפנדיקע עלעמענטן זייען.

2

באָס אָפּקלייבן און צונויששעלן דעם מאטעריאל פון אונדזער זאמלונג האָבן מיר
 זיך אָנגעפירט מיט די אַזגאבעס פון דער מארקסיסטישער פּאָלקאָר-פאַרשונג. מיר
 האָבן אינוינעם געהאט, אז איינע פון די וויכטיקסטע אַזגאבעס פאר דער מארקסיסטי-
 שער פּאָלקאָריסטיק באָס פארעפנטלעכן מאטעריאלן איז ארויסגעגעבן יענע פּאָלקאָר-
 שאפונגען, וואָס זיינען געווענדט קעגן די עקספּלאַטאטערישע קלאסן. מיר האָבן
 געשטרעבט אָפּצוקלייבן פאר דער דאָזיקער זאמלונג דעריקער אַזעלכע לידער-מאטעריאלן,
 וואָס זיינען בוילעט און שארפ אָנגעזעטיקט מיט סאָציאלן אינהאלט.

דאָס צענטראַלע אָרט אין אונדזער איצטיקער לידער-זאמלונג פארנעמט די אָפּטיי-
 לונג פּאָלקאָרישע ארבעטער-לידער. די דאָזיקע אָפּטיילונג האָבן מיר איינגעטיילט אין
 פיר באזונדערע גרופעס. אין דער ערשטער גרופע ברענגען מיר מוסטערן פונעם על-
 טערן פּאָלקאָרישן ארבעטער-לידער, — לידער, וואָס זיינען אנטשטאנען, ווי אונדז-
 דוכט, נאָך פארן אַפּקום פון דער רעוואָליוציאָנערער באוועגונג צווישן יידישע אר-
 בעטער. אין די לידער פון דער דאָזיקער גרופע ווערט אָפּגעשפּיגלט די אידעאָלאָגיע
 פון דער פאָפּעריזירטער האנטווערקערישער אָרעמשאפט, פונעם נאָך שוואַך דיסערע-
 צירטע ערעוודערפּאָלעטאריאט. הונגער און וויסטע גויט אָן אויסזיכטן אפ א בע-
 סערער צוקונפט, אָט דאָס איז די הויפט-טעמע פונעם עלטערן פּאָלקאָרישן ארבע-
 טער-לידער. כאַראַקטעריסטיש פאר דעם מין לידער איז די סענטימענטאלע מאכטלאָזע
 קלאָג אפן אייגענעם ביטערן גוירל, דאָס באַקלאָנג זיך אפן באַזענאָס דעם עקספּלאַט-
 אטער. אשטייגער :

שווער און ביטער ווי דער טויט,
 אזוי איי דאָך נאָך דעם ארבעט-זאָרערס לעבן.
 אוי, אז פאר דעם טרוקענעם שטיקעלע ברויט
 מוז ער זיינע קרעפטן אוועקגעבן.

אוי, אילע טאָג ווינטש איך מיר דעם טויט,
 בעסער וואָלט איך גיט געווען געבוירן ווערן גאָר,
 אידער צו ליידן אזא ביטערן גויט.

סימיר פּינצטער די טעג, סימיר ביטער די יאָר.
אוי, אלע טאָג ווינטש איך מיר דעם טויט.

אוי, כּי קומ אריין אינדערפרי און שטעל מיך אוועק
באמ באַלעפּאָס אפּ דער טיר
און סמיעע נאָך ניט אויסריירן א הויכע וואָרט,
איך האָב דאָך מוירע, ער זאָל ניט אָפּזאָגן מיר
און זאָל ניט צונעמען א צווייטן אפּ מיין אָרט.

(זע ווייטער ז. 17)

לייטן גרונט־טאָג איז דאָס עלטערע פּאָלקאָרישע ארבעטער־ליד געוויינלעך דער
שלאָנג און פעסימיסטיש. פּול מיט באשרייבונגען פונעם בלוטקער עקספּלואַטאציע און
אומענטשלעכער האָרעוואַגיע, פונעם אַרעמקייט און נויט, איז עס אַבער דעריקער בלוז שטיי־
געריש-באשרייבנדיק. עס קאָנסטאטירט פאקטן און באַקלאַגט זיי. עס וויינט אַבער ניט
קיינ שום אויסוועג, עס האָט ניט איין זיך דערעקלאַל קיין א פּרונדריקע פּראָטעסט־
טירנדיקע טעיער. די שוואַך דיפּערענצירטע שייכטן פונעם ערער־פּראָלעטאריאט און
פונעם דער־אַרעפּאָשנער אַרעמשאַפט, וועמעס אידעאָלאָגיע דאָס עלטערע פּאָלקאָרישע
ארבעטער־ליד שפּיגלט אָפּ, האָבן נאָך פאר זיך איין זייער הילפּלאָזיקייט דעם איינציגן
ריכטיקן וועג — דעם וועג פונעם רעוואָלוציאָנערן קאמפּ קעגן עקספּלואַטאציע און קעגן
דער בורשוואַזער געזעלשאַפט — ניט געזען.

איך די איבעריקע דריי גרופּעס פונעם דער אַפּטיילונג ארבעטער־לידער ברענגען מיר
לידער וועגן שטרייקן, וועגן רעוואָלוציאָנערן קאמפּ און קאַרבאַנעס פונעם רעוואָלוציע,
די פּאָלקאָרישע רעוואָלוציאָנערע הימנען און געזאַנגען. די דאָזיקע לידער זיינען
אופגעקומען אונטער דער דירעקטער ווירקונג פונעם דער רעוואָלוציאָנערער ארבעטער־
באוועגונג און שפּיגלען אָפּ די אידעאָלאָגיע פונעם דער יודישער ארבעטערשאַפט איך
יענער צייט, ווען זי איז שוין קלאַס־באוויסטזיניק און טרעט אריין אייננעם מיטן
ארבעטער־קלאַס פונעם גאַנצן רוסלאַנד איך שלאכטן קעגן דער הערשנדיקער סאָציאַלער
אָרדענונג.

פארשיידנערליי דראַמאַטישע געשעענישן פונעם רעוואָלוציאָנערן קאמפּ האָבן אָך
גערעגט און צוגעצויגן צו זיך די פּאָנטאזיע פונעם דעם ארבעטערשן פּאָלקאָר־שאַפּער.
אַרעסטן, שטרייקן, סכאַדקעס, אטענטאטן, ספיסע, דעמאָנסטראַציעס, קאַרבאַנעס פונעם
רעוואָלוציאָנערן קאמפּ — אָט דאָס אלע האָט געדריט אלס שטאַפּ פארן נייעם רע־
וואָלוציאָנערן פּאָלקאָרישן ארבעטער־ליד. איך אונטערשייד צום עלטערן פּאָלקאָרישן
ארבעטער־ליד, וואָס איז איך גרונט, ווי שוין געזאָגט, פעסימיסטיש און דערשלאָנג,
איך דאָס נייע פּאָלקאָרישע ארבעטער־ליד איך גרונט אָנגעזאפּט מיטן סאָציאַלן אַפּטי־
מיזם פונעם א קלאַס, וואָס גייט מוטיק באַרג ארום און איז זיכער איך זיינע קאמפּ פאר א בע־
טערער און שענערער צוקונפט.

די רעוואָלוציאָנערע פּאָלקאָרישע ארבעטער־לידער באהאַנדלען פאקטיש אלע
איינ גרויסע טעמע — דאָס איז די טעמע וועגן רעוואָלוציאָנערן קאמפּ. און ווי די דאָזיקע
טעמע זאָל ניט וואַריירט ווערן — זאָל דאָס זיין א ליד וועגן שטרייקן, וועגן ארעסט
און ספיסע, אָדער וועגן א דורכגעפאלענער פּאַרזאמלונג — אומעטום געפיינען מיר אקצענטירט
דעם מונטערן רופּ צום קאמפּ, דעם פעסטן באשלוס צו קעמפּן ביז לעצט. טאַקע דער־
פאר האָבן די רעוואָלוציאָנערע ארבעטער געוונגען די דאָזיקע לידער בא דער
אַרבעט בעשאַס שטרייקן, אפּ אומלעגאלע צונויפקומענישן, איך ספיסע און איך פאר־
שיקונג.

דאָס רעוואָליוציאָנערע פּאָלקלאָר-ליד — אין דעם איז זײַנ גרויסער באַ-
 טײַט האָט זיך אין מעשעך פֿון יאָרן סיסטעמאטיש אָפּגערופֿן אפּ פֿארשיידנערליי פּאָקט
 און געשעענישן אין דער ארבעטער-באוועגונג און גערופֿן צו אַקטיוון קאַמפּ קעגן דער
 הערשנדיקער רעדע־פֿונד. אלס אַ מיטל פֿון פּראָלעטארישן קאַמפּ, האָט עס געהאַלפֿן צו
 אָרגאַניזירן דעם רעוואָליוציאָנערן באוועסטזײַן פֿונעם ייִדישן ארבעטער. שטרייַקן, רע-
 וואָליוציאָנערע פֿאָרזאמלונגען, דעמאָנסטראַציעס, פֿארשיקונג, רעוואָליוציע פֿון 1905
 יאָר קריגן זײַער אָפּשפּיגלונג אינעם דאָזיקן ליד. ווי מאָדנע דאָס זאָל נישט קלײַנען,
 אָבער ס׳איז אַ פּאָקט, און דאָס מוזן מיר געדענקען, אז אין הינזיכט פֿון אָפּשפּיג-
 לען די רעוואָליוציע פֿון 1905 יאָר איז דאָס פּאָלקלאָר-ליד געווען אַסאך פּראָגראַעסיו-
 ווער, פּאַרױסגעשטױטענער, רעוואָליוציאָנערער פֿון דער ליטעראַטור פֿון דיכטונג אין
 יענע יאָרן. די ייִדישע ליטעראַטור אישע דיכטונג פֿון אַרומ 1905 יאָר, אפּילע די קלױמערשט
 „רעוואָליוציאָנערע“, איז געשטאַנען אונטער דער ווירקונג פֿון פֿארשיידנערליי קלײַנבירגער-
 לעכע ייִדישע פֿארטייַען, איז געווען אָנגעשטעקט מיט זײַער אידעאָלאָגיע און האָט זיך
 קימטט ווי נישט צוגעריירט צו דער טעמע וועגן רעוואָליוציאָנערן קאַמפּ אין איר קאַנ-
 קרעטקײַט. אין יענע גאַנצע זעלטענע פּאַלן ווען זי האָט עס יאָ געטאַן, איז זי אויך
 קיינמאָל נישט געווען דורכגעדרונגען מיט אזא אַנטשלאַסנקײַט, שרפּקײַט און אויס-
 געהאַלטנקײַט, מיט אזא ליבע צו רעוואָליוציע, מיט אזויפיל פּאַטאָס פֿאַר רעוואָליוציאָ-
 נערער טאַט, ווי דאָס רעוואָליוציאָנערע פּאָלקלאָרישע ליד. אזא אַנטשלאַסנקײַט און
 אויסגעהאַלטנקײַט, אזא ליבע און פּאַטאָס פֿאַר רעוואָליוציע האָבן מיר אין דער פֿאַר-
 אַקטאַבערישער ייִדישער דיכטונג באַגעגנט גלױז אין די לידער פֿון ווינטשעווסקי,
 ערעלשטאַט און באַוושאַווער.

פֿון דעם ווערט קלאָר יענער גרויסער באַטייַט, וואָס עס האָבן פֿאַר
 אונדז די רעוואָליוציאָנערע פּאָלקלאָרישע לידער, די דאָזיקע דאָקומענטן און דענקמעַצער
 פֿון פּראָלעטארישן קאַמפּ. פֿאַר דער פּראָלעטארישער קולטור, פֿאַר דער מאַרקסיסטי-
 שער ליטעראַטור-קענטעניש האָט דאָס רעוואָליוציאָנערע פּאָלקלאָרישע געזאַנג פֿרייַנצ-
 פּיעל דעם זעלבן באַטייַט. ווי די דיכטונג פֿון ווינטשעווסקי, ערעלשטאַט, באַוושאַווער,
 און אָפּשטאַל, — אפּ וויפֿל אַ גרויסער טייל פֿון די רעוואָליוציאָנערע פּאָלקלאָר-לידער
 איז אַפּגעקומען דירעקט אין די ארבעטער-מאַסן, — אפּילע אַ גרעסערן. און שטעלן
 מיר אזוי די פֿראַגע ווערט שוין פֿאַר אונדז בעמילע קלאָר, אז אין געוויסע פּראָטימ
 וועט די ייִדישע פּראָלעטארישע דיכטונג דאַרפֿן ציען אַ ייִכעס-בריוו נישט נאָר פֿון
 דער ווינטשעווסקי-ערעלשטאַט-באוועגונג-דיכטונג, נאָר אויך פֿון יענער פּאָלקלאָרישער
 ארבעטער-דיכטונג, וואָס איז אָפּשטאַל געווען דורכגעדרונגען מיט די בעסטע שטרעבונג
 גען און שענסטע אייעאלן פֿונעם פּראָלעטאריאַט.

3

אין פֿראַט פֿון ריכטיקן פֿאַרשטיין און שאַפֿן דעם באַטייַט פֿון דעוואָליוציאָנערן
 פּאָלקלאָר-ליד, אין פֿראַט פֿון ריכטיקן אויסנוצן אים צוליב צוועקן פֿון רעוואָליוציאָנערן
 קאַמפּ האָבן מיר זיך אַסאך צו לערנען באַ די גרונטלייַגער פֿונעם מאַרקסיזם — באַ
 מאַרקסן און ענגעלסן.

סײַ מאַרקס, סײַ ענגעלס האָבן באַ פֿאַרשידענע פּאַלן אויסגענוצט אין זײַער ארבעט
 רעוואָליוציאָנערע פּאָלקלאָר-לידער אלס וויכטיקע מאַטעריאַלן און אַגיאַציע-ווערק. ווען
 מאַרקס וויל אין זײַנעם אַן אַרטיקל אָפּווייַזן דעם טעאָרעטישן און באוועסטזײַניקן
 כאַראַקטער פֿונעם אַפּשטאַנד פֿון די שלעזישע וועבער (1844), פֿאַרופֿט ער זיך דערבײַ
 פֿריער פֿאַר אַלץ אפּן פּאָפּולערן פּאָלקלאָרישן ליד פֿון די שלעזישע אַפּשטענדלער.

אפס דאָזיק: „דרייטט קאמפּרויס“, איז וועלכע „דער פּראָלעטאַריאַט האָט שארפּ, קלאָר, אומבאַריאכמאָגעסריק און מעכטיק דערקלערט פאַר אלעמען וועג זײַן קעגנזעצלעכקײַט צו דער געוועלשאַפּט פּון פּרויאַט־אײגנטומ“ (מאַרקס).

דעם 5טן פעברואַל 1865 פאַרעפּנטלעכט ענגעלס אײַן דער צײַטונג „סאַציאַל־דע־מאָקראַטי“ זײַנע אָן אײבערזעצונג פּון אַן אַלטרעליענישן רעוואָלוציאָנע־ן פּויערשן פּאָלק־לאַרליר. ** אײַן זײַן בריוו צו מאַרקס פּון 27 יאַנואַר 1865 יאָר שרײַבט ער וועגן דעם: „כײַשיק די דאָזיקע לײַט (ד. ה. דער רעאַקציע „סאַציאַל־דעמאָקראַטי“ ז.ס.) אַ קלײַנ רעניש פּאָלקליר וועגן טירמאַנען, וועלכע עס האַרגעט אַן אַלטער אפּן טינג דערפאַר, ווײַל ער לײַגט אַרום אפּ די פּויערימ נײַע שטײַערן. עס אײַז רעוואָלוציאָנע־ר, און דאָך קען מען קעגן דעם נײַט אומפּהײַבן קײַן געריכט־אײַנען. דעריקער אײַז עס גע־ווענדט קעגן פּעאַדאַלן אַרצטומ, קעגן וועלכע די צײַטונג מוז אומבאַרינגט אַרויס טרעטן.“ *** אײַן זײַנע באַמערקונגען צום ליר שרײַבט ענגעלס: „דאָס ליר דערצײַלט וועגן דעם, ווי די פּויערימ האָבן געוויסט אַז מאַכט אַן עק צו די באַדריקונגען פּון די אַדל־לײַט. אײַן אַזא לאַנד ווי וײַטשלאַנד, וווּ אײַנעם באַזיצנדיג קלאַס אײַז פאַראַן פּונקט אַזײַל פּעאַדאַל־אדלסומ, ווי ברוזשואַויע, און אײַנעם פּראָלעטאַריאַט אַזײַל לאַנדווירטשאַפּט־פּראָלעטאַריער, ווי אַנדוסטריעלע אַרבעטער, און אפּילע נאָך טערער, וועט דאָס דאָזיקע קרעפּטיקע פּויער־ליר זײַן פּונקט צום אָרט.“

סײַז דאָ אײַך וויכטיק צו דערמאָנען מיט וואָסער באַזונדערער ליבע סײַהאָט זיך באַצויגן צום רעוואָלוציאָנערן געזאַנג וו. אײַ. לענין. אָט וואָס עס שרײַבט וועגן דעם חל. באַנטש־ברויעוויטש אײַן זײַן אַרטיקל „לענין וועגן פּאַצויע.“ ***

„...סײַז אײַך גאַנץ ווײַל באַזווסט, אַז וולאַדימיר אַיליטש האָט זײַער לײַב געהאַט דעם רעוואָלוציאָנערן געזאַנג, פּלעגט שטענדיק אײַן אײַם אָנטייל נעמען, פּלעגט לײַע־גען נײַע רעוואָלוציאָנערע לידער און האָט שנעל פאַרבעדעקט יענע פּון זײַ, וואָס זײַנען געווען באַזונדער פּאַזולער, יענע, וואָס מע פּלעגט צו זײַ צופאַס מוזיק, און וואָס מע פּלעגט זײַ זײַגען אײַן פאַרשיקונג, אפּ אַרבעטער־באַרזאַמלונגען, אײַן דער עײַגנאַציע.“

וועגן לענינס אָנשויונגען אפּן פּאָלקלאָר דערצײַלט באַנטש־ברויעוויטש אײַן דעם זעלבן אַרטיקל:

„שוין דאָ אײַן מאַסקווע, נאָך דער אָקטאָבער־רעוואָלוציע, דערמאָנט זיך מיר, ווי וולאַדימיר אַיליטש, וואָס האָט שטענדיק סטודירט דאַלס רוסישן ווערטערבוך (דער דאָזיקער ווערטערבוך אײַז שטענדיק געשטאַנען באַ אײַם אפּ דער עטאַזשערקע לעבן טיש), האָט זיך פאַרניטערעסירט מיט די ווערטלעך און שפּריכווערטער, וואָס ווערן באַ אַדלן געבראַכט. אײַך געדענק אײַצט נײַט וויאזוי דאָס אײַז פאַרבעקומען, נאָר סײַז באַ אַונדז אַרוען אַ געשפּרעכ וועגן פּאָלקעפּאַס, און ווען אײַך האָב געזאָגט וולאַדימיר אײַ־ליטש, אַז באַ מיר אײַן ביבליאָטעק זײַנען פאַראַן גאַנץ גוט צוגעקליבענע ביכער מיט בילינעס, פּאָלק־לידער און מײַסעס, האָט ער מיר גלײַך געפּרענט, צי קען אײַך אײַם זײַ נײַט געבן דורכקוקן. פאַרשײַט זיך, אַז אײַך האָב מיט גרויס פּרייד אײַסגעפּילט

* זע וועגן דעם אײַן פ. שילערס אַרטיקל «Гейне и Маркс»—«Литература и Марксизм» № 6, 1932.

** די רוסישע אײַבערזעצונג פּונעם דאָזיקן ליר אײַנײַנעם מיט ענגעלעס באַמערקונגען צו דעם אײַז פאַרעפּנטלעכט אײַן זשורנאַל «Борьба классов» נומער 4 פאַר 1932 יאָר.

*** זע K. Маркс и Ф. Энгельс, Сборник избр. писем под. ред. Адоратского. Гиз, 1931, Стр. 147.

**** „На лит. посту“ № 4, 1931, стр. 4

די דאָזיקע ביטע. די ביכער האָב איך אָבער געבראכט נישט פון מיין ביבליאָטעק, וואָס איז דעמלט געלעבט א פארפאקעוועטע אינעם קעסטלעך (דאָס איז געווען בעשאס דעם איבערפאָרן פון פעטראָגראד קיין מאַסקווע) — איך האָב זיי גענומען בא דעמאָנ-ביכער פון זיין בעמעס אויסגעצייכנטער זאמלונג.

און שוין איך דעם זעלבן אָונט האָב איך געזען, ווי וולאדימיר איליש האָט אופגערוקאמט. געליינט דעם סאָלענסקער עטנאָגראפישן זאמלבוך. צונויפגעשטעלט פון זיי. ג. דאָבראָוואָלסקי.

— ס'ארא אינטערעסאנטער מאטעריאל, — האָט ער מיר געזאָגט אינדערפרי, ווען איך בין צו אים אריינגעקומען, — כ'האָב אפ גיך דורכגעקוקט די דאָזיקע ביכלעך, נאָר איך זע, אז ס'עלן אפאָנעם הענט אָדער חיל'ן, קעדיי אָט דאָס אלץ צו פאראלגע-מיינען, קעדיי דאָס דורכקוקן פון סאָציאל-פאָליטישן שטאנדפונקט. מע וואָלט דאָך אפ גרונט פונעם דאָזיקן מאטעריאל געקאָנט אָנשרייבן אן אויסגעצייכנטע אויספאָר-שונג וועגן די האָפענונגען און דערווארטונגען פון פאָלק. טוט א קוק, — איך אָנטשר-קאָוט מיטעלעך, וואָס איך האָב דורכגעבלעטערט, — ס'זיינען דאָך דאָ פאראן אויסגע-צייכנטע ערטער. אָט אפ וואָס מע וואָלט באדארפט ווערן די אופגערוקאמקייט פון אונדזערע ליטעראטור-היסטאָריקער...

זיינען, וואָס האָט אזוי געשאצט דעם ווערט פון פאָלקאָר, האָט אָבער אויך שארם אונטערגעשטראָכט די רעאקצאָנערע עלעמענטן זיינע. איך איינעם פון זיינע ברייך צו נאָרן שרייבט ער:

„Народное“ понятие о боженъке и божецком есть „народная“ ту-пость, забитость, темнота, совершенно такая-же как „народное пред-ставление“ о царе, о лешем, о таскании жен за волосы“ (Ленинский сборник I, стр. 159).

(די פאָלק-פאָרשטעלונג וועגן גאָטעניו און געטלעכן — דאָס איז „פאָלק-טעמפּקייט, דערשלאָנגקייט, פינצערניש, פונקט אזא מינצערניש ווי די „פאָלק-פאָרשטעלונג“, וועגן קייסער, נישט-גוט, וועגן שלעפן די וויכער פאר די האָר“).

4

אראָן דער אקטיווער ארבעט פון אלע אונדזערע קאָרעספאָנדענטן (דאָ מוז באזונדערס באצייכנט ווערן די פראָדוקטיווע און רעגולערע מיטארבעט פון די כ"ש. קווערשניד און א. לעוויצקי) האָט זיך אונדז אריינגעגעבן צונויפצוזאמלען א פארהעלטניסמעסיק-היפשע זאמלונג פאָלקלאָרישע ארבעטער-לידער. אָבער די צוויי גיין איצט דערשיינען גרעסערע זאמלונגען פאָלקלאָרישע ארבעטער-לידער — ש. לעהמאנט „ארבעט און פרומטש“ אייניגעם מיט אונדזער איצטיקער זאמלונג — שעפן ווילס נישט אויס דעם גאנצן פאראנעקט מאטעריאל. אויסשעפן דעם דאָזיקן מאטעריאל איך א באדייטנדיקער מאָס קאָן מען בלויז בא א פלאנצטיקער סיסטעמאטיש-געפירטער זאפלארבעט. אזא ארבעט מוז איצטער אונדזער פאָלקלאָריסטיק דרינגענד אָרגאניזירן, זיינען אייניגעם מיטן זיך פון סאָציאליזם פארלירן זיך איך אונדזער פארבאנד אלע רעשט פון אלע מיני פאָלקלאָר. ס'וועלן נאָך דארפן קומען באזונדערע גרעסערע און קלענערע זאמלונגען ארבעטער-לידער. איך א צייט ארום וועט זיך פאר אונדז מוזן אומבארייגט שטעלן די פראגע וועגן א פולער באזונדערער אויסגאבע פון אלע איך בארשיידענע ערטער פארעפנטלעכטע ארבעטער-לידער. די רעוואָלוציאָנערע פאָלקלאָרישע

לידער, וואָס האָבן געוועקט דעם קלאסנ-באוואוסטויניג פון ארבעטער און אים גערופֿן צום קאָפּ, פאַרדינען פֿון אונדזער זיט די גרעסטע אָפּמערקזאַמקייט.* מיט אַסאַך א קלענערער צאָל מוסטערן (סאַקאַל 10 נומערן) איז אַי אונדזער זאַמלונג פאַרגעשטעלט דאָס פּאָלקלאָרישע ליד וועגן באַלמעלאַכישן שטייגער. די צאָל ביי אַיזט פאַרעפנטלעכטע יודישע פּאָלקלאָרישע לידער, וואָס שפּיגלען אָפּ דעם באַל-מעלאַכישן שטייגער, איז זייער א קליינע. אונדז דוכט אָבער, אז ס'וועט זײַן ניט ריכטיק דערפֿון צו מאַכן דעם אויספיר, אז די צאָל לידער וועגן באַלמעלאַכישן שטייגער איז ביכלאַל געווען זייער א קליינע. דער באַלמעלאַכע געהער דאָך צו די צענטראַלסטע פיגורן צווישן די שאַפער און געברויכער פֿון פּאָלקלאָר. מע דאַרף רעדן כענען, אז די קליינע צאָל ביי אַיזט פאַרעפנטלעכטע לידער וועגן באַלמעלאַכישן שטייגער געמט זיך דערפֿון, וואָס מע האָט די דאָזיקע לידער אפּ קיינ סיסטעמאַטישן, פֿלאַנמעסיקן אויפֿן קיינמאָל ניט געזאַמלט.

וועגן אידעאָלאָגישן אינהאַלט און כאַראַקטער פֿון דעם אַרט לידער קאָנען מיר שוין אַי א געוויסער פּאָס אורטיילן אויך אַיזט אפּילע באַ דער קליינער צאָל ביי אַיזט פאַרעפנטלעכטע מאַטעריאַלן. ס'איז קערני, לעמאַשל, פֿון דעם שטאַנדפּונקט צו פאַרגלייכן צוויי לידער אַי אונדזער אַיזטיקער זאַמלונג: דאָס ליד פֿון א שניידערשן ארבעטער יינגל (ו. 18 נומ. 3) מיטן ליד פֿון א שניידער א באַלמעלאַכע, וואָס ארבעט באַ זיך. דאָס שניידער-יינגל קלאָנגט אפּן ביטערן לעבן זינעם באַמ באַלעבאַס. ער איז הונגעריק, קראַנק, ניט אויסגעשלאָפֿן. זײַן ליד איז א קלאָג-ליד. דער שניידער-באַלעבאַס דאַגענג פאַרכלינעט זיך מאַמעש אַי זעלבסטצופֿרידנקייט פֿון א קליינ-אַייגנטימער, וואָס עס גייט אַימ, קיינצינדערע זייער גוט, גוט. ער רופֿט אויס:

אַלע זינטישע מענטשן זאָלן זיך באַקלערן,

האַבן זיי געדאַרפט שניידער ווערן.

אַ שניידער איז א שיינע מעלאַכע

און קומט ארויס פֿון שיינער מיטשפּאַכע.

אַ שניידער, א שניידער איז גוט צו זײַן,

ער פאַרדינט א קערבל זייער פּיינ.

אַ פינגעררוט מיט דער נאָדל

פאַרדינט ער א קערבל בעקאָוער גאָדל.

מע קלינגט מיר אָן אַי דער טיר,

גייט א זאַקאָזשיק אַנטקעגן מיר.

און די שטיוועלעך אויסגעפּוצט,

און ער פרעגט, ווי א שניידערעל זיצט. (ז. ווייטער, ז. 89)

אַ פּאָר באַמערקונגען וועגן דער אָפּטיילונג לידער פֿון דער רוסיש-אַפּאָגישער און אַימפּעריאַליסטישער טיילכאַמע. די אַימפּעריאַליסטישע בלוט-באַד, אַיז וועלכער ס'זײַנען אומגעקומען מיליאָנען ארבעטנדיקע, האָט געקרינג אַן אָפּשפּייגלונג אויך אַי דעם פּאָלקלאָרישן ליד. דאָס איז נאַטירלעך. די מילכאַמע האָט דאָך בלוטיק אָנגעריירט. אַי איר האָבן אַי דער ערשטער ריי און אַיבערהויפּט אָנטייל גענומען און געליטן:

* די אַלע פּראָבלעמען, וואָס זײַנען שײַעכ צום פּאָלקלאָרישן ארבעטער-ליד באַ-האַנדל אַיך געווען אַי מײַן ארבעט. וועגן פּאָלקלאָרישן ארבעטער-ליד, גערודקט אַי דער זאַמלונג, פּראָבלעמעס פֿון פּאָלקלאָריסטיק, I, קיזעו, 1932.

די ברייטסטע ארבעטנדיקע מאסן, יענע מאסן, וואָס פּאָלקלאָר איז ביז צו א געוויסן צייט־פּונקט איינער פון זייערע ספעציעלע שאפונג־אויסדרוקן. כּוּב ניי־געשאפּענע מילכאָמע־לידער האָט מען איך די מילכאָמע־יאָרן געוונגען און וואוינט ערשטע סאָל־דאַטשע לירער. דאָס ליר נומ. 1, לעמאַש! (אופגענומען פונ דער אנסקיעקטפּעריאָיע איז יאָר 1912). וואָס מע האָט עס געוונגען נאָך איז דער מילכאָמע פון 1905, איז אויך געווען איינס פון די פּאָפּולערסטע לידער איז דער מילכאָמע פון 1914—1918. אינעם פּאָלקלאָרישן מילכאָמע־ליר איז געקומען צום אויסדרוק די דערשלאָגנדיקע און פארלירנדיקע, וואָס האָט ארומגעכאַפט די ברייטע שיכטן פון דער האָרעפּאַשנער אָרעמקייט, יענע הילפּלאָזיקייט און צעטומעלדיקייט, מיט וועלכער די דאָזיקע שיכטן זיינען געשטאַנען פארן גרויל און שרעק פון דער אימפּעריאַליסטישער מילכאָמע. יאָמער און קלאָג, *— דאָס זיינען די כאַראַקטעריסטישע מאַטיוון פונעם מילכאָמע־ליר. קלאָג פון סאָלאַסט, וואָס זיינען פארוואָרפן אפ ווייטע פּאָזיציעס, קלאָג פון פרויען און קינדער, אָרעמע מוטערס, אלמאַנעס, וואָס מע האָט בא זיי צוגענומען זייערע איינציקע ברויטגעבער. לויט זייער אידעאָלאָגישן אינהאַלט זיינען די דאָזיקע לידער דורכויס קליינבירגערלעכע, איז דער לעצטער גרופע „לידער פון שטייגער“ האָבן מיר אויסגעטיילט פון זייער א רייכע נישט־פּאַרעפּונטלעכטע מאטעריאַל א גרופע פּאָלקלאָר־לידער, וואָס זיינען כאַראַקטע־ריסטיש מיט זייער טיפּיש קליינבירגערלעכע און בירגערלעכע אינהאַלט. די דאָזיקע גרופע האָבן מיר דאָ געבראַכט אױס אנטקעגן שטעלונג, קעדי בוי־לעטער אונטערצו־שטרעכט די סאָציאַלע דיפּערענצירונגען אינעם פּאָלקלאָר־שאפן.

5

מיט דער פּאָלינגדיקער זאַמלונג פּאָלקלאָר־לידער טרעט צו די עטנאָגראַפישע סעקציע באַם אינסטיטוט פאר ייִדישער פּאָלעטאָרישער קולטור צום סיסטעמאַטישן פארעפנטלעכען געוויסע טיילן פון איר פּאָלקלאָר־אַרכיוו, א פּאָר באַמעקונגען וועגן דעם דאָזיקן ארכיוו, וואָס פארמאָגט איצט באַרײַטנדיקע זאַמלונגען פּאָלקלאָר־לידער, פּאָלקלאָר־מיטטעס, ווערטלעך, אַנעקדאָטן א. א. ז.ו.

פּאָלקלאָר און עטנאָגראַפיע־מאַטעריאַלן האָבן אָנגעהויבן אָנקומען פון פארשיידענע זאַמלער גלייך נאָך דעם, ווי ס׳האַט זיך אָרגאַניזירט די קאַטעדרע פאר ייִדישער קול־טור, וואָס איז שפּעטער רעאָרגאַניזירט געוואָרן אינעם אינסטיטוט פאר ייִדישער פּאָר־לעטאָרישער קולטור בא דער אַלוקראַינישער וויסנשאַפטלעכער אַקאַדעמיע. סאַם 1929 יאָר ווערט באַם אינסטיטוט געגרינדעט די עטנאָגראַפישע סעקציע און די אַלע ביז דעמלסט צונויפגעזאַמלטע פּאָלקלאָר־און עטנאָגראַפיע־מאַטעריאַלן גיען איבער אין רעזוש פון דער דאָזיקער סעקציע. פאר די צוויי יאָר פון איר עקזיסטענץ ווערט די עטנאָגראַפישע סעקציע באַרײַכערט מיט זאַמלונגען פון אירע אַקטיווע זאַמלער־קאָרעספּאָנדענטן (באַזונדערס דאַרף דאָ אונטערגעשטרעכט ווערן די אַקטיווע זאַמל־אַרבעט פון כ׳ ש. קופּערשמיד, וואָס האָט דער עטנאָגראַפישער סעקציע צוגעשיקט פאר דער צייט פון איר עקזיסטענץ אריבער 300 פּאָלקלאָר־לידער) און דורכ דירעקטע אופאַממעס פון אירע אַייגענע מיטאַרבעטער. אין רעזוש פון דער עטנאָגראַפישער סעקציע זיינען אויך אַרײַ בערעגאַנגענע עטלעכע פּאָלקלאָר־זאַמלונגען פון דער גיקוויירטער בורזשאַזער היסטאָר־ייִש־עטנאָגראַפישער געזעלשאַפט אין לענינגראַד (צווישן זיי אויך אייניקע מאטעריאַלן

* אַגעז וועלן מיר דאָ פאַרצייכענען, און די מילכאָמע־לידער פלעגן אָפּט געזונ־גען ווערן פון בעטלער, וואָס האָבן מיטן שילדערן די מילכאָמע־אומגליקן געוועקט צו זיך ראַכמאַנעס בא זייערע צוהערער.

פונעם אנסקי-ארכיוו), פון די אלע זאמלונגען און פאָרן באשטייט איצט דער פאָל-
קלאָר-ארכיוו בא דער עטנאָגראפישער סעקציע.

אין דער דאָזיקער זאמלונג, וואָס מיר ברענגען פאר דער עפנטלעכקייט, האָבן
מיטגעארבעט אלס זאמלער די כ"כ: ש. קופערשטיין, א. לעוויצקי, כ. ריכטשטיין,
ב. גוטיאנסקי, מ. בערעגאווסקי, י. טשערניאק, ז. סקודיצקי, ארגוספאָסטוועלסקי,
פ. כאָרואַעצער, ד. גאָראָכאווסקא, ס. סטראָקאווסקי, מ. דיאמאנט, א. געלבמאן, ש.
שינדערמאן, י. פיק, טראסטיאנעצקי, מ. גערשענזאָן, אי. מארגאָלין, מיר האָבן פאר
דער זאמלונג אויב אויסגענוצט אייניקע מאטעריאלן פונעם ארכיוו פון דער ליקווידירטער
היסטאָריש-עטנאָגראפישער געזעלשאפט אין לענינגראד (דעריקער די מאטעריאלן פון דער
אנסקיעקספערדיע). בא יעדן ליד גיבן מיר אָן פונדעם דעם נאָמען פונעם
זאמלער, די מאטעריאלן פון דער היסטאָריש-עטנאָגראפישער געזעלשאפט באצייכענען
מיר פונדעם מיטן אופשריפט „מאטעריאל פון דער היסט. עטנאָג. געזעלשאפט“. אויב
דאָס געזעבענע ליד געהער ספעציעל צום אנסקי-ארכיוו, באצייכענען מיר עס מיט אן
אופשריפט „פון אנסקי ארכיוו“. אונטער די ליד-טעקסטן ברענגען מיר געוויינלעך די
נאָמען פון די מענטשן, בא וועלכע די טעקסטן זינען פארשריבן געוואָרן, ווי ווייט
באוואוסט אויב יעדעס וועגן זיי.

די מאטעריאלן, וואָס מיר האָבן באקומען פון אונזערע זאמלער, ווי אויב די
מאטעריאלן פון דער היסטאָריש-עטנאָגראפישער געזעלשאפט זינען ניט געווען סיסטע-
מאטיזירט און ביבליאָגראפיוזירט און האָבן מיט זיך פאָרגעשטעלט בלויז וויסנשאפט-
לעבן רוימאטעריאל אין געוויסן זין פון וואָרט. אונזער אופגאבע בא דער איצטיקער
זאמלונג איז געווען: אָפּקלייבן פון די געזאמלטע פאָנדן די אנטשפּרעכיקע לידער לויט
באשטימטע פרינציפן, זיי דורכקאָנטראָלירן „ביבליאָגראפיוזירן“. איינזייטן אין אָפּטיי-
לונגען, באגלייטן מיט הערער א. א. וו.

די עטנאָגראפישע סעקציע האָט זיך ניט געקאָנט שטעלן אפן שערלעכן שטאנד-
פונקט פון א טייל זאמלער אירע, וואָס האָבן פארלאנגט, אז זייערע זאמלונגען זאָלן
גערוקט ווערן גאנצערהייט, אין דעם אויסזען, ווי זיי האָבן זיי צוגעשיקט צו
דער סעקציע. דאָס וואָרט אומפארמינלעך געבראכט צו דעם, אז עס זאָל פארעפנט-
לעכט ווערן א היפער טייל טעאטער-קופלעטן, פּאָדדאָפּאָלקאָר-לידער, גראפאָמאנישע
איבערזעצונגען און שויב לאנג גערוקטע פאָלקלאָרישע און ליטערארישע לידער, וואָס
געפינען זיך געוויינלעך אין א זאמלונג פון א מיטל-געניטן זאמלער. אונזערע זאמלער
מוזן נעמען אין אכט, אז דרוקן קאָן און וועט די עטנאָגראפישע סעקציע בלויז יענע
פאָלקלאָרישע מאטעריאלן, וואָס האָבן אן אקטועלן וויסנשאפטלעכן אינטערעס, כאָטש
אויכהיט און צוגרייטן פאר וויסנשאפטלעכער פאָרשונג וועט זי אלץ, ווייל פאר ווייט-
שאפטלעכער פאָרשונג איבער פאָלקלאָר האָבן א באטייט ניט נאָר אלע פאָלקלאָר-דער-
שינוגען, נאָר אָפּטמאָל אויב אפילע זיי פארשידנערליי קופלעטן, טעאטער-לידער,
פּאָדדאָפּאָלקאָר-לידער א. א. וו.

שוין האָבן דייק אָפּגעקליבן דעם געהעריקן מאטעריאל פון פארשיידענע זאמלונגען,
האָבן מיר אויב געהאלטן פאר ניט צוועקמעסיק אים צו פארענטלעכן אין פאָרם פון
באוונדערע זאמלונגען פון אייניקע קאָרעספּאָנדענטן. אזא אויפן פון פארענטלעכן
וואָס געבראכט צו אן איבעריקער צעדרייבונג פונעם מאטעריאל אינעם בוך גופע, די
פאָלקלאָרישע ארבעטער-לידער, לעמאַש, וואָלט דעמלט געווען צעוואָרפן אין זעקס-
זיבן באוונדערע ערטער און דערפון וואָלט געליטן יעדער איינער, וועמען ס'וואָלט
אויסגעקומען מיט די דאָזיקע לידער זיך צו באנוצן.

די מאטעריאלן, וואָס מיר ברענגען איצט, ווערן פארענטלעכט אין דער ליטערא-
רישער טראנסקריפציע. דאָס איז דערפאר, ווייל זיי זינען אין דער גרעסטער מערהייט

צונויפגעזאמלט געוואָרן ניט דורך פאכליט-פּאָלקאַריסטן, נאָר דורך זאמלער-קאָרעס-פּאָנדענטן, שילער א. א. ו. פארשטייט זיך, אז די דאָזיקע כאוויירט זינען ניט געווען צוגעגרייט צו פארשרייבן די מאטעריאלן פּאָנעטיש, וואָס איז ביכלאל גענומען ניט פון די גרינגע זאכן און פּאָדערט גרויסע אָנשטרענגונגען און געניטשאפט אפילע באמ געשולטן פאכמאן-פּילאָלאָג. אגעו, האלטן מיר, אז ס'איז ביכלאל א גרויסער סאָפּעק, צי איז טאקע צועקעמטיק צו פארעפנטלעכן פּאָלקאַר-מאטעריאלן דאָס איז דער פּאָנעטישער טראנסקריפציע. די פּאָנעטישע טראנסקריפציע פון פּאָלקאַר-לידער קאָנפּעסער האָבן אן אינטערעס (דאָס איז נאָך אריב א פראגע, וואָס מע דארף זי אויסקלאָרן) פאר דער פּילאָלאָגישער פּאַרשונג. זי פארשמעלערט אָבער אומפארטר-לעב דעם קרייז פארשריבער פון די דאָזיקע מאטעריאלן.

אונדזערע זאמלער האָבן ניט שטענדיק אָנגעגעבן דאָס אָרט, וווּ זיי האָבן דאָס אָדער יענע ליד פארשריבן, די סאָציאלע לאגע, עלטער, בילדונגס-גראד פונעם זינגער א. א. ו. אז די דאָזיקע יעדעס זינען וויכטיק פארשפּאַרט מען אטאכ צו דערווייזונג עס וואָס אָבער געווען א נאָנסענס ניט צו פארעפנטלעכן אינטערעסאנטע און וויכטיקע קע מאטעריאלן בלויז דערפאר, ווייל זיי זינען ניט באגלייט מיט די נייטיקע יעדעס וועגן זינגער.

ברענגענדיק די מאטעריאלן דערעכקלאל ליטעראריש טראנסקריבירט, האָבן מיר דאָס אָפּגעהיט דעם פּאָנעטישן פרינציפ באמ איבערגעבן דיאלעקט-גראמען (פּונקען פּונקען) — ווינקען, ריב (רועב) — שיב א. א. ו. מיר האָבן אריב אויפגעהיט יעדע באוונדערע אייגנטומלעכקייטן אין דער אויסשפראכ פון דערטער, וואָס קומען פאָר נאָר באמ זינגער (אזוי, לעמאַש, דאָס וואָרט „לויבנ“ אָנשטאַט „לעבנ“ אינעם ליד נומ. 8 פון דער ערשטער אָפּטיילונג, פארשריבן פון כ' קופערשמיד).

די נאָטן צו א היפּשער טייל לידער פון אונדזער איצטיקער זאמלונג וועלן אינגיכט פארעפנטלעכט ווערן איינעם מיט אנדערע מוזיקפּאָלקאַרישע מאטעריאלן איב א ספּע-ציעלן זאמלבוך מוזיקאלישן פּאָלקאַר, וואָס עס האָט צוגעגרייט און איבערגעגעבן צום דרוק אונדזער עטנאָגראפישע סעקציע.

מיר האלטן לעסאָס ווידעראמאָץ פאר נייטיק אונטערצושטרעכט, אז בלויז אראנק דער אקטייער מיטארבעטערשאפט פון אלע אירע קאָרעספּאָנדענטן האָט זיך דער עט-נאָגראפישער סעקציע איינגעגעבן ברענגען די דאָזיקע מאטעריאלן פאר דער עטנא-לעכקייט. *

ז. סקוריזקלי

קיעוו, מיי, 1932.

* איב דריק דאָ אויס מיין טיפּן דאנק דעם כאווער מ. ווינער, אונטער וועמעס אָנפירונג כ'אָפּ געארבעט איבער דער דאָזיקער זאמלונג.

קירצונגען, וואָס ווערן גענוצט אין פּוּכ

באסטאָמסקי — באַמ קוואַל... ייִדישע פּאָלק-לידער. געזאַמלט, דער-
קלערט און איבערגעגעבן צום דרוק מיט אַ פּאַרוואָרט
פּוּכ ש. באסטאָמסקי, ווילנע 1923 יאָר.

ג. מ. — Еврейские народные песни в России. Собраны
и изданы под редакцией и с введением С. М.
Гинзбурга и П. С. Марека, 1901.

לעהמאַן א. א. פ. — „אַרבעט און פּרײַהײַט“. זאַמלונג פּוּכ לידער,
וואָס זײַנען אַנטשטאַנען אין פּאָלק אין דער צײַט פּוּכ
דער פּרײַהײַט-באַוועגונג אין צאַרישן רוסלאַנד. געזאַמלט
און דערקלערט פּוּכ שמועץ לעהמאַן, וואַרשע, פּאָלקלאָר-
ביבליאָטעק. 1921.

צטשר. III-II — צײַטשריפט פאַר ייִדישער געשיכטע, דעמאָגראַפיע און
עקאָנאָמיק, ליטעראַטור-פּאַרשונג, שפּראַך-וויסנשאַפט און
עטנאָגראַפיע, באַנד III-II, אויסגאַבע פּוּכ אינסטיטוט פאַר
וויסנשאַפט-דישער קולטור, מינסק, 1928.

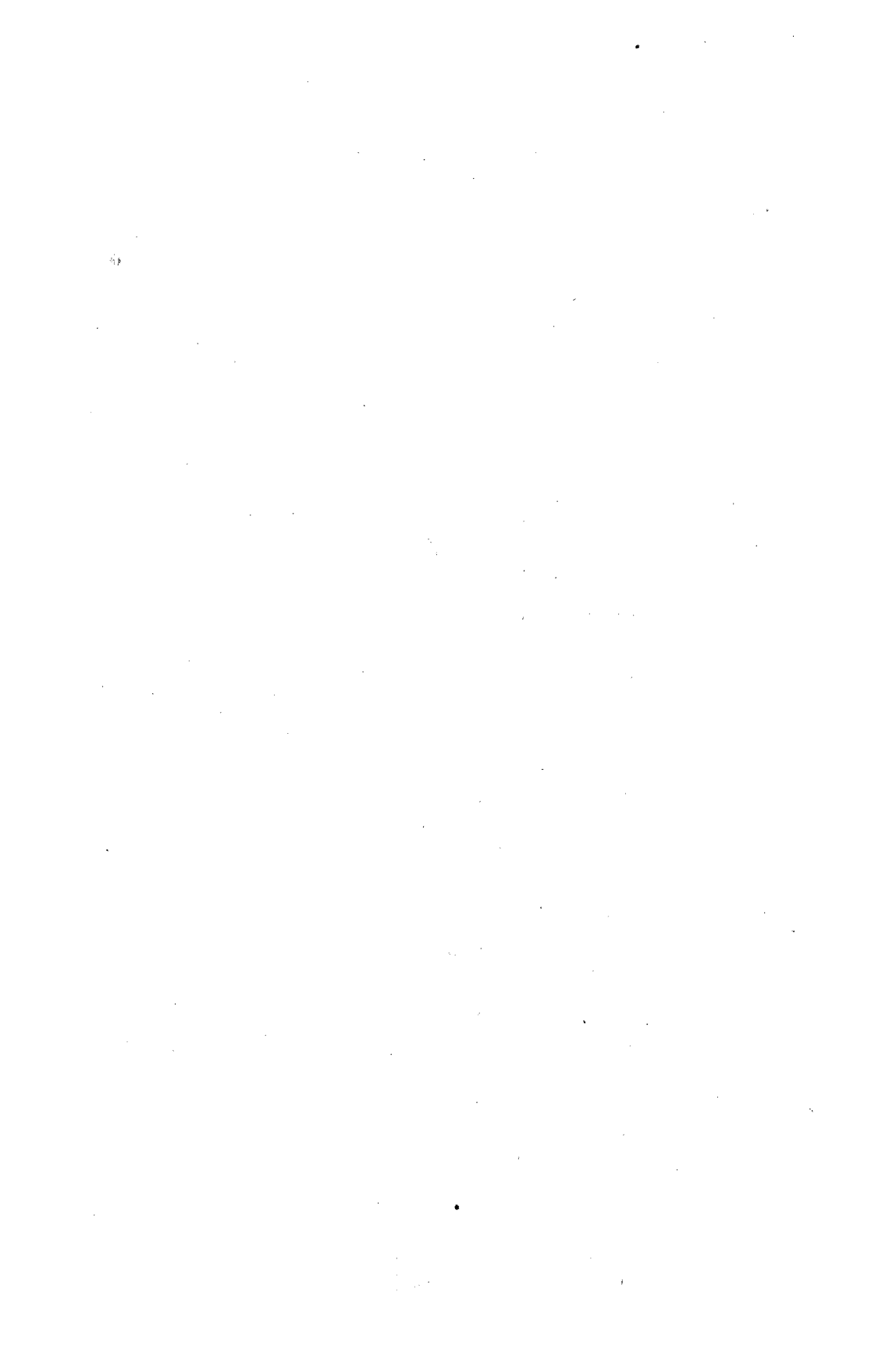
קאהאַן 2. — ייִדישע פּאָלקלידער מיט מעלאָדיען אויס דעם פּאָלק-
מויל געזאַמלט פּוּכ י. 5. קאהאַן. 2 באַנד, ניר-יאָרק 1912.
קאהאַן, נײַע זאַמלונג — קאהאַן י. 5. „ייִדישע פּאָלקלידער“, נײַע
זאַמלונג. סעפּאַראַט-אַפּדרוק פּוּכ „פּאַנקס“. ב. 1, ניר-יאָרק
„אַמאָפּטייל ייוואָ“, 1930.

קיפּניס — 80 פּאָלקלידער... געזאַמלט דורך מ. קיפּניס, צווייטער טײַל,
פאַרלאַג א. גיטלין, וואַרשע.

רשמות — רשמות מאַסף דברי זכרונות פאַתנגרפיה ולפּולקלור ביש-
ראל, כרך ב, תל-אַביב, תרפ"ג.

א ר ב ע ט ע ר - ל י ד ע ר

- I. לידער וועגן ארבעט, עקספּלואטאציע און
נויט—נ. נ. 1—19.
- II. שטרעק-לידער — נ. נ. 20—34.
- III. לידער וועגן קאמפ און קאַרבאָנעס—נ. נ.
35—56.
- IV. רעוואָליוציאָנערע הימנען און געזאנגען—
נ. נ. 57—70.

1. ארבעט, עקספּלואטאציע און נויט

1

(בערעגאָווסקיי מ.)

1. שווער און ביטער ווי דער טויט, אזוי אידאָכ נאָר דעם ארבעטאָרעס לעבן, אַוי, אז פאר דעם טרוקענעם שטיקעלע ברויט מוז ער זינע קרעפטן אוועקגעבן.:
2. אַוי, אילע טאָג :ווינטש איך מיר דעם טויט, : בעסער וואָרט איך נישט געווען געבוירן ווערן גאָר, איידער צו פֿינדן אזא ביטערן נויט. סע מיר פינצטער די טעג, סע מיר ביטער די יאָר אַוי, אלע טאָג ווינטש איך מיר דעם טויט.
3. אַוי, כּי קומ אריין אינדערפרי און שטעף מיך אוועק : באַם באַלעבאָעס אפּ דער טיר : און סמייע נאָך ניט אויסריידן א הויכ וואָרט. : איך האָב דאָך מוירע, ער זאָל ניט אַפּפּאָגן מיר און זאָל ניט צונעמען א צווייטן אפּ מיין אָרט. : באַ קאָשוואַקי ש. 47 יאָר, שניידער, אומאן.

2

(גאָראָוואָווסקא יא די.)

1. אדע מיינע יאָרן האָב איך באַ באַלעבאטימ געאַרבעט, נויקעם האָבן זיי זיך אינ מיר געווען, ווי דער פויער אינ פערד, חאָס מער קויכעס כ'האָב אוועקגעגעבן, מיינ בין איך געלעגן אינ דר'ערד.

2. שטענדיק איז אפ מיר געווען א גרויסע נויט,
 אז די באלעבאטימ האָבן מיר געזשאַלעוועט שטענדיק דאָס
 שטיקעלע ברויט.
 טאָמעד האָב איך געלייטן הונגער און האָב געוואָלט עסן,
 די באלעבאָסטעס האָבן זיך געדרייט און האָבן אין מיר פארגעסן.
 פארשריבן בא א שילער פון ארבעטשול, זינקאָוו.

3

(גאָראָכאָוסקא יא ד.)

1. איך שטיי דאָך אופ גאנצפרי
 פון דער הוילער באַנק,
 דער גופ איז פארטריקנט
 און איך בין טויט־קראַנק.
 אז וויי צו מיר
 און אז וויי צו מינע יאָרן,
 וואָס איך בין פון דער היים אוועקגעפאָרן.

2. איך שטיי דאָך אופ גאנצפרי,
 איך זעצ מיך צום געניי,
 דער גופ איז פארטריקנט,
 איך וויל א גלעזל טיי.
 אז וויי צו מיר א. אז. וו.

3. איך זאָג דער באלעבאָסטע:
 גיט מיר עפעס עסן.
 זי זייבט זיך אָן צו דרייען,
 זי מיינט איך ווער פארגעסן.
 אז וויי צו מיר א. אז. וו.

פארשריבן בא א שילער פון ארבעטשול, זינקאָוו.
 איז גי. מיט זאמלונג אונטערן נומ. 315 איז געבראכט
 א ליד פון א יעשיוועניק, צווייפגעשטעלט לויטן
 אלעפבייז־סיידער (י וואריאנט פאראן אויך אין קיפניס
 II, ז. 55), דער יעשיוועניק קלאַנג דאָרטן אפ זינג
 ביטערער לאגע. דאָס אויבן געבראכטע שניידער־ליד איז
 אפגעמ איבערגעארבעט פון דעם דאָזיקן ווארשיינלעך
 עלטערן ליד פון יעשיוועניק. דאָ האָבן מיר א מוסטער,
 וויאזוי א פאָלקלאָר־ליד פון א פרעמדער טאָציאלער

סחיווע איז אנטליגן, באארבעט און צוגעפאסט געווארן.
צו אנדערע טאָציאלע באדערפענישן. איינ סטרעמע פון
געבראכטן ליד, די צווייטע, האָט אופגענומען אויך
אַנסקיס עטנאָגראַפישע עקספּעריצע אין מעדזשיבאָדזש.
(געפינט זיך אין אַרכיוו פון דער עטנאָגראַפֿיע-עקספּעדיציע).

4

1. א שניי, מאמע, א שניי, פֿיובע,
אינ א שניי מיט א רעגן.
די מאמע מיינע האָט מיך אויסגעכאַוועט
פארן שניידערס וועגן.
2. פון די שניידערס, מאמע, אויסצוהאלטן
איז זייער ביטער.
דעם דריטן טאָג א שטיקל ברויט צו עסן,
אבי אינדערהיים בא דיר, מיטער.
3. איך שטיי אופ, מאמע, גאנצפרי
און גיי מיר צו מיין ארבעט,
איך גיי זיך צו צו די אַפּטע יאטקעס
און איך וויל זיך עפעס קויפן,
איך גיב א קוק, עס איז שוין האַרב זעקס אזייגער,
מע דארף שוין גיכער פֿויפן.
4. טאָמער קומ איך, מאמע, פֿריער מיט צען מינוט,
זאָגט דער שניידער אזוי איז גוט.
טאָמער קומ איך שפעטער מיט צען מינוט,
צאפט מיר דער שניידער די בלוט.
5. איך זעצ זיך, מאמע, עסן דעם וויסטן ביסן,
ער טוט מיר ניט באקומען.
דער שניידער שעלט איבערן גרוב,
פאר מירע מוז מען נעבעכ שטומען.
6. זומער, מאמע, איך די גרויסע היצן,
דער קאַפּ טוט מיר וויי

אויסצוהאלטן פון וויסטן שניידער,
פון דעם פינצטערן געניי.

דאָס דאָזיקע ליר דרוקט מיר איבער פון מ. לעוויןס
ארטיקל "ידישער דאלעס אין אָדעס", פארעפנטלעכט
אין קראָקעווער "דער יוד" פאר 1901, נומ. 33.
דאָס ארטיקל שטעלט מיט זיך פאָר נאָטיצן וועגן אן
אויספאָרשונג, וואָס עס האָט דורכגעפירט א געוויסע
-קאָמיסיע צו שטיצן ייִדישע אָרעמע אין אָדעס".
מיר ברענגען דאָ דעם טייל פון לעוויןס ארטיקל, וואָס
איז שווער צום געבראכטן ליר. לעווין שרייבט: "אם
ראזומאָווסקי האָב איך פארשריבן אן אָרעמע
דאָרטהענדלער. אין שטוב זיינען די עלטערן ניט גע-
ווען, נאָר די עלטערע טאָכטער, א מיידל פון א יאָר
17, און א קליין ייִנגל. אין קאָרדאָר האָב איך גע-
הערט זינגענדיק אן אומעטיק ייִדיש ליר. איך האָב
געפרעגט דאָס פרייליך, וואָס איז דאָס פאר א ליר,
וואָס זי האָט געזונגען. "עס איז ניטאָ וואָס צו טון,
זינגט מען. דאָס איז א ליר וועגן אונרוזעדיע פראָסטע
מענטשן". דאָס ליר איז איר אייגנס. זי אליין האָט עס
אויסגעקלערט. אויך די מעלאָדיע האָט זי אליין צוגע-
טראכט. איר ביטער לעבן האָט באשאפן דאָס ליר,
וועלכעס, ווי זי האָט מיר געזאָגט, ווערט איצט גע-
זונגען אין אפולע ווארשטאטן. עטלעכע יאָר האָט זי
געארבעט בא א שניידער און איז פארשווארצט געוואָרן
בא דער ארבעט. ניט רו, ניט עסן און לעבן, נאָר
ארבעט, ארבעט און ארבעט. אז אלע האָבן נאָך גע-
שלאָפן, פלעגט זי אוועקגיין ארבעט און קומענדיק
צוריק פלעגן שוין אלע ווידער שלאָפן, ניט געוויסט
פון קיין רו ניט שאַפעס, ניט זונטיק. און אלעס, וואָס
זי האָט אויסגעליטן באַם שניידער, איר גאנצע אויסגע-
ביטערט הארץ, האָט זי אויסגעפאָסן אין איר ליר".

5

(קופער שטייך ש.)

וואראנט

1. איינ שניי, מאמע, איינ שניי, מוטער,
: איינ שניי, מאמע, מיט א רעגן :
און מיינ מאמע האָט מיך אויסגעכאָוועט
אוי, פון דעם שניידערס וועגן.

2. דער שניידער שעצט און באגראָבט
: און מע מוז עס אלעס צו פֿינדן;
און מײַן מאמע האָט מיכ אויסגעכאָועט
פונעם שניידערס וועגן.*

3. אז איך קומ ארום זעקס אזייגער,
: זאָגט דער שניידער, ס'איז גוט;
און אז איך קומ, אוי, צען מינוט שפעטער,
צאפט ער מיר מײַנע בלוט.

4. אוי, וויי, מאמע, אוי, וויי, מוטער,
איך גיי זיך דורעך אינ מאַרק, איך וויל זיך עפעס קויפן,
טוט א קיינע דער זוואַנאַק,
מוז מען גיכער לויפן.

קאשטעליאנ ז. 33 יאָר, שניידער, בעלאָצערקווע.
וואַריאַנט צו דער 4-טער סטראָפּע פֿון נומ. 4 און
3-טער סטראָפּע פֿון נומ. 5 — לעהמאן א. א. פ., ז.
134, נ. 70.

6

(כאָראָוועצער פ.)

וואַריאַנט

1. א שניי, מאמע, א שניי, מוטער,
א שניי מיט א רעגן,
אפ וואָס-זשע האָסטו מיכ אויסגעהאָדעוועט
פונעם שניידערס וועגן...

2. פֿון א שניידער אויסצוהאלטן
איז דאָך זייער שרעכט,
און אז סע יאוועט זיך א ספיעשקעלע,
שלאָפן מיר ניט די נעכט.

3. גאנצע נעכט טוען מיר ניט שלאָפן,
און גאנצע נעכט אָן עסן.

* ווי ס'ווייזט אויס, האָט דער זינגער פֿאָרגעזען און ניט פֿינקטלעך איבערגעגעבן:
די 3-טע און 4-טע שורע פֿון דער סטראָפּע.

פון האָס-זשע נעמט זיך דען א קאָפּווייטעק,
אז ניט פונעם היסטיקן פרעסל?

4. פון א שניידער אויסצוהאַרטן
איז זאָך זייער ביטער,
בעסער דעם דריטן טאָג א שטיקל ברויט
אבי נאָר בא דער מיטער.

5. אז איך קום אכט אזיגער,
זאָגט ער, אז ס'איז שפעט,
און אז איך זעצ זיך צו דער ארבעט,
צאפט ער מיין בלוט.

סלאוואטע

7

(בערעגאָווסקי מ.)

1. טאָג אזוי ווי נאכט און נאכט אזוי ווי טאָג,
: און נייען, און נייען, און נייען, :
: העלפ מיר שוין, גאָטעניו, מיין שיינער זאָל שוין קומען,
און פון דער ארבעט זאָל איך אוועקגייען. :

2. נאָכאמאָל גענייט און ווידעראמאָל גענייט,
: גענייט און גענייט און געשטאָכנ, :
: אוי, דו זיסער גאָטעניו, דו ווייסט דאָך דעם עמעס,
ווי מיניע ביינער זיינען מיר צעבראָכנ. :

פעסי ראָכל, ארבעטער, אָדעס. וואר. לעהמאן א. א.
פ. ז. 132, נ. 69. איז א וואריאנט פונעם זעלבן
ליד פארשריבן פון יו. עיגעל (געפינט זיך אין ארכיוו
פון דער עטנאָגראפישער סעקציע) האָט די סטראָפּע „טאָג
אזוי ווי נאכט“ (איז ענגעלס וואריאנט איז זי די צווייטע)
פאָלגנדע צוויי ענדפערונג:

גאָט זאָל מיר שוין העלפן. די פּרײַהײַט זאָל שוין קומען,
איך זאָל זיך שוין מיט איר גיכער זען.

(קופערשמיד ש.)

1. בינ איכ מיר א נייטערקע,
די נאָדל אפּ מיין פארמעג,
איכ דארפ זיכ מיר ניט זאָרגן
פאר מאָרגעדיקע טעג.

2. איכ דארפ זיכ מער ניט זאָרגן,
סע איז מיר ניט קיין נויט,
איכ קאָן זיכ מיר פארדינען
אפּ מיין שטיקעלע ברויט*.

1. פון שוכנ און פון קליידן
ווייסט דער מאגאזין,
ער ווייסט ניט פון קיין דויבנ*
דאָס געלט אהינצוטאָן.

4. — ניין, ניין, מיידעלע,
מאכ־זשע גלייכ די נאָט,
און דאָס שיינע העמדעלע
זאָל דיגן אקוראט.

5. אז איכ בין געווען בא מלינע עלטערן,
בין איכ געווען צעלאָזט,
היינט קומ איכ צו זיי,
בין איכ בא זיי א גאסט.

קאצ מאניע. ארבעטערן, בעלאָצערקווע.

(גוטיאנסקי ב.)

1. בא די מאשינען איינגעבויגן
זיצ איכ, מאמעניו, דיין איינציק קינד,
אוי, יעדער ביינדעלע צונויפגעצויגן,
פון דער ארבעט ווער איכ שיר ניט בלינד.

* — לעבן.

2. קיין איבעריקע זאכן זיך ניט פארגינען,
ווייז די קאָפּעקע קומט אָן זייער שווער.
און בא דערביי האָב איך מיר אינזינען,
אז מיר העלפּן האָט ניט ווער.
3. בא אונדזערע ייִדן איז זיך אויך א מינהעג,
אז אָן קיין נאדן מאכט מען ניט קיין גליק.
נאָר מיט מײַן לעבן וואָרט איך געווען צופרידן,
אוי וויי, מאמעניו, אג אנטיק.
4. ווי ס'קומט נאָר צו דעם קנאסעמאָל,
מע דערלאנגט די טנאָים אין די הענט;
ווי איך גיב א קוק,
און מײַן מוטער זיצט און קוועלט.
5. —ליבע מוטער, טייערער פאָטער,
וואָס־זשע קוועלט איר אצינד?
צי ווייסט איר דען, צי האָט איר שוין באוואָרנט
אײַער איין און אײַנציק קינד.
6. ווי סע קומט נאָר צו דער כאסענע
מע ווערט א מוטער פונ א קינד
און דער מאן ער פאָרט אוועק,
ער פאָרט אוועק אָן זײ געזונט.

פּוּקס כּײַקע, 24 יאָר, ארבעטער, בערשאד.
וואריאנט צטשר. II—III, ז. 890, ג. 28.

10

(בערעגאָוסקי מ.)

1. אוי, איך האָב שוין ניט קיין קויעכ בא מײַן ארבעט אײַנצוזיצן,
און מײַן מאמע זאָגט, אז זי זעט דאָס ניט ארויס, אוי וויי —
אוי, דו האָב אפ מיר ראכמאַנעס, און דו ווער פאר מיר א כאָסן,
אוי, דו נעמ מיך פונ דער פאבריקע ארויס.
2. אוי, וויאזוי זאָך איך דיך פונ דער פאבריקע ארויסנעמען,
אז איך האָב אן ערטערע שוועסטער פונ מיר? אוי וויי,

אוי, אז גאָט וועט מיר העלפן, אז מײַן שוועסטער וועט א קאָלע
ווערן,

אוי, כאסענע האָבן, אוי, וועל איך פאר דיר.

3. אוי, א וויסטן סאָפּ, אוי, זאָל דיין מאַמע האָבן,
און אפּ אירע פּיס זאָל זי נישט גיין אפּ דער וועלט.
אוי, אזא סקאָרעפּאַמאַטש, וואָס ער פּאַרט ארום איבער דער גאַנ-
צער וועלט,

ער וועט זי נעמען אָן קליידער, אָן א קאָפּעקע געלט.

4. אוי, וואָס האָסטו, ליובע, צו שעפטן מײַן מאַמען,
אז דו שעפט מײַן מאַמען איז גרעכ אזוי מיר, —
אָט וועסטו זען, ליובעניו, אז דער כאַראַקטער וועט זיך בא-
איר בײַטן,

וועסט נאָך זײַן בא איר די אָנגעלייגטע שנוור.

פּערשטייג אדעל, 29 יאָר, אָדעס. וואַריאַנט צו
ערשטער סטראָפּע — קאהאַן. נײַע זאַמלונג נ. 32,
ערשטע סטראָפּע. דער אָנווייז אפּ דער מעניע, וואָס
די עלטערע שוועסטער איז נאָך נישט קיין קאַלע (סטראָ-
פּע 2) איז קלאָר בלויז אב אויסרייד, אינעם עמעסן ליגט
די מעניע אינעם דער מוטער, וועלכער שישטייט נישט אָן,
איר זון, אפּאָנקע נישט קיין אַרבעטער, זאָל כאַסענע
האָבן מיט אַן אַרבעטער, אָן קליידער, אָן א קאָפּעקע
געלט.

11

(בערעגאָוסקי מ.)

1. אונדזערע יאָרעלעך גייען אונדז אוועק
מיט היצ און מיט רויכ, אוי, אוי!
:| גיט נאָר א קוק, ווי א ייד פון זעכציק יאָר
ער האָט שוין מײַן פון אונדז קויעכ. |:
2. אזוי ווי א מיל, וואָס זי אַרבעט קעסיידער,
האָט זי בא גאָט אַן אַפּשטאַנד, אוי,
:| שאַבעס פאַרנאַכט מע זעט נאָך נישט קיין שטערן,
מיר האַפּטן שוין דאָס פּיער אינעם דער האַנט. |:

3. אוי, זומער אין די היצנ און ווינטער אין די קעלטן
 אוי, מיר שטייען באמ פייער סיי באטאָג און סיי באנאכט, אוי, אוי,
 פארשאַלטן זאָל ווערן דער דאָזיקער מענטש,
 וואָס ער האָט דאָס בעקערייַ אויסגעטראכט. |

סטאריקאָוו מ. 41 יאָר, בערסטער, אָרעס. געדענקט דאָס
 ליד פון קינדערהייט, געהערט דאָס זינגען פון בעקער אנע-
 רעכ אין 1895 יאָר. וואר. לעהמאן א.א.פ., ז. 125, נ.ב.
 64—64 א, 64 ב.

12

(פּענציק א.)

1. מיר אלע טקאטשעס, מיר שלאָגן אפּ איינ פלאטקע,
 מיר שטייען בא די סקלאדן, אוויזוי הינט בא א יאטקע,
 מיר שטייען בא די סקלאדן און טוען זיך צוברומען,
 ביז דער רעדעוויניק וועט צום סקלאד צוקומען.
2. אוויזוי דער רעדעוויניק איז צום סקלאד געקומען,
 אזוי זינגען מיר אלע געבליבן ווי די טויטע שטייט.
 אזוי האָט ער א געשריי געגעבן: „כעוורע, וואָס טוט איר דאָ,
 צי וועט איר בא מיר עפעס בעטן?
 קיינ ארבעט איז ניטאָ און טוט פון מיין סקלאד אָפצוטרעטן.“
3. און אז מע גיט מיר שוין דאָס וויסטע פעקל פאָדעם,
 אפּ די פלייצעס טו איך עס טראָגן,
 און אז איך קום אהיימ צום ווייב —
 „אָ, דאָס, מיין ווייב, טוען מיר פארמאָגן.“
4. די קינדערלעך לויפן מיר אנטקעגן
 מיט איינ יאָמער און מיט א קלאָג —
 „אוי וויי, טאטע, מיר האָבן שוין ניט געגעסן
 דעם דריטן טאָג.“
5. איך זיצ מיר אפּ מיין ווערסטאט און ארבעט
 און זינג מיר צו א לידל,

די קינדער־רעכ טאנצן מיטן ברויט,
אזוי ווי מע שפילט אים א פידל.

מארשריבן בא א וועבערן, באַסלעוון, צום ליד גיט כ' לע-
היצקי צו פאָלגנדיקע באַמערקונג: „דאָס ליד איז אַן אַר-
טיקס, אַ באַסלעווער. אינ באַסלעוון זיינען אמאָל געווען
פאָריאָרטשיקעס, וואָס פלעגן צושטעלן צו די צוקער-זא-
האָרן רעדנעס פאר די פילטער-פרעטן (אפאראטן אפ
דורכרייניקן די צוקער-זאפּטן פונ די בורעקעס), די
רעדנעס האָבן געארבעט באַסלעווער וועבער, קוסטאָרן.
דאָס ווייוואָרן דערצו, פּעקלעכ טאָדעם, פלעגן זיי באַקן-
מען בא די פאָריאָרטשיקעס, די רעדעוויניקעס (פונ רעדנע).“
„מיר שלאָגן אפ אייב פלאַטקע“ באַטייט: „אונדו איז שוין
אַלצייט“ אָדער „מיר האָבן שוין ניט וואָס צו מאַרלירן“.

13

(? עוויצקי א.)

1. שאַבעס באַטאָג, די היצ איז זייער גרויס,
אישער-כאיעם מיטן אַרבעטער האָבן זיך צעשלאַנגן פאר א שטיקל
פלייש.
דער אַרבעטער איז אַרויסגעגאנגען און האָט געמאַכט א גרויס
געוויינ,
אָיע כאַוויירימ זיינען געקומען צו גיין.
2. „אישער-כאיעם, אישער-כאיעם, דו מיינסט, אז עס איז דיר גוט
פונ פרעמדע אַרבעטער געצאפט דאָס בלוט.
אישער-כאיעם, אישער-כאיעם, דו מיינסט, אז עס איז דיר א
שומקע,
מיר וועלן דיך נעמען צום אורי־אדניק אינ בודקע“.
3. אפ דעם גאַנצן שטעטל איז א גרויסער ווונדער,
אפילע מע זאָל פרעגן בא צוויי קליינע קינדער.
ווי איז מיר און ווינד, — אינ עסן אזוי הייס,
און זיך צעשלאָנגן מיט אן אַרבעטער פאר א שטיקל פלייש.
4. אפן גאַנצן שטעטל הערט זיך א סוויסטאָק,
דעם אַרבעטער צום דאָקטער, אישער-כאיעם אינ אַסטראָג.

היינט צאָלט ער געפֿט פאר זיינע פאפירן,
מע זאָר אימ אינ אָסטראָג ניט פירן.

באָסלעוו, צו דער לעצטער סטראָפּע זע לעהמאן א.א.פ.
ז. 165.

14

(אר גוט-פאָסט וועלסטו)

1. ווער סטראדאיעט אזוי אפ דער וועלט,
ווי איכ, ארבעט-מאן?
ווער פארקויפט זיכ אזוי פאר געלט
ווי דער פערד אינ שפאנ?
2. א גאנצנדיקן טאָג זיכ איכ באמ מאשינ
צוליב מיין שטיקעלע ברויט.
איכ דריי זיכ מיר ארומ אהער אונ אהינ,
ווייזע דאצו ברענגט מיר דער (I) גויט.
3. דער באפעבאָס אינדערשטיל טוט וואָס ער וויל,
ער גייט אנטקעגן מיין ווירג.
אזוי איז מיין גליק דאָ אינ פאבריק,
ווייזע דעם הונגער מוז מענ שטילן.
4. פאראנען קינדער אויכ אינ מינע יאָרן,
זיי לעבן זיכ גליקלעך אפ דער וועלט,
זיי זיינען אויכ פונ א מענטשן געבוירן
האָט זיי קיין מאָל קיין זאכ געפעלט.
5. אנשטאָט דער פאבריק גייען זיי אינ שול,
לערנען זיכ, בילדן אונ שרייבן,
די גאנצע וועלט איז מיט זיי אופ,
די עלטערן טוען זיי קליידן.
6. אונ איכ, עלנדע קינד,
בינ פארבליבן בלינד —
אָן געזעלשאפט, אונ אָן געפילן.

7. איך בין געבאָרן אויך אינ גוטע הענט,
עלטערן פון פיינעם סאָרט,
איידער איך האָב די פאבריק דערקענט
אינ שטוב איז געוועזן מיין אָרט.

8. עלנט, עלנט, עלנט אפ דער וועלט
בין איך אלס קינד פארבליבן,
אויסלערנען זיך א טאראנט האָב איך נישט געהאט קיין געלט,
האָב איך זיך אינ פאבריק פארשריבן.

9. היינט צאפט מען מיר אויס מיין בלוט פון מיין פלייש,
מע צעקלאפט מיר מייןע געפילן.

וויטעבסק. וואר. לעהמאן א.א.פ., ז. 117, נ. 59
אינ דער 3-טער סטראָפּע, 2-טע שורע: „אנטקעגן“
איז דער מיין — „קעגן“.

15

(סקורדיצקי ז.)

1. די באַלעבאַסטע גייט אריין, האָפּ דוננ, דוננ,
כעוורע, כעוורע, שטיף זאָל זיין, האָפּ דוננ, דוננ!

2. די באַלעבאַסטע שטייט און קוקט, האָפּ דוננ, דוננ,
כעוורע, כעוורע, ארבעט גוט, האָפּ דוננ, דוננ!

3. די באַלעבאַסטע שטייט אינ קיך, האָפּ דוננ, דוננ,
כעוורע, כעוורע, ווארפט מיט שמעך, האָפּ דוננ, דוננ!

4. די באַלעבאַסטע שטייט אינ זאל, האָפּ דוננ, דוננ,
ס'ווערט אינ איר צעזעצט די גאל, האָפּ דוננ, דוננ!

5. די באַלעבאַסטע קויפט סכוירע, האָפּ דוננ, דוננ,
ס'זאָל איר זיין מאקעס-בכוירעס, האָפּ דוננ, דוננ!

6. די באַלעבאַסטע שטייט אפ דער טיר, האָפּ דוננ, דוננ,
כעוורע, כעוורע, א מאקע איר, האָפּ דוננ, דוננ!

7. די באַלעבאַסטע שטייט אפ דער שוועל, האָפּ דוננ, דוננ,
ס'זאָל פון איר ווערן א טעל, האָפּ דוננ, דוננ!

8. די באַרעבאַסטע גייט ארויס, האָפּ דוננ, דוננ,
כעוורע, כעוורע, לאכט זי אויס, האָפּ דוננ, דוננ!

ברעסלער לייקע, פּאַפּיראַסניצע, סקווירע, צו אלע לידער.
האַס זינען אומגענומען בא לייקע ברעסלער זע באמער-
קונג אפּ זיט 39.

16

(צערעגאַוסקי מ.)

1. די מאשינעס קלאפּן, די רעדער זיי דרייען זיכ,
אינ פּאַבריקע איז א ראש מיט א געוואלד.
:אוי וויי, נעמט זיכ צונויפ, שוועסטער אונ ברידער,
פאַמיר אלע באפּרײען אונדזער לאנד.:
2. דעם ארבעטאַרערס זעבן איז א געמוטשעט זעבן,
ער האָרעוועט דאָכ טאָג אזויווי נאכט.
:אוי, ער האָט ניט קיינ קויעכ די ביינער אויסצוגלייכן,
די באַרעבאַטימ מוטשען אימ באנאכט.:
3. הער שוין אופ צו וויינען, הער שוין אופ צו קלאָנגן,
אונ מאכ ניט פון קיינ ארבעט קיינ טרער,
:אוי סע וועט באלד אריינקומען אן אָדעסער סויכער
אונ נעמט די ארבעט קיינ אָדעס אוועק.:
4. לאָז ער שוין קומען, לאָז ער שוין נעמען
די ארבעט קיינ אָדעס אוועק.
:אוי, מיר האָבן זיכ דערלעבט, מיר וועלן זיכ דערזעבן,
מיר ארבעטן פון זיבן ביז זעקס.:
5. גייט אריין דער באַרעבאַס, גייט אריין דער באַרעבאַס
אונ זאָגט, אז מיר זינען גערעכט,
:אוי, ער זאָגט, מיר האָבן ביכעלעכ, מיר זינען ציציזיסטעצעכ,
מיר ריידן אפּ מיקאַלקען שלעכטס.:
6. קאק אָן, זאוועדישטשי, קאק אָן, פראווליאיושטשי,
קאק אָן ראַסקאַשאַן זשויואַט —

אָן טשיי וויפיוואיעט, גאזעטקי ווישטשיטאיעט,
וויסאָ נא פאָדראָמ סערדצע גאָלאָווי! :

קייטונגראָדסקי ריווקע, 26 יאָר, ארבעטער, אומאנ. גע-
הערט דאָס ליד פון ארבעטער אפ מייער-לייב דאָרפמאנס צו-
קערני-פאבריק אין 1922 יאָר.

17

(קופערשמיר ש.)

וואריאנט

1. אינדרויסן איז פינצטער, אינדרויסן איז כמארנע,
סע וועט דאָכ באַד גיין א שניי, א שניי,
אזוי זיינען אוועקגעגאנגען, אוי, מינע יונגע יאָרן,
זיצנדיק שטענדיק באַם געניי.
2. האָדי שוין צו וויינען, האָדי שוין צו קלאָנגן,
דו וועסט מאַכן אפ דיין ארבעט א פלעק, א פלעק.
אַט באַד וועט אריינגיין דער מייסטער דער מערדער
און טרייבט אונדו פֿונדאנען אוועק.
3. די מאַשינען נייען און די רעדער דרייען,
און אין צימער איז הייס,
אזוי זיינען אוועקגעגאנגען אונדזערע יונגע יאָרן
מיטן ברוטיקן שווייס...
4. זיינע קינדער גוליאיען, זיי ליינען דאָרט גאזעטן,
זיי זאָגן — שאַקאָלאַד איז זיס.
זאָגן זיי פארווכן דעם טאם פון דער ארבעט,
צו אויסשטיין א טאָג אפ די פיס.
5. וויאזוי זאָגן מיר ניט מעקאנע זיין דעם באַלעבאָס אליין,
וויאזוי ער לעבט זיך אויס באַדוט זיינע יאָר, —
ער זיצט אין טראַקטיר און טרינקט א פלעש ביר,
און מיר אלע ארבעטן אפ אימ.
6. קאק־זשע נייע זאווידאָוואט נאשעמו כאזיאָנו,
קאק אָן ראָסקאָשאָ זשיויאָט,

טשיי פאפיוואיעט, גאזעטו פאטשיטאיעט,
א נאם נא ראבאטו שריאָט

וואַסקאָבוויניק פיניע, ארבעטער, בעלאָצערקווע. וואר. צו דער
ערשטער סטראָסע לעהמאן א.א.פ. ז. 132, ג. 69.

18

(בערעגאָווסקי מ.)

וואריאנט

1. וויאזוי זאָל איך ניט מעקאנע זיין דעם מייסטערס לעבן,
ער לעבט זיך שוין, זע איך, ווי א גראפ,
|: ער טרינקט די גוטע וויינען, ער רויכערט די ציגארקעס
און לייגט עס אלץ אפן ארבעטער אראָפ. |:
2. וויאזוי זאָל מיר גאָר איינגיין די קליידער, מיינ גוילאיען,
דאָס לעבן, — אז סע גייט מיר גאָר ניט איין,
|: אז איך טו זיך דערמאָנען, אז מאָרגן זעקס דעם זייגער
באדארפ איך שוין אינ מאסטערסקאיא זיין. |:
3. די מאשינעס קלאפן, די אייזנס זיי טשאדען,
אינ שטוב איז איין רויך און ס'איז הייס.
|: דער קאָפּ ווערט אויסגעדארט, די אויגן [ווערן] טונקל.
נאָר פונ האָרעוואניע און פונ שווייס. |:
4. הער שוין אופ צו וויינען, פארגיסן מיט די טרערן,
דו מאכסט דאָך אפ דער ארבעט א פלעק,
|: אָט באלד וועט אריינקומען דער מייסטער דער מערדער,
ער טרייבט דיך פונ דיין ארבעט אוועק. |:
5. מע האָט דאָך אונדז אונטערגעשריבן די ביכלעך,
מע האָט אונדז זאיאוועט ראשטשאָט.
|: מע האָט נאָך אפ אונדז אויסגעטראכט — מיר זיינען סאָציאַליסטן,
מיר ווירן ניט קיין קייסער און גלייבן ניט אינ גאָט. |:

פעסיג ראָכל, אָדעס.

1. די מאשינען קלאפן און די רעדער דרייען זיך, אינ פאבריק איז א ראש מיט א געוואלד. "לאָמיר זיך צונויפנעמען, שוועסטער און ברידער, לאָמיר באפרייען אונדזער לאַנד".
2. דעם ארבעטערס לעבן איז א געמוטשעט לעבן, — ער האָרעוועט באטאָג און באנאכט. ער האָט שוין נישט קיין קויעכ די קריזשעס אויסצוגלייכן, און די ריעס (?) מוטשען אימ באנאכט.
3. דעם באַלעבאָס לעבן איז א בארוט לעבן, ער לעבט זיך ווי א גראַפ: ער עסט די גוטע מיטיקן און טרינקט די גוטע וויינען — ס'איז אלץ אפן ארבעטאָרערס קאַפּ.
4. הער שוין אופ צו וויינען, הער שוין אופ צו קלאָגן — עס'ט מאכט אפ דיין ארבעט א פּרעק. באלד וועט אריינקומען לאַנדעס (?) מאַנדעס־סויכער — ווארפן מיר די ארבעט אוועק.
5. לאָז ער זיך אריינקומען, איך האָב פאר אימ קיין מוירע — טיי וועלן מיר טרינקען, גאזעטקעס וועלן מיר ליינען, און מיר וועלן גיין איניינעם זיך באפרייען.

מערושיבאָרוש. וואר. צו די ג. 16, 17, 18 בא לעהמא-
 נען א. א. פ. ז. ז. 118—121, ג. ג. 60, 60א, 60ב
 ווי לעהמאן וויזט אָן, זיינען די דאָזיקע אלע לידער וואריא-
 ציעס און איבערארבעטונגען פונ ד. ערלשטאטס ליד
 "דער ארבעטער". וועגן דער אַפּשטאמונג פונעם דאָזיקן
 ליד ערלשטאטס זע אינ ז. סקוריצקיס ארבעט. וועגן פּאָל-
 דאָרישן ארבעטער-ליד ("פּראָבלעמעס פונ פּאָלדאָריס-
 טיק", זאמלונג I, ז. 186—188).

11. שמרייך לידער

20

(גאר אַכט אַסאָיאַ ד.)

1. שאבעס בא דעם עסן געווען א סאָוועט,
זונטיק בא דער ארבעט זאָל זיך נעמען אן עק.
זונטיק בא דער ארבעט א זאבאסטאָוקע געמאכט,
אזע ראבאָטשעס אָנגעטאָגן, א שפאציר מע מאכט.
2. קינדערדעך, וואָס ארבעט איר ניט, וואָס איז אַזער מיינ?
מיר מיינען זאבאסטאָוקע, מיר פאָדערן ניט קיין געלט.
מיר ווילן פאָשעט ניט ארבעטן,
אזוי ווי דער אָקס אינ פעלד.
3. אז דער אָקס, ער ארבעט,
ער ארבעט זיך אָן א שיר,
מיר, ראבאָטשע מענטשעלעך, ווילן פון אכט ביז פיר,
מיר ווילן זיך נאָך אָנטאָגן און גיין אפ דעם שפאציר.
4. [הער שוינ אופ צו וויינען, הער שוינ אופ צו קלאָגן,
מאכסט זיך אפ דיינ ארבעט א פלעק.
אָט באַלד וועט אריינקומען דער מיסטער דער מערדער
מאכט ער פון דיינ דעבן אן עק].

פארשויבן בא א שילער, זינקאו. די פערטע סטראָפּע וואַרירט
פון ערלשטאטס ליד „דער ארבעטער“ (זע באמערקונג צו נומ.
19). אינ קאָנטעקסט פון געבראכטן ליד איז די דאָזיקע סטראָפּ
פע אומפארשטענדלעך. מע דארף רעכענען, אז דער זינ-
גער אָדער דער פון וועמען ער האָט דאָס דאָזיקע ליד
איבערגענומען, האָט זי אהער צוגעצויגן פון א צחייט
ליד, נעמעלעך פון די פארשפרייטע וואַרואַציעס פון ערל-
שטאטס ליד „דער ארבעטער“ (זע נ. נ. 16, 17, 18, 19).

(סקודיצקי ז.)

1. איר באלעבאטימ, איר מערדער, וואָס צאפט איר פון די ארבעטער דאָס בלוט? איר מיינט, אז די מילכאַמע וועט אייך גריקן? איר מיינט, ס'וועט אייך טאַמעד זיין גוט?

2. ס'זאָל אפילע דונערן און בליצן, ס'מעג אפילע אונטערגיין די וועלט, אכט שאַ אין טאָג וועלן מיר זיצן, דאָס איבעריקע וועט אייך קאַסטן געלט.

3. מיר האָבן אלע יאָרן געהאַרעוועט, ביז מיר האָבן די סוואַבאָדע דערלעבט, און איצטער איז דאָך אַנגעקומען די פעטליוראָווצעס* און ווילן די מילכאַמע צוריק.

4. נאָר ס'זאָל אפילע דונערן און בליצן, ס'זאָל אפילע אונטערגיין די וועלט, די סוואַבאָדע צוריק וועלן מיר ניט געבן, מיר זאָלן אפילע פארשפירן די וועלט.

ברעסלער זייקע, סקווירע:

(גוטיאנסקי ב.)

וואריאנט

1. ס'מעג אפילע דונערן און בליצן, ס'מעג אפילע דונערן און בליצן, ס'מעג אפילע אונטערגיין די וועלט, מער פון אכט ביז אכט וועל איך ניט זיצן און ניט פארדינען די בורזשיעס קיין געלט.

2. איז גייט אריין דער מערדער דער גרויסער און זאָגט: „איך בעט אייך, קינדער, זייט ניט הייס!“

* אַנשטאָט „פעטליוראָווצעס“ איז אפאָנעם פריער געווען אַן אנדער וואָרט. ביים דעם בירגער-קריג איז עס אויסגעביטן געוואָרן מיטן אַקטועלערן מער פארשטענדלעכע וואָרט „פעטליוראָווצעס“.

און פון דעם ארבעטן (!) ביטער
גיסט זיך אפצאקערונג * שווייס.

פארשריבן בא א יונג ארבעטער, א שילער פון אונט
שול, קיעוו.

23

(י. שערניאק)

1. ארבעט דער שניידער א גאנצע וואָך,
פארדינט ער א גילדן מיט א לאָך.
אַט אזוי נייט א שניידער,
אַט אזוי קלאפט ער צו.

2. פאראיאָרן ניט היינט געדאכט
האַבן מיר געארבעט א גאנצע נאכט.
אַט אזוי נייט א שניידער,
אַט אזוי קלאפט ער צו.

3. אונדער סטרוקציע ** האָט אָנגעמאכט,
מיר ארבעטן שוין מער ניט פון אכט ביז אכט.
אַט אזוי נייט א שניידער,
אַט אזוי קלאפט ער צו.

יודאָן, צ. קיעוו. געהערט דאָס ליד אינ בארדיטשעוו
אין 1903 יאָר.

24

(סקוריצי ז.)

1. „ריפּסאָן איז א באַלעבאַס,
נאָר מעט אימ בא דער נאָז ניט פירן!“

* גענויער באטיט פון וואָרט אימבאקאנט. אנערעכ „טיכנווויז, אַטאכ“.
** אזוי האָט מען דעמלט אין די אָפּגעשטאנענע ארבעטער-קרייז אָנגערופּן די
ארבעטער-אָרגאניזאציע (אַבסטרוקציע).

„מיר ווילן א נאבאווקע,
מיר וועלן זי אויספירן“

2. „מיר ווילן א נאבאווקע,
מיר האָבן זי דער ווערט; —
און אז ער וועט ניט געבן,
וועט ער מאכנ שדעכט.“

3. „אוי, שדעכטע מיידעלעכ,
ווייטט אייך דער ריכ. *
זיי ווילן א נאבאווקע,
זיי זאָגן ס'איז טייער שיכ.“

4. זיי ווילן א נאבאווקע,
זיי האָבן ניט דער ווערט,
און אז איך וועל ניט געבן,
וועל איך מאכנ שדעכט.

5. אוי, אוראָמ-דאָויד,
זיי ווילן א נאבאווקע,
זיי ווילן א נאבאווקע,
זיי מאכנ זאבאסטאָוקע.“

6. „זיי ווילן א נאבאווקע,
זיי שרייען אפ די ציין?
און טו זיי ענטפערן —
איך וועל ניט געבן — ניין!“

7. ראבינאָוויטש מיט ליפסאָנען
האָבן זיך געמאכט איין האנט,
זיי האָבן ארויסגעהאנגען
אָביאוועניעס אפ דער וואנט.

8. „דרייסיק קאָפעקעס דעם טויזנט
גיב איך דעם נאראָד,
און אז זיי וועלן ניט נעמען,
וועלן זיי גיין אפ טשאַרנע כאָד.“

* — רוען.

9. פאפיראָסניצעט, קארדאַנשטשיקעט
האַבן זיך געמאכט איין האנט,
זיי האָבן אופגעהאנגען
א קוויטל אפ דער וואנט.

10. „פערציק דובל דעם כוידעש
ויל דער נארד,
און אויב איר וועט ניט געבן,
וועלן מיר גיין פאראדנע כאָד“.

11. זיי האָבן צוגעקלעפט
א קוויטל אפ דער וואנט,
ליפּטאָג האָט דאָס דורכגעליינט
און אָקערשט ניט געוויינט.

12. זינט ער איז באַלעבאָס,
נעהערט האָט ער דאָס ניט,
„אזוינע ווערעמדיקע מיידלעך,
זיי צאפן פון מיר דאָס בלוט“.

ברעסלער לייקע, סקווירע. וואר. צו סטראָפּעס 9, 10—
לעהמאן א. א. פ., ז. 33, נ., 16; צו סטראָפּעס 1.
9, 11 — לעהמאן א. א. פ., ז. 35, נ. 16א.

25

(סקודיצקי ז.)

1. „א גוט מאָרגן אייך, ראַבינאַוויטש, א גוט יאָר אייך, יאָסל דיפּסאַן,
וואָס הערט זיך באַ אייך אינע פאַבריק?“
: „בא מיר אינע פאַבריק איז איינע בורע מיט איינע סטאַטשקע,
די אַרבעטאָרער זוכן באַ מיר גליק. :“

2. אזוי אַרבעטן וואָס ווייניקער, און סכירעס וואָס מער —
דאָס וועלן זיי באַ מיר ניט אויספירן.
: איך רופ באַד ארויס פאַליציע מיט זשאַנדאַרמען
און מע וועט זיי אַזע אַרעסטירן. :“

3. „פּאָליציע מיט זשאנדארמען, זיי פֿויפּן ארום א גאַנצן טאָג
און קאָנען מיט די ארבעטער גאַרנישט מאכן,
:גיב זיי שוין אָפּ אַלעס, וואָס זיי פּאָדערן
און מיינ זאָלן זיי קיינ סטאַטשקעס נישט מאכן.“:

4. „אַלעס, וואָס זיי פּאָדערן, וועל איך זיי נישט געבן,
דאָס וועלן זיי בא מיר נישט אויסמירן.
:איך וועל מײַן פּאַבריק זאַגראניצע איבערפֿירן
און זיי וועט מען אַלע ארעסטירן.“:

ברעסלער דייקע, סקווירע. יצו די לידער נ. נ. 15, 21,
24, 25, וועלכע איך האָב פּאַרשריבן בא כּיטע לייקע
ברעסלער, איז קעדי צו באמערקן, אז די זינגערן האָס
די דאָזיקע לידער, וואָס געהערן צום רעפּערטואַר פּונ
1905/6 יאָר, געהערט זינגען אינ 1917/18 יאָר אינ
סקווירער טוטני-פּאַבריק, וווּ זי האָט דעמלט געאַרבעט.
ליפּסאָן און ראַבינאָוויטש, וואָס ווערן דערמאָנט אינ די
לידער, זינגען געווען די באַלעבאַטימ פּונ טוטני-פּאַבריק,
אינ סקווירע. ביידע זינגען באַווסט אלס אומראַכמאַנעכדי-
קע עקסעלאַטאַטאָרן. כּיטע ברעסלער דערציילט: פּונ
ראַבינאָוויטשן אינ זינג ווייב דער „מאַראַמ“ האָט מען
אינ וואַרשאַט געמאַכט גרויס כּוויזק. וועגן דער „מאַראַמ“
האָט מען געזונגען דאָס ליד „די באַלעבאַסטע גייט אַרייַן“
(זע נ. 15). און אויך דאָס פּאָלנדיקע לידל:

„די מאַראַמ ראַבינאָוויטש גייט אַרייַן מיטן פּליושענעם סאַק מיטן פּיינענעם קאָלער
מיינט זי, אז זי איז א קלוגע.
די גאַנצע ראַבאָסטע זאָגט,
אז זי איז פּאַרמאַלנע מעשוגע.“

היליע, קאַפּצן, וואָס דאַרפסטו זאָרגן,
וואָס דאַרפסטו זאָרגן, וואָס עס וועט זיין טאָגן!
היליע, קאַפּצן, דיר פעלט אלעס!
היליע, קאַפּצן, פּריילעכער דאַלעס!

1. „א גוט מאָרגן דיר, מײַער, א גוט יאָר דיר, מױשע,
וואָס הערט זיך, אוי, בא דיר אינ פּאַבריק?״
„בא מיר אינ פּאַבריק איז אַייַן בונט און איינ סטאַטשקע,
די ארבעטער זוכן פּונ מיר גליק.“

2. „ווינציקער די ארבעט און מער די פלאטע, —
דאָס וועט איר בא מיר ניט אויספירן,
אַ, באַלד רופ איכ אריין זשאנדארן מיט פּאַליציע
וועט מען שוין אייך טייקעפ ארעסטירן.“

3. זשאנדארן און פּאַליציע טוען ארומפּוּפּן,
זיי קאַנען אָבער גאַרנישט מאכנ.
„ווינציקער די ארבעט און מערער די פלאטע,
ווערן מיר אייך קיין סטאטשקע ניט מאכנ!“

4. „מיר באַלעבאטימ און איר ארבעטאַרערס,
מיר האלטן אייך פון גרויס ביו קליין.
דער, וואָס ער וועט ווערן די פּרייהייט האָבן,
דער וועט מאָרגן זיצן אינדערהיימ.“

5. „מיר ארבעטאַרערס, מיר גייען פון דער ארבעט,
מיר פאָרן אזויווי די פליגן,
און איר גייט אין די טעאטערן און דינגען (!) לאַזשע־מיעסטע
און האָט זיך שוין אלעס פארגעניגן.“

פארשריבן בא א בעקער, מעדזשיבאָדזש.

27

(בערעגאָווסקי מ.)

דאָראַנט

1. „א גוט מאָרגן דיר, אוועמעלע, א גוט יאָר דיר, מייער.
וואָס הערט זיך בא דיר אין פאבריק?“
„בא מיר אין פאבריק איז א בונט מיט א סטאטשקע,
די ארבעטאַרער זוכן בא מיר גליק.“

2. ארבעטן וואָס ווינציקער, און געלט וואָס מערער,
זיי וועלן דאָס בא מיר ניט אויספירן,
אַן גייט דאָך באלד אריין דער זשאנדארמסקי פּאַקאָוויץ,
וועט ער זיי אַלע ארעסטירן.“

3. אזויווי דער זשאנדארמסקי איז אריינגעקומען,
„מיט קיין ראבאָטשע קאַנען מיר גאַרניט מאכנ,

איר גיט זיי די נאבאווקע און אכט שאַ אין טאָג ארבעטן.
ווערן זיי קיין סטאטשקע ניט מאכנ".

4. דאָרזי די קולאק און נאגניקעס און קאָזאקן,
די טרעבאָוואניע ווערן מיר אויספירן.
דאָרזי די קולאקעס און נאגניקעס און קאָזאקן,
די טרעבאָוואניע ווערן מיר אויספירן.

יוריק יויטעפ, 48 יאָר, א שניידער פון אומאנער ניי-
פאבריק, אומאנ. אין דער 4-טער סטראָפּע האָט דער
זינגער אפּאָנעם פארגעסן צוויי שורעס און האָט באַמ
זינגען איבערגעכאזערט צוויי מאל די צוויי פּערזן, וואָס
ער האָט פארגעדענקט (גיכער פאר אלץ זינגען עס דער
דריטער און פּערטער פּערזן פון דער סטראָפּע). די
ערשטע סטראָפּע איז אונדזערע נומערן 25, 26, 27
דערמאָנט אין פּאָלגנדער אָנהייב־סטראָפּע פון וואָר-
שאַווסקיס ליד "דעבן קליזל":

"גוט מאָרגן, מוישע, דיר,

גוט מאָרגן, יענקעלע, דיר,

וואָס הערט זיך עפעס, מוישע, באַ דיר ?

אי, וואָס זאָל זיך הערן באַ מיר ?"

זע מ. וואָרשאַווסקי "יידישע פּאָלקלידער", אָרעס תרע"ד, ז. 17.

28

(סקו דיצקי ז.)

1. צי האָט איר געהערט,
וואָס ס'האָט זיך געטראָפּן ?
בא פּאָפּאָוון איז פאבריק
אן אומגליק געטראָפּן.
2. דער אומגליק איז געווען
מיט א גרויס גערודער,
ס'האָבן זיך צעבונטעוועט
די שוועסטער מיט די ברידער.
3. אזויווי פּאָפּאָו
האָט דאָס קוויטש איבערגעלייענט,
האָט אימ אָנגעכאפּט א ווייטעק,
ער האָט אָקארשט ניט געוויינט.

4. „איך בין באַרעבאַס,
איר וועט מיר בא דער נאָז ניט פירן,
איר ווילט א נאבאווקע,
איר וועט דאָס ניט אויספירן“.

5. אפּ מאָרגן אינדערפרי
איז געגאנגן א מייַדל אין פאבריק,
פאפיראַסניקעס זינען געשטאַנען
און האָבן געקוקט.

6. אזויווי זיי האָבן זיך א לאַז געטאַן
מיט איר זיך באקענען,
איז (1) אָנגעראַפּן סישטשיקעס
און מ'האַט זיי צוגענומען.

טעלער מ. קורסאנטקע פון קיעווער יירפערטעכניקום).
קיעווי האריאנט — לעהמאנ א. א. פ. ז. 32 — 37, נ.ב.
16. 16א. 16ב. ענלעכע פערזונ בא באסטאַמסקי, ז. 88 —
89, נ. ב. 1, 2. דער אינהאַלט פון די לעצטע צוויי
סטראַפּעס קומט ניט פאַר אין קיינ שום וואריאַנט.

29

(בערעגאָווסקי מ.)

וואריאַנט

1. אפּ מאלאַָרנאוטסקי און פושקינסקי בא פאַפּאַוו און פאבריק
האַט זיך אָנגעהויבן זייער א גרויסער בונט.
דער בונט איז געוועזן איבער א נאבאווקע —
„טאַמער וועט איר אונדז ניט געבן, ווערן מיר מאכט
א זאבאסטאווקע“.

2. „צען קאַפּעקעס אפּן טויזנט איז דאָך ניט קיינ סאַך,
גיט אונדז די נאבאווקע, אַניט גייען מיר אָפּ גלייַכ.
גיט אונדז די נאבאווקע וועט איר מאכטן בעסער,
טאַמער וועט איר אונדז ניט געבן, גיט אונדז אָפּ די פעסער“.

3. גאַרדאַויע אי נאדזיראַטייעי נא פאבריקו זאַשלי,
פאַדניאַי נאַגניקי אי קריקנזי „זשידי“!

סיאדטיע נא ראבאָטו, יא וואמ גאָוואָריו,
יעסלי ווי נייע סיאדיעטיע, וו טיורמו פאָסאזשוי.

פינקלשטייג דאָבע, שילערנ פונ ארבעטשול, אָרעס.

30

(בערעגאָווסקי מ.)

זואריאנט

1. דער בונט איז געוואָרן
איבער א נאבאווקע,
מ'האָט ניט געוואָרט געבן
איז געוואָרן א זאבאסטאָווקע.
2. בא לאנדעסמאנען אינ פאבריקע
איז געוואָרן א גערידער, *
דאָרט האָבן זיכ צעבונטעוועט
די שוועסטער אונ ברידער.
3. זיי האָבן זיכ געבונטעוועט
סע געוואָרן א געשריי—
ס'אריינגעאנגען פאָליציע—
„פאָליציע דאָלוי!“
4. פאָליציע ז'אריינגעגאן,
האָט מען געגעבן א געשריי—
„זאבעריטיע וואָט עטי בונטאָושטשיקי
טאָקאָ פאָסקאָרי!“
5. „הערט נאָר אויס, קראָמבערג,
איר וועט עס ניט אויספירן,
אונדזערע ראבאָטשע
וועט מען ניט ארעסטירן.“
6. אזוי האָבן מיר זיכ אויסגעזעצט
אלע אפ די טישן,

* — גערודער.

אזוי האָט מען געגעבן
פּישיקענע צו וויסן.

7. אונ פּישיקען איז אריינגעקומען:
„וואָס טוט איר דאָ שטיין?
ווער סע וויל נאבאווקעס,
מעג זיך גיין אהיים“.
8. פּישיקען האָט געמיינט,
אז ער וועט מאכען בעסער.
מיר האָבן געגעבן א געשריי:
„גיט אונדז אָפּ די פעסער!“
9. „אוי, מאָסיע פּישיקען,
איך קאָן עס ניט פארשטיין—
אָפּצוגעבן די פעסער
דאָס קאָן איך ניט אליין“.
10. אזוי האָבן מיר זיך אויסגעזעצט
אלע אפּ די טישן,
אזוי האָט מען געגעבן
לאנדעסמאנען צו וויסן.
11. לאנדעסמאן איז אריינגעקומען:
„קינדער, וואָס איז דאָס?
איך בין דער גרויסער לאנדעסמאן,
איר פירט מיך בא דער נאָז“.
12. רופט זיך אָן פּישיקען:
„וואָס איז היינט פאר א וועלט?
מ'האָט ערשט געלאָזט די פאבריקע,
מ'האָט זי שוין, אוי, געשטעלט“.
13. „הערט נאָר אויס, פּישיקען,
איר מיינט מיר האָבן פארגעסן?
ווי לאנג האָט מען אייך געטראָגן
אינ אַסטראָג אריין דאָס עסן“.

14. "הערט נאָר אויס, קינדער,
איר וועט דאָס ניט אויסטירן,
ביז טויזנט קערבלעך וועט מיר קאָסטן —
מע וועט אייך ארעסטירן.

15. איין שאַ עסן
גיב איך אייך א נאבאווקע,
אַן דער שאַ עסן
וועט נאָך זײַן א זאבאסטאָווקע".

16. מע האָט דאָך אונדז שוין אונטערנעשריבן
אונדזערע ביכלעך,
מע האָט אונדז שוין זאיאוועט,
מע גיט אונדז שוין ראשטשאַט.

17. מע האָט אונדז נאָך אָנגעשריבן
מיר זײַנען סאָציאַליסטן,
מיר ווילן נישט קיין קייסער,
מיר גלייבן נישט אין גאָט.

פעסיג ראָבל, אָרעס. וואַר. צו נ.נ. 29—30 לעהמאן
א. א. פי, ז.ז. 32—37. נ.נ. 16, 16 א, 16 ב. בא-
סטאָמסקי ז.ז. 88—89. נ.נ. 1—2.

31

(געלבטאן א.)

1. מיר זײַנען א פאָלק, וואָס מיר זינגען לידער,
מיר זינגען לידער פון זיך אליין.
נעמט אייך צונויף, שוועסטער און ברידער,
גיט איינס דעם צווייטן צו פארשטיין.

2. א זאבאסטאָווקע האָבן מיר געמאכט —
מיר האָבן גאָרנישט אויסגעפירט,
די דיקארן זײַנען צו דער ארבעט געגאנגען,
די סאָנאטיעלע האָט מען ארעסטירט.

מערושיבאָרוס. צו דער ערשטער סטראָפּע זע ווייטער
די באַמערקונג צום נ. 37, ז. 55.

אנטי־פּראָלעטארישע גאסן-קידער אפ דער
שטרײַק-טעמע (1903—1906)

32

(בערענאָווסקי מ.)

1. אינ אלע גאסן, ווו מע גייט
הערט מען זאבאסטאָווקעס,
יינגלעך, מיידלעך, קינד און קייש
שמיסן פון פריבאווקעס.
ווו מע גייט הערט מען: „ברידער,
לאָמיר לעבן פריי!
גענוג שוין, קינדער, באַרגן, לעבן,
ארבעטן געטרײַ.
גענוג דעם שלעכטן ברוזשער (1),
ער צאפט ווי א פיאוקע,
נאָר פאָשעט, ברידער, אָן פאנטאזיע,
מאכט א זאבאסטאָווקע.“
טידערא-לא, לא, לא, לא.
2. א שניידער-מיידל אויסגעבלייכט,
זי קומט אהיים ניט צופרידן,
זי שרײַט: „גענוג שוין זײַן א קנעכט,
פופצן שאַ דעם טיראן.“
ווי לאנג איז זי געווען
א פראָסטינקע געוויינדלעכע מאָריסטקע,
אצינד גייט זי די האָר צעפלאַכטן —
א פיסקעלע ווי אן ארטיסטקע.
זי שײַט מיט ווערטער גאָר אָן א שיר, —
א גאנצע פילאָסאָפּקע —
זי שרײַט: „די ארבעט לייגט אוועק,
און מאכט א זאבאסטאָווקע!“
טידערא-לא, לא, לא, לא.
3. א יונגעראמאן און אינטעליגענט,
ער רעדט זיך ווייניק געשליפן,
צום שרייבן האָט ער צוויי גילדענע הענט
און ליפעלעך אפ שרויפן.
קינסטלעך רעדט ער רוסיש גוט,
יידיש ניט קיין וואָרט,
לאנגע האָר מיט שווארצע וואַנצעס —
א קאפּצן פּערווע סאָרט.
ער גיט זיך א שטעל פאר איין קאסיר
און מאכט א סאמאנדיראָווקע (?).

46

פארנעמט די קאסע ביז דעם שיר
און מאכט א זאבאסטאָוקע.
טידערא-לא, לא, לא, לא.

4. דאָרט לויפט א מוטער און שרייט געוואלד
איר טאָכטער איז מעשווע.
זי האָט צו טאָן מיט קלעק-פאפיר, —
עפעס אזא קלוגע.
זי האָט כאוויירימ ווייסט זיי דיריכ *
מורנע (!) ** לייט אינ ברילן, —
לאנגע האָר מיט ווייסע שיכ,
טוט נאָר דעם קאָפּ דולן.
אָכ און וויי, מיין טאָכטער,
זי איז געוואָרן גראָבע, לאָוקע,
זי קרענקט שוין באלד דרייפערטל יאָר
נאָכ זייער זאבאסטאָוקע.
טידערא-לא, לא, לא, לא.

5. דאָרט שרייט א דאמע צו איר מאן
זי דארף האָבן געלט אפּ קליידער,
ס'וועט קומען די גאָלדענע צייט,
צו פאָרן אינ די ווארענע ביירער. ***
ער איז דאָך איר טרייפּ פאסקודנע,
זי רופט אים אָן „דאָכליאטשע“,
דו זאָלסט אפילע דעם טויט באקומען
דארף איך האָבן א דאטשע.
דו זאָלסט אפילע שפרינגען צאפאָם
באדארף איך האָבן מאיאָוקע,
אויטשפילן וועל איך מינאסטאם
פונ אונדער זאבאסטאָוקע.
טידערא-לא, לא, לא, לא.

6. איך זינג, וואָס איך קען,
איך האָרענע שטענדיק מיט מיין קויעכ,
איך זינג אייך מיט א ברען,
איך זינג אייך לידער פונ דער וועלט,
קערי עס זאָל אייך געפעלן.
איך זינג אייך לידער פונ דער וועלט,
איך זינג אייך אזוי לאָוקע,
פארגעסט ניט, ברידער, איך דארף האָבן געלט —
ס'איז נאָך דער זאבאסטאָוקע.
טידערא-לא, לא, לא, לא.

* — דער רועכ.
** — כמירנע.
*** — בעדער.

גוטקיני גיטל, 28 יאָר, שטוב-באלעבאָסטע, אָדעס.
 דאָס דאָזיקע ליד, פונקט ווי אויך די וואריאנט דערצילי
 זינגען אפּאָגעמ פארפאסט געוואָרן בונ בעטלערישע
 באסנ-זינגערס. אפּ דעם זאָגן איירעס די לעצטע סטראָפּע
 (איך זינג אייך לידער פון דער וועלט, איך זינג אייך
 אזוי לאָוקע, פארגעסט גיט, ברידער, איך דארפּ האָבן
 געלט, ס'איז נאָך דער זאבאסטאָוקע) און דעריקער
 דער שפּאַטישער, פּרעמדער, ערטערווייז אפּילע פּינטלעכער
 אינהאלט פונעם ליד און אויך די קופּלעט-פּאַרם זינגע.
 אינ די יאָרן 1903—1906 איז די זאבאסטאָוקע-טעמע
 געווען אזוי אקטועל, אז דער גאסנ-זינגער איז די
 ארבעטער-קווארטאלן האָט זי נישט געקאָנט פארבייגיין.
 ער באארבעט זי אָבער אפּ זיין אויפן, ווכט אינ איר
 ארויס קאָמישע שטריכן, וואָס זאָלן קאָנען געפּעלן
 כארשיידענע צוהערער, אויך דער נישט-ארבעטערישער, קלייני-
 בירגערלעכער „אאודיטאָריע“. דאָס ליד איז אריין אינ
 געצויכ פון באשטימטע אָפּגעשטאנענע ארבעטער-שיכטן
 און איז אָפּט וואריירט געוואָרן.
 פון א וואריאנט, וואָס מיר פארענטלעכטן אימ ניש
 ווייל ער כאזערט אינ גרונט איבער דאָס געבראכט
 ליד, ברענגען מיר דאָ עטלעכע פּערזן, וואָס קומען
 אינ די איבעריקע וואריאנטן נישט פּאַר.

איבער זאָגט: „לייג אוועק,

לייג אוועק די ארבעט“.

דער צווייטער זאָגט: „לייג אוועק,

אניס וועסטו געהארגעט“.

דער דריטער זאָגט: „לייג אוועק,

וואָס ארבעטסטו מער פאר אלע?

לייג אוועק דיין ארבעט

און גיי שוין צו דיין קאלע“.

פארשיבן איז דער דאָזיקער וואריאנט פון כ' בערע-
 גאָוסקי מ. בא אן אומאנער שניידער, לאנגער אוראָמ,
 וואָס האָט דאָס ליד געהערט אינ 1905 יאָר פון
 יונגלעך און מיירלעך בא דער ארבעט.

די דאָזיקע אנטפּראָלעטארישע קאריקאטורישע „שטרייך-
 לידער“ זינגען אינטערעסאנט דערמיט, וואָס זיי ווייזן
 אפּ א נאקעטן אויפן די פּיליסטערישע, באהאלטני-
 פּינטלעכע און דערבני פּאַרט ערטערווייז צופאסלערישע
 פּאַצונג פון קליינבירגערטומ צו די קאמפן פון
 פּראָלעטאריאט אינ זער צייט פון דער ערשטער רוסי-
 שער רעוואָלוציע. מיר האָבן דאָ פאר זיך א בילעטן
 ביישפּיל אפּ וואָסער אויפן די רעאקציאָנערע קליינביר-
 גערלעכע אידעאָלאָגיע באמיט זיך אריינדריןגען און
 ווירקן אפּן ארבעטער מיט דער הייל פון פּאַלקאָר.

1. איב אלע גאסן, ווו מע גייט,
הערט מען זאבאסטאָווקעס,
יִנגלעך, מיידלעך, קינד און קייט
זיי ריידן פון פריבאווקעס.
2. גענוג שוין, אוי, דעם שלעכטן בורזשוי,
אייכ צו זויגן ווי א פיאָווקע,
אָן פאנטאזיע, ברידער,
און מאכט א זאבאסטאָווקע.
3. א מיידל קומט פון די (!) ארבעט
טויט צו פליען,
זי שרייט: „אוי, גענוג צו זיין א קנעכט,
און פערצן שאַ זיכ מיען!!“
4. ווי לאנג איז זי געווען גאָר פראַסט
און געוואסט נאָר די מאָדיסטקע,
אָט גייט, הו, די האָר צעלאָזט,
א פיסקעלע ווי איין ארטיסטקע.
5. שיסן שיסט זי, הו, מיט ווערסער,
א גאנצע פילִאַטאָפּקע,
זי שרייט: „די ארבעט ווארפט אוועק,
און מאכט א זאבאסטאָווקע!“
6. א יונגעראַאן א טיליגענט,
ווינציק וואָס געשליפן,
צום שרייבן האָט ער גילדענע הענט
און ליפעלעך אפ שרויפן.
7. רוסיש רעדט ער אָן א שיר,
יידיש ניט קיינ וואָרט,
שווארצע אויגן, בלאַנדיקע אוסעס,
א קאפּצן פּערווע סאַרט.
8. מע געמט אים צו איב וואָלד פאר קאַסיר,
ער מאכט א סאַרטירִאָווקע,
ער ליידיקש אויס די קאסע ביז א פירער
און מאכט א זאבאסטאָווקע.
9. א מוטער שרייט: „וויי איז מיר,
מיין טאָכטער איז מעשיגע *

* — מעשוּגע.

זי האָט צו טאָג מיט פעק פאפיר,
עפעס מיט א קניגע.

10. איינ מוטער זאָגט: „מיין טאָכטער איז
געוואָרן ברעבלעכ, דיקע—
זי קרענקט שוין דרייפערטל יאָר
פונ דער זאבאסטאָוקע.

11. א וויבל קריגט זיכ, הוי מיט איר מאן,
זי דארף האָבן געלט אפ קליידער,
סע קומט שוין די ווארעמע צייט
צו פאָרן אין די ווארעמע בעדער.

12. זי זידלט אימ מיט פאסקודנע רייד,
זי רופט אימ אָן דאָבליאטשע
זי זאָגט: „דו, זלידניע, קרענק אינדערהיים—
איכ דארף האָבן א דאטשע.

13. מענטש אפילע טאנצן צאפאָמ,
מוז איכ האָבן א יאָוקע (?)
אז איכ וועל ביט אויספירן,
איל איכ מאכט א זאבאסטאָוקע.

טעקני. מ., 35 יאָר. א בלינדער באנדוריסט (?), שעפעטאָוקע.

34

(קופער שמיד ש.)

ווארנאנט

1. אינ אלע גאסן, ווו מע גייט,
הערט מען זאבאסטאָוקע,
ינגלעכ, מיידלעכ, קליין און גרויס,
מע רעדט נאָר פונ פריבאווקע.

2. אינ אלע גאסן, ווו מע גייט,
הערט מען ריידן פריי,
גענוג צו לעבן און צו באַרגן
ארבעטן געטריי.

3. גענוג דעם רייכט ברוזשואזיע
צו זייגן ווי א פיאָוקע,
שוועסטער, ברידער, אָן פאנטאזיע,
מאכט א זאבאסטאָוקע.

4. א שנדרער-מידל אויסגעבלייכט
זי קומט אהיים צופרידן,
זי שרייבט: „גענוג שוין זיין א קנעכט,
סערצט שוין דעם יודן“.

5. ווי לאנג האָט זי נישט מער געוואוסט,
נאָר ווי די מאָדיסטקע,
אָן הינט גייט זי די האָר צעלָאָזט,
פארפּרעט ווי אַן ארטיסטקע.

6. זי שייט מיט ווערטער אָן א שיר,
אזוויל א פּילאָסאָפּקע,
„שוועסטער און ברידער, אָן פּאַנטאַויע,
מאַכט א זאַבאַסטאַווקע“.

7. דאָרט זיצט א מוטער און וויינט און קלאָגט,
איר טאָכטער איז מעשיגע,*
זי האָט צו טון מיט פּעק פּאַפּיר
און עפעס א מיין קניגע.

8. זי האָט כאַוויירימ אָן א שיר,
מאָדע צייט איז ברייט.
לייזיג, באַרוועט גאָר אָן שיכ,
און קומען זיך נאָך דולג.

9. זינט מײַן שוועסטער, אָכ און וויי,
געוואָרן א פּלוטאַווקע,
ווייסט דער רועט זי מיט זיי,
מיט זייער זאַבאַסטאַווקע.

10. א יונגעראַג א טיליגענט,
רעדט רוסיש, יידיש נישט קיין וואָרט,
און זוכט א שטעלע פאַר קאַסירער.
מאַכט א סאַנדיראַווקע (?),
ער ליידיקט אויס די קעשענעס ביז איין פירער
און מאַכט א זאַבאַסטאַווקע.

טשערעפינסקי ה. בעלזאַצערקווע.

* — מעשוּגע.

iii. קאמפ און קארבאָנעם

35

(קופער שמיד ש.)

1. ווי מיר האָבן זיך אלע סאָביראיעט מאקאוויצקיס שורף איז געוועזן פאר אונדז שמאָל, און ווער סע האָט געגעבן פאָליציע צו וויסן, דער זאָל ליגן אין קיעוו אין גאָשפיטאָל.
2. מיר זיינען זיך שוועסטער און ברידער, און מיר האָבן זיך אלע עמעס ליב, מיר האָבן זיך אלע סאָביראיעט, סאָביראיעט אלע אין איינ שטיב.
3. ווי דער אוריאדניק איז נאָר אין שורף אריינגעקומען, אזוי האָבן מיר זיך פארנומען מיט אימ קריג, ס'איז באַד אינ שורף אריינגעקומען קאָזאקן מיט זשאנדארן. און מע האָט אונדז אָנגעהויבן אלע ארעסטירן.
4. ווי מע האָט אונדז, אוי, אלע ארעסטירט צוויי אזייגער באנאכט. ווען דער זיסער שלאָפ פארשעפערט יעדן מענטשן, האָט מען אונדז אלע אין א טורמע פארשפארט.
5. ווי מע האָט אונדז נאָר קיין וואסיקאָוו ארויסגעשיקט צוועלף אזייגער באטאָג, און צווישן אונדזערע שוועסטער און ברידער איז געוואָרן א יאָמער מיט א קראָג.

* — שטוב.

6. ווי מע אונדז נאָר אינ אוטשאסטאָק אריינגעפירט,
האָט מען געפלאַכט פון שאשקעס א קייט,
מע האָט ניט צוגעלאָזט קיינ מוטער צו קיינ קינד
צו דערלאנגען א שטיקעלע ברייט. *

קאשטעליאן זאלמען, בעלאָצערקויע.

36

(ס קוד יצקי ז.)

וואריאנט

1. איז וויי, שוועסטער און ברידער,
: מיר האָבן זיך אלע עמעס זיב — :
: נאָר אז פּאָליציע, זי וועט זיך דערוויסן,
: אז מיר סאָביראיען זיך אלע אינ איינ שטיב. ** :
2. א פולע שטוב האָבן מיר זיך אלע סאָביראיעט,
: מיר זינען געווען אלע מיטאמאָף — :
: און ווער ס'האָט געגעבן פּאָליציע צו וויסן,
: דער זאָל פוילן אינ קיעוו אינ גאַשפיטאָל. :
3. אפּ מאָרגן איז צו נ'אונדז דער פריסטאוו צוגעפאָרן
: מיר האָבן זיך מיט אימ עפעס פארקריגט — :
: אזוי איז אָנגעלאָפּן פּאָליציע מיט זשאנדארמען
: און מע האָט אונדז שוין אלע ארעסטירט. :
4. ארעסטירט האָט מען אונדז אלע,
: דאָס איז געווען ארומ צוויי אזייגער באנאכט. :
: אזוי האָט מען אונדז אלע צונויפגענומען
: און מע האָט אונדז אינ אָסטראָן פארשפארט. :
5. אפּ מאָרגן האָט מען אונדז געדארפט קיינ וואסיקאָוו ארויסשיקן,
: דאָס איז געווען ארומ צוויי אזייגער באטאָג, :
: אזוי זינען אָנגעלאָפּן די פּאָטערס און די מוטערס
: און ס'איז געוואָרן א יאָמער מיט א קראָג. :

* — ברייט.

** — שטוב.

6. — אוי, הערט שוין אופ צו וויינען און צו קלאָגן,
 :פאלט בא זיך אפ אזויפיל ניט אראָפּ, |
 :אפ אייערע קינדער וועט מען אייך אמאָל מעקאנע זיין—
 :ווייך זיי סטראדאיען, נעבעך, פארן גאנצן נארָאד. |
 ברעסלער י. סקווירע

37

(גאָראָכ וועס קאָיא ד.)

1. אוי, וויי, ברידער, מיר זינגען קינדער,
 מיר זינגען קינדער פונ זיך אליין.
 נעמט זיך צונויפ, שוועסטער און ברידער,
 און גיט זיך אָפּ צו פארשטיין.
2. אוי, צו פארשטיין ווערן מיר זיך געבן
 אפ דער סאָבראניע אפ דער נאכט:
 אז איר וועט ארבעטן פונ אכט ביז צע, וואָס־זשע וועט איר דאָ
 געווינען?
 אז איר וועט ארבעטן פונ אכט ביז פיר, וועט איר דאָ פארדינען.
3. אפ דער סאָבראניע זיינען מיר געגאנגען,
 א שפיאָג האָט אונדז דערזען.
 מיט פאָרציע האָט ער אונדז צוגענומען,
 גלייך צום איספראוויק אהיימ.
4. וויאזוי מיר זיינען נאָר אהינ געקומען,
 דערשראָקן זיינען מיר געבליבן שטיין,
 די פאָקאזאניע האָבן מיר אָפגעגעבן,
 אָפגערָאָזט האָט מען אונדז אהיימ.
5. וויאזוי מיר זיינען נאָר אהיימ געקומען
 נאָך איין ברודער האָט אונדז געפעלט—
 ביזן לעצטן טראָפּן וועלן מיר גיין,
 אז אונדזער ברודער זאָל זיין אינדערהיימ.
6. נעמט זיך צונויפ, שוועסטער און ברידער,
 נעמט זיך צונויפ אָפּ איינינעם!

הייבט נאָכ אופ די פאָן נאָכ העכער
און האָט ניט מוירע פאר קיינעם.

פארשריבן בא א שילער, זינקאוו. די ערשטע סטראָפּע וואָר
רײַט פונ דער ערשטער סטראָפּע פונ וואַרשאַווסקיס ליד: #
גרויסער גאָט מיר זינגען לידער, אינ א וואַרשאַוונש
כונ געבראכטן ליד, וואָס עס האָט פארשריבן כ' געלבמאנ
אינ מערושיבאָרוזש בא א זעקס יאָריק מיידעלע, קומט צום
סאָפּ ליד פאָלגנדע סטראָפּע:

וואָס אזויפיל שולדיק דער ארבעטאָרער,
וואָס מע טרעט אימ מיט די פיס?
דער באַלעבאָס, ער ציט זיכ ארויס די לעצטע קויכעס,
און מאכט זינג לעבן צוקער זיס.

38

(קופער שמיד ש.)

וואַרשאַוונש

1. מיר זינגען דאָס פאָלק, וואָס מיר זינגען לידער,
און די הילפ איז פונ אונדז אַרײַן,
נעמט זיכ צונויפ, שוועסטער און ברידער,
גיט איינס דעם צווייטן צו פארשטיין.

2. ביזוואנען וועט איר זינג אזוי דומ,
און מע וועט אייך טרעטן מיט די פיס,
און מע צאפט ארויס פונ אייך דעם לעצטן טראָפּן בלוט,
און מע מאכט זיכ א לעבן צוקער-זיס.

3. אפ אסאך סאָבראניעס זינגען מיר געוואנגען
און איינ שפּיאָן האָט אונדז נאָכגעווען,
מיט פאָליציי האָט ער אונדז פארנומען
און צום ספראוויניק געפיל אהיימ.

4. ווי מיר זינגען צום ספראוויניק אָנגעקומען,
ווי דער שאָטן זינגען מיר געווען,
די פאָקאזאניע האָבן מיר אימ אָפגעגעבן,
און אָפגעלאָזט האָט ער אונדז אהיימ.

39

5. אהיים, אהיים האָט ער אונדז אָפגעפּאַזט,
און פון אונדזערע ברידער קיינעם ניט.
מיר דארפן זען פאר זיי גיין
ביזן קעצטן טראָפּן בלוט.

6. זומערדיקן טאָג בא דער ארבעט אויסצוזיצן,
און די ארבעט איז מיט נויט,
מיר האָרעווען אויס אלע אונדזערע קויכעס
פאר דעם דארן שטיקל ברויט.

7. גיט א קוק אפ די קאפיטאליסטן,
ווי אלע טאָג ווערן זיי געזונט און רויט —
גיט א קוק אפן ניעסטשאסטנע ארבעטער,
ווי ער שטארבט פאר א שטיקל ברויט.

בעלאָצערקווע, וואריאנטן צו ננ. 38,37 — לעהמאן א.א.פ.,
ז. 89, נ. 44. די לעצטע צוויי סטראָמעס שטימען ניט
מיטן גאנצן גאנג פון ליד. מעגלעכ, אז דער זינגער
האָט זיי אהער צוגעצויגן פון א צווייטן אומפא-
קאנטן ליד.

39

(בערעגאָוסקי מ.)

פראנצאזיש

1. הינטער דער סאָפיעווקע * הערט זיך א גערודער,
ס'האָבן זיך סאָביראיעט שוועסטער און ברידער,
ס'האָבן זיך סאָביראיעט א גרויסע קאָמפאניע,
אפ דער פרייע און אפ סאָבראניע.

פארשריבן בא אן ארבעטערן פון אומאנער טריקאָטאזש-
פאבריק, אומאן.

* סאָפיעווקע — א פארק אין אומאן.

(סקורי צקי ז.)

1. זאבעס באטאָג איז א יאָמער מיט איין קראָג,
מע פירט די ראבאָטשע פון בירושע אין אָסטראָג.:
2. וי מע האָט זיי נאָר אין דעם אָסטראָג אריינגעבראכט,
אזוי האָט מען באַד א פראָטאָקאָל געמאכט.:
3. לועסטער און ברידער, פון טורמעס ניט אַפּשרעקן,
ארויסט פון דער טורמע די ברידערלעך דערוועקן.:
4. ארויסט פון דער טורמע מיט באַמבעס, מיט ראביר,
ניט שווינג די טיראנער, זיי זויגן אונדזער בלוט.:
5. די זויגן אונדזער בלוט און זיי טרינקען דעם בעסטן ווייג,
מיקאָלקע מיט דער פראוויטעססווע זאָל אין דר'ערד אריין.:
6. אז מיקאָלקע וועט אין דר'ערד אראָפּ,
וועלן אונדזערע ארבעטער ערשט אופהייבן די קאָפּ.:
7. ווי מ'האָט איין געשריי געגעבן: „יידן און קריסטן“,
האָבן מיר געענטפערט — „דאָלוי קאפיטאליסטן“.:
8. ווי מ'האָט איין געשריי געטאָגן: „לעווע אי נאפראווע“,
האָבן מיר געענטפערט — „דאָלוי סאמאָדערזשאווע“.:

ברעסלער ל. סקווירע, האריאנט צו דער ערשטער סטראָ-
פע — לעהמאן א. א. פ. ז. 93, נ. 47. אין דעם ציר
און אין זייג האריאנט דארפ מען פעסטשטעלן קליינ-
בירגערלעך-אנארכיסטישע עסערישע ווירקונגען („מיט באַמ-
בעס, מיט ראביר“, „מיט באַמבעס און דינאמיט“).

(פון אנסקיס ארכיו)

הריאנט

1. דעם ניינטן יאנואר איין יאָמער מיט א קראָג,
מע פירט אונדזערע ברידער פון בירושע אין אָסטראָג.:
2. אזויווי מ'האָט זיי נאָר אהין אריינגעבראכט,
אזוי האָבן מיר (!) זיך אַלע א נידער געמאכט.:

3. ברידער און שוועסטער, פאר קיינ טורמעס זיכ ניט אָפּשרעקן,
: ארויס פון די טורמעס אַלע מענטשן צו דערוועקן. :

4. ארויסט פון די טורמעס מיט באַמבעס און דינאמיט,
: פארוניכטן די טיראנען, וואָס זייגן אונדזער בלוט. :

5. וואָס זייגן אונדזער בלוט, ווי דעם בעסטן וויינ, —
: דער קייסער מיט דער פראוויטעלסטוואָ זאָל אינ דר'ערד אריין, —
און זיי וועלן אהיבן אריין.

6. אַט דעמל'ט ווערן מיר, ארבעטער, אופהייבן די קעפּ, די וועלט
וועט ווערן בונט,
דעמל'ט ווערן מיר, ארבעטער, ווערן באפר'ט.

גורפינקל כ. 27 יאָר, שניידער, שפּעטאָוקע, דעם
ערשטן פערוז פון דער דריטער סטראָפּע האָט דער זי-
גער געזונגען אזוי: „ברידער און שוועסטער, ניט אָפּ-
שרעקן זיכ פאר קיינ טורמעס“ פונעם אחייטן ערו
אינ דער זעלבער סטראָפּע און פון דעם זעלבן פערוז אינ
פאָריקן ליד איז אָבער קלאָר, אז דער זינגער האָט דאָ
פאָשעט געגרייט. מיר האָבן דעריבער אופגעשעלט
דעם נאָרמאלן טעקסט פונעם פערוז: „ברידער און
שוועסטער פאר קיינ טורמעס זיכ ניט אָפּשרעקן“

42

(ארגוס — פאסטעלעל קי)

וואריאנט

1. שאבעס נאָכ ווארמעס גייען מיר אינ גאט,
הערן מיר א טומל מיט א גרויסן ראש.
2. א גרויסן ראש מיט א גרויסן קלאָג,
מע פירט אונדזערע ברידער פון דוואַריאנסקי סאר אינ אַסטרג.
3. ברידער און שוועסטער, אַמכ זאָל דאָס ניט אָפּשרעקן,
מיר וועלן ארויס פון טורמע, וועלן מיר מענטשן דערוועקן.
4. מענטשן דערוועקן מיט גייסט און מיט מוט,
פאר אונדזער עמעס צאפט מען אונדזער בלוט.

5. מע צאפט אונדזער בלוט און מע טרינקט זי ווי וויינ, מיר וויינ, אז די פראוויטעלסטווע זאָל ניט זיין.

6. קיינ פראוויטעלסטווע זאָל ניט זיין און קיינ הערשער אויב דערצו, דער קייסער מיט דער באנדע זאָל ניט זיין הי.

וויטעבסק, אין געוועזענע דוואַריאנסקי סעךל אינ ווי-טעבסק פלעגן פאָרקומען אומלענאלע פארזאמלונגען.

43

(רײַכ שטײַב כ.)

1. טא דרעמל אינ שטעטל, די לאָדן פארמאכט, דאָרט דרייט זיכ ארום א סאָלדאט אפ דער וואכ. א מאָווער א פעסטער, געמאָוערט פון שטיינ, די טירן באפעסטיקט, אז מע קאָגן ניט ארויסגיין.
2. עס איז פינצטער אינ טורמע, מע זעט ניט קיינ שניי, די שטראלן פונ דער זון קומען קיינמאָל ניט אריין, מע הערט נאָר נישט מיינ ווי דעם בייזן געשריי: „לעזשיזשע ספאָקוינאָ, פרעסטופניק, סקאָריי“.
3. פונ זיצן אינ טורמע בין איכ זיכ שוין מיר, פונ זיצן אינדערפינצטער בין איכ זיכ שוין באַרד בלינד. דאָרט הער איכ א שליסי, ער סקריפעט אינ דער טיר — אפ א וואַפראָס* רופט מען מיר.
4. דאָרט האָט מיכ א מאָסער מיט ווערטער באגריסט: „האָט פרישאָל איק נאמ סאָציאליסט“.
- מע נעמט מיכ מיט קאָנוויענ צוריק אינ טורמע אריין און מע פארשליסט מיכ אינ קאמער, איכ זאָל ניט זען קיינ שניי.
5. עס קומט אָן דער יאָנטעוו דער ערשטער מיי — ארי, ווי האָרט איכ כאָטש געוואָלט זיין איינ שאָ אפ דער פריי, און צו טראָגן די רויטע אלמעכטיקע פאָגן, אזוי גייג איכ אינ טורמע און קאָגן גאָרניט טאָגן.

גאָרדעלר ציוויע, בארדיטשעוו. וואריאנט — לעהמאנ א א פ. זייטן 94—95, נ. נ. 49, 49. ווי לעהמאנ בא

* — דאָפראָס.

מערקט (א. א. פ. ז. 134) איז די ערשטע סטראָפּע
וואַרײַרט נאָכ דער ערשטער סטראָפּע פֿון ײִסעפּ העמט-
מאָס ליד. עס דרעמלט דאָס שטעטל (איליוסטרירטע
וועלט, נ. 16, ערשטער יאָרגאַנג).

44

(קופּער שמיר ש.)

א וואַרײַאנט צום הירש לעקערט-ליד

1. ווי איסקער איז פֿון דער שטוב אַרויסגעגאַנגען,
געזאָגט 'האַט ער דעם ווייב: „א גוטע נאכט!“
| ווי איסקער איז צום טעאטער צוגעגאַנגען,
דאָרט האָט ער זײַן דעבנ גוט באטראכט. |
2. ווי איסקער איז אין טעאטער אַרײַנגעגאַנגען,
גענומען האָט ער א בילעט אין פּערווע ריאר,
| ווי איסקער איז אין טעאטער אַרײַנגעגאַנגען,
דאָרט האָט ער זײַן צײַט אויסגעווארט. |
3. ווי דער גובערנאטער איז פֿון טעאטער אַרויסגעגאַנגען,
א געשריי האָט ער געגעבן: „איזוואָשטשיק סירדא!“
| איסקער האָט אַרויסגעכאַפּט דעם רעוואָלווער
און האָט אים געטראָפּן גלײַכ אין זײַט. |
4. ווי איסקער האָט דעם גובערנאטער דערשאָסן,
איז געוואָרן א ראש מיט א גערודער,
| ס'האַט זיך אָנגערופּן אײַנער צו דעם צווייטן:
„אַט דאָ איז שוין פּאַרפּאלן אונדזער ברודער.“ |
5. ווי מ'האַט איסקערן אין פּאַרצײע אַרײַנגעבראַכט,
אַלײַן איז א צימערך פּאַרשפּאַרט,
| איסקער זיצט דאָרט בא דעם קאַנעצן,
און האָט דאָרט זײַן דעבנ גוט באטראכט. |
6. ווי דער קאזיאָנע ראבינער איז צו איסקערן אַרײַנגעגאַנגען:
„זאָג שוין אָפּ ווידעניו, מײַן קינד.“
| „אױעק, אױעק דו ייִדישער טיראַנער,
אַ, טו שוין וואָס דו ווילסט מיט מיר.“ |

7. שיקט מיר אריינרופן מיין ווייב טייבערע,
 זאָמיק זיך געזעגענען מיט דיר,
 | אז סע וועט בא דיר געבוירן ווערן א יינגעלע,
 א נאָמען זאָלסטו געבן נאָך מיר. |

פראגער ראָכל, 18 יאָר, בעלאָצערקווע. וואריאנטן —
 דעהמאן א. א. פ. ז. 52, 60, נ. נ. 23, א23, 23, 23,
 23. באסטאָמסקי ז. 12, נ. 3. באסטאָמסקי וואריאנט
 פארייניקט צוויי לידער — דאָס הירש לעקערס-ליד מיטן
 ליד „צוועלף אויגער נאָך האלבער נאכט ליג איך מיר
 און טראכט“ (אינ אונדזער זאמלונג נ. 45 און ווא-
 ריא נ. 1.

45

(קופער שמיר ש.)

1. צוועלף אויגער נאָך האַלבער נאכט
 ליג איך מיר און טראכט —
 אוי, גאנצ פאָליציע צו מיר אינ שטוב אריינגעגאן,
 רופן זיי זיך אָן: „האָט דאָס דארפן זיי זיין, אוי וויי, זיין“.
 אוי, אריינגעגאן,
 אוי, אריינגעבראכט,
2. אוי, איינס אויגער בא דער האַלבער נאכט
 ליג איך מיר און טראכט,
 אוי וויי, מע האָט מיך אינ פאָליציע אריינגעבראכט,
 אוי, אריינגעבראכט,
 מיין הארץ האָט מיר געזאָגט, אז דאָס איז שוין דער לעצטער
 אפדערנאכט, אוי, אפדערנאכט.
3. אוי, צוויי אויגער בא דער האַלבער נאכט,
 ליג איך מיר און טראכט,
 אוי וויי, מע האָט מיך אינ דער אַדינאָטשקע, אוי, אריין פארשפארט,
 אוי וויי, פארשפארט.
 מיין הארץ האָט מיר געזאָגט, אז דאָס איז שוין דער לעצטער
 אפדערנאכט, אוי, אפדערנאכט.
4. דריי אויגער בא דער האַלבער נאכט,
 ליג איך מיר און טראכט,

אוי וויי, מע האָט מיר דעם סמערטנע פּרינגוואָר ארײַנגעבראכט,
אוי ארײַנגעבראכט.
מײַן הארץ האָט מיר געזאָגט, אז דאָס איז שוין דער לעצטער
אפּדערנאכט, אוי אפּדערנאכט.

5. דער זייגער האָט שוין אויסגעשלאָנגן פּיר,
עפנט זיך די טיר,
איך גיב א קוק דער קאזיאָנער ראבינער שטייט שוין לעבן מיר,
אוי לעבן מיר.
„שטיי שוין אופ, מײַן קינד, און ווידע לאַמיך זאָגן מיט דיר“.

6. אוי, איר ראבינער, וואָס איז דאָס פאר א וועלט? וואָס איז דאָס
פאר א וועלט?
צוויי אומשוףדיקע ברידער גייען יונג פונ דער וועלט, אוי וויי,
יונג פונ דער וועלט.
אזוי איז געוואָרן א יאָמער מיט איינ קלאַג,
צוויי אומשוףדיקע ברידער זאָגן גיין יונג פונ דער וועלט.
ביילע פּלאַקס, 14 יאָר, בעלאַצערקווע, גרוזיע.

46

(פונ אנסקיס ארכיוו)

וואריאנט

1. רוישכוידעש ערעפּ, מאמעניו, אפּדערנאכט,
אוי, לייג איך מיר און טראכט,
אזוי האָט מען בא גרינבערגן די אַבּראָווע געמאכט, אוי, וויי,
מײַן הארץ האָט מיר געזאָגט, אוי, מאמע, אז הײַנט איז שוין דער
לעצטער אפּדערנאכט.

אוי, לייג איך מיר און טראכט.

2. אוי, צוועלפּ אזייגער, מאמעניו, סע איז שוין א האַרבע נאכט,
אוי, לייג איך מיר און טראכט,
אוי, טיר און טויער, מאמעניו, איז דעם אַסטראָג פארמאכט,
מײַן הארץ טוט מיר זאָגן, מאמע, אז הײַנט איז שוין דער
לעצטער אפּדערנאכט.

אוי, דער לעצטער אפּדערנאכט.

3. אוי, איינס אזייגער, מאמעניו, נאָכ א האַלבע נאכט,
 אוי, פֿיג איכ מיר אונ טראכט,
 אוי, אזוי האָט מען מיר, מאמעניו, די רעשעניע געבראכט,
 מײַן הארצ האָט מיר געזאָגט, מאמע, אז היינט איז שוין
 דער לעצטער אפדערנאכט.
 אז היינט איז שוין דער לעצטער אפדערנאכט.
4. צוויי אזייגער, מאמעניו, אינ דער נאכט,
 אוי, פֿיג איכ מיר אונ טראכט,
 אזוי האָט מען מיר, מוטער מײַנע, מײַן פאָטער געבראכט —
 „אוי וויי, קומ הער, פאָטער, צו מיר, געזעגענען לאָמיר זיכ מיט דיר,
 געזעגענען לאָמיר זיכ מיט דיר“.
5. אוי, דריי אזייגער, מאמעניו, אינ דער נאכט,
 אוי, פֿיג איכ מיר, מאמעניו, אפ דער דינאָטשקע * אונ טראכט.
 אוי וויי, מײַן הארצ האָט מיר געזאָגט, אוי, מאמע,
 אז היינט איז דער לעצטער אפדערנאכט.
6. אוי, פיר אזייגער, מאמעניו, סע שוין באלד נאָכ דער נאכט,
 אוי, פֿיג איכ מיר אונ טראכט,
 אזוי האָט מען מיר, מאמעניו, דעם קאזיאָנע ראבינער געבראכט.
 אוי וויי, קומ הער, מײַן קינד, צו מיר אונ ווידע לאָמיכ אָפּזאָג
 מיט דיר.
7. אוי, פינף אזייגער, מאמעניו, סע שוין באלד נאָכ דער נאכט,
 אוי, פֿיג איכ מיר אונ טראכט,
 אוי אזוי האָט מען מיר, מוטער מײַנע, מײַן שוועסטער געבראכט,
 אוי וויי, קומ הער, מײַן שוועסטער, צו מיר,
 אונ זעג וועסטו זיכ מײַן ניט מיט מיר.
8. אוי, זעקס אזייגער, מאמעניו, סע איז שוין נאָכ דער נאכט,
 איכ פֿיג מיר אונ טראכט,
 אוי, אָט אזוי האָט מען אונדז, מוטער מײַנע, צו אָדעסער טליע
 געבראכט.
 אוי וויי, אינ אָדעס איז געוואָרן א יאָמער מיט איינ קלאָג —
 צוויי ברידער אופגעהאנגען אינ איינ טאָג.

* — אָדינאָטשקע.

ליבערצוכ, פאָלָנע, וואַרשאַנאָנע צו נ. נ. 45, 46 בא
 לעהאנענע א. א. פ. ז. 99, נ. 52. אינ ס, אוטערע-
 מיטשעס בוכ וועגן טויטשטראָפּן אינ צאָרשנ רוס-
 לאַנד "Кривавий синодик цараты" ДВУ, 1930
 געפינענ מיר אפ דער ז. 183 א יעדיע וועגן צוויי ברי-
 דער טרעגער, קאלמענ און יאנקל, וואָס זינענ געקעפט
 געוואָרן אינ אָדעס דעם 20 יאנואר 1907 יאָר. מע
 האָט זיי כוישער געווענ אינ דעם, אז זיי האָבן גע-
 שאָסן אינ פּאָליציי-זייט. אינ דריי וואָכן ארום נאָכ
 דער קעפונג האָט זיכ ארויסגעוויזן, אז זיי האָבן אינעם
 שיסן קיינ אָנטייל נישט גענומענ. ווי עס גיט אָן אושער-
 ראוויטש, זינענ דאָס די איינציקע צוויי יודן ברידער,
 וואָס זינענ געקעפט געוואָרן אינ אָדעס אינ א י. ג.
 און דעם זעלבן טאָג. עס איז גאנצ מעילעך,
 אז אונדזערע נומ. 45 און 46 באציענ זיכ טאקע צו
 אָט דעם פאל. אפ דעם זאָנן איידעס פּאָלגנדע מאָמענטן:
 נומ. 45 דערמאָנט באזונדערס דעם מאַטיוו פונ אומ-
 שולדיקייט (צוויי אומשולדיקע ברידער גייענ יונג פונ
 דער וועלט). נומ. 46 גיט אָן פארן אָרט פונ די גע-
 שענישטן די שטאָט אָדעס.

47

(ר י כ ש ט י י נ כ)

1. גנעסי איז געגאנגען פון דעם עסן,
 און זי האָט זיכ פונ גאָרניט נישט געוויסט,
 און דער פריסטאוו איז איר אנטקעגן געגאנגען
 און האָט זי געשאָסן אומזיסט.
2. גנעסי איז א טויטע געפאלן,
 מיט אירע זיבע אויגן פארמאכט.
 — מיר וויקלענ דיכ אינ דער פאָן אינ דער רויטער
 און פאלן מיט דיר צוזאמען אינ שלאַכט.
3. ווען מע האָט גנעסינ אינ באָלניצע אריינגענומען
 האָט זי געהאט צו זעבן צען מינוט —
 און דורעך די גאסן, וואָס מע האָט זי געטראָגן,
 איז געווען פארגאָסן מיט בלוט.
4. ברידער, מיר טאָרן אינ דעם נישט שווייגן,
 פאר אונדזער שוועסטערס בלוט.

מיר דארפן די פלעקן אָפּוואַשן
מיט באַמבעס און מיט דינאמיט.

גאַלדפּעלר, צ. באַרדיטשעוו. א וואַרזאַנאָס פּונ דעם ליד
גערוקט אין דער זאַמלונג 1905, צונויפגעשטעלט פּונ
א. יודיסקי און ע. פּינינבערג (מעלובע-פּאַרלאַג פּונ
אוקראַינע, 1925), ז. 56. אין זאַמלבוך „1905 יאָר אין
באַרדיטשעוו, נאַטיצנ און זיכרוינעס“ (קיעוו 1926 ?)
ווערט דערציילט (ז. 101) וועגן געסיע שפּאַק (געבראַכט
געקירצט): „א מאַצעווע אַרבעטאַרן געווען. אפּ א
דעמאָנסטראַציע בעשאַס די שטורמישע אָקטאָבער-טעג פּונ
1905 האָט מען זי דערהאַרגעט. איז א לעוויצע געווען.
א צענטווינגטקעפּיקע פּראָלעטאַרישע לעוויצע מיט פּאַנענ,
מיט אופּשריפטן, מיט קרענצ, מיט א שווע זיכ נויקעס
זיין. דערנאָך האָט מען א ליד געזונגען, געעסיס ליד.
אפּאַנעם, אז אונדזער נ. 47 איז אָדער גענוי געעסיס
ליד, אָדער יערנפּאַל א וואַרזאַנאָס דערפּונ. די צווייטע
סטראָפּע וואַרזאַנאָס די פּאַלגנרע סטראָפּע פּונ סאָרע-רוועסעס
ליד „אָ, ליבער, מיר האָבן געשלאָסן“:

„און ביסטו געפּאַלן א טויטער,

די אויבן די ליבע פּאַרמאַכט.

איך היקל דיך אייגן אין דער פּאַגן אין דער רויער
און פּאַל אין דער בלוטיקער שלאַכט“.

48

(גאָר אַכט אָווסקאָיאַ ד.)

1. שאַבעס זינען מיר אין וואַלד אַרײַגעגאַנגן,

פּונ גאַרניט האָבן מיר ניט געוואָסט.

די פּאַליציע האָט אונדז באַפּאַנן

און לייבישן געשאָסן גאָר אומזיסט.

2. וויאזוי * מ'האַט לייבישן געשאָסן,

געבליבן לייגן איז ער טויט.

אַלע כאַוויירימ זינען צוגעלאָפּן,

נאָר לייבישן געטראַפּן אין א נויט.

* וויאזוי באַטייט דאָ דאָס זעלבע, וואָס „ווי“ ווי נאָר. זע דעם זעלבן אויסדרוק
אם לעזשאַנען א. א. פ. ז. 52, נומ. 23.

3. וויאזוי מ'האָט לייבישן געשאָסן,
 גערונען האָט פֿון אימ א טיכ בלוט.
 אלע כאוויירימ זינען אהיים געלאָפֿן,
 נאָר לייבישן זעט מען ניט צוריק.
4. וויאזוי מ'איז אינ שטאָט אריינגעגאָן,
 געוואָרן איז א יאָמער און א קלאָג.
 לייבישעס מוטער איז אָנגעלאָפֿן,
 וואָס פֿאר אן אומגליק איז געשען איר אינ דעם טאָג.
5. לייבישן וועט מען באהאלטן,
 מיר וועלן אימ ניט זען צוריק, —
 אונדזערע כאוויירימ וועלן ניט פֿארשווינגן,
 אינ לייבישעס אומזיסטיק פֿארגאָסן בלוט.

פֿארשריבן בא א שילער, זינקאָוו.

49

(סקודיצקי ז.)

1. ארי, מיטוואַך איז פֿערווי מין,
 איז אונדזער כאווער שיקע געגאנגען זיכ באָדן,
 :| נאָר פֿרוצלינג איז אָנגעקומען א וויסטיקע טעלעגראַם,
 אז אונדזער כאווער שיקע איז דערטרונקען געוואָרן. |:
2. און מיר טאָוואַרישטשעס, מיר האָבן דאָס נאָר דערהערט,
 מיטן פֿאָנעם זינען מיר געפֿאלן צו דער ערד.
 :| נאָר מיר טאָוואַרישטשעס, מיר ווילן גיין אָפֿע גלייכ,
 מיר ווילן באַרינגלען דעם פֿייטער־אָווער טיכ. |:
3. ווי מיר האָבן זיכ מיט זאָדקעס געלאָזט שווימען —
 מע האָט דעם כאווער אישיקע נישט געקאָנט געפינען,
 :| נאָר יאָסל דער פֿיליער האָט א נעצ אינ וואסער אראָפֿגעלאָזט
 מע האָט דעם כאווער שיקע פֿאר א טוט ארויסגענומען. |:
4. ווי מע האָט אימ פֿונעם טיכ ארויסגענומען,
 איבער גאנצ פֿייטער־אָווער האָט מען אימ געפֿירט.

נאָר זײַן קאַפּ קוטשערן, וואָס האָט אָנגעהויבן צו בלימען,
מיטן וויסן לײלעך זײַן פּאַנעם צוגעדעקט.:

5. אוי, ווי מע האָט אימ גענומען פירן,
איז דאָך אָנגעקומען דער פריסטאוּ און האָט אימ ניט געלאָזט
צונעמען.

: „אוי, אוועק, דו מערדער, דו גרויסער כולִיגאַנ!“
מיר האָבן דעם טאָוואַרישטש שיקען אינ שטוב אַרײַנגענומען.:

6. און ווי מע האָט אימ יאָן שטוב אַרײַנגענומען,
אזוי איז די מוטער באלד כאלאַשעס געבליבן.
: „אוי, מיר טאָוואַרישטשעס, מיר דארפן וויינען און קלאָגן,
וואָס מיר טוען באַגראָבן אזא מינ גוטן ברודער.:

7. אוי, אַ שאַ מיט פינף מינוט האָט געדאווערט זײַנע קליידער,
מע טוט דעם כאַווער שיקע פונ דער וועלט צונעמען,
: „נאָר די רויטע פּאַנ, וואָס זי הענגט איבער זײַנעם קייווער —
מיט דער נאסער ערד שיקעס פּאַנעם צוגעדעקט.:

ברעסלער ל. סקווירע.

50

(סקורי צקי ז.)

1. די ביכער מיט די סעקרעטן,
וואָס האָבן כאַוויירימ אָנגעווירן.
: „אַט דאָס איז כאַוויירימ, ניט אזוי
אַט דער גאַראַדאָווי.:

2. דער גאַראַדאָווי איז צו מיר צוגעקומען
און האָט באַ מיר די פּאַקאָזאַניע אָפּגענומען.
: „נאָר זאָגן זאָג איכִי אים, אז נײַן,
אז איכִי בין אפּ דער סאַבראַניע ניט געווען.:

3. ער האָט מיכ גענומען צום שלאָגן,
איכִי זאָל אימ דעם עמעס אויסזאָגן,
: „און אז איכִי וועל אימ דעם עמעס אויסזאָגן,
וועט ער מיכ קײַן סימביר אוועקלאָגן.:

4. ער האָט מיכ ארײַנגעזעצט אינאָן א פינצטערער טורמע,
ווי באַטאָג איז נאָך ערגער ווי באַנאכט.
| מע זעצט אונדז, כאַוויירימ, אינאָן די טורמעס
| אינאָן די פינצטערע קאָמערעס פאַרשפאַרט. |

5. צי האָב איכ א מענטשן געהאַרגעט?
צי האָב איכ א מענטשן געטויט?
| פאַרוואָס קומט מיר אינאָן טורמע צו זיצן?
| פאַרוואָס קומט מיר אפּ אַרכאַנגעלסק צו גיין? |

ל. ברעטלער, סקווירע.

51

(בערענגאַווסקי מ.)

1. מ'האָב געקאָנטשעט די אכט קלאַסן,
איכ בין א ינגעלע פון דער גימנאַזיע ארויס,
| איכ האָב פאַרפירט, פאַרפירט א גרויסע ראָליע,
| שוועסטער און ברידער, איר האָט זיכ איינס. |

2. מ'האָט מיכ געכאַפט מיט מײַנע ביכער,
מ'האָט מיכ ארײַנגעזעצט אינאָן דעם אָסטראָג,
| איר נעמט זיכ צונויפ, שוועסטער און ברידער,
| צי איז דען דאָ אפּ דער וועלט א גאָט. |

3. מ'האָט מיכ פאַרטויעט אינאָן א פינצטערן כּיידער,
קיינ טינט און פּעדער האָב איכ ניט באַ זיכ,
| איכ הער איינ קאָל, איינ קאָל פון מײַנע ברידער,
| ארויסגיין צו זיי קאָן איכ ניט. |

4. ווער־זשע סטרויעט די שיינע מאָווערן,
די שיינע מויערן סטרויעט דער אַרבעט־מאַן,
| אוי, טוט א פּרעג, א פּרעג ווער וויינט דאָרטן?
| דאָרטן וויינט דאָך דער ריכער מאַן. |

5. דער אָרעמאַן, וואָס ער וויינט אינאָן קעלער,
נאָס און סירעסט קאַפעט פון זײַנע ווענט,

דערומ באקומט ער רעוואטיומע פעלער,
אפ זיינע פיס און אפ זיינע הענט.:

6. ווער-זשע פלאנצט דאָס די שיינע וויינגערטנער,
די שיינע וויינגערטנער פלאנצט דער ארבעט-מאן.
:אוי, ווער עסט אופ די גוטע פרוכטן,
די גוטע פרוכטן עסט דער רייכער מאן.:

ירויק ייסעם אומא. די סטראָפּעס 4, 5, 6 שאַפּעט
פון אן ארבעטער-ווייגליד (זע לעהמאן א. א. ס. ז. 104,
נ. 55). די דאָזיקע סטראָפּעס ווערן אמאָל געוונגען אויב
ווי א באזונדער ליד. זע לעמאָשל וויטער אינדזער נ. 61-
דאָס געבראכטע ליד ציט אזויארומ צונויף צוויי לידער
אינינעם.

52

(קופערשמיד ש.)

1. ווער טוט סטרויען מאָווערן, פאלאצן,
און ווער טוט סטרויען? — דער ארבעט-מאן.
אוי, טוט א קוק, ווער ס'ווינט אין זיי, —
סע גאָר נישט ער, נאָר דער רייכער מאן.
2. דער ארבעט-מאן וווינט אין א קעלער אין א נאסן,
אוי, וואָס די וואסער רינט, אוי, פון די ווענט,
דערפון באקומט ער איינ פעלער איינ גרויסן,
אוי, אין די פיס און אין די הענט.
3. איך האָב אָפגעלערנט איינ בלאַט געמאָרע,
איך בין, גאָט צו דאנקען, פון מיין כידער ארויס,
איך האָב פארפירט א נייַע ראָליע,
אוי, שוועסטער און ברידער, איר האלט פאר איינט.
4. אוי, הערט שוין אופ מיט די קייטן צו קלינגען,
און לאָז שוין זיין א ביסל שטיף,
אוי, דאָזט-זשע מיר מיינ ליד אויסזינגען,
אוי, וועט איר וויסן, ווער איך בין.

5. צי האָב איך דען א מענטשן געשטאַכט,
 צי האָב איך דען עמעצן פון דער וועלט געבראַכט,
 צי האָב איך דען איינ שראָס געבראַכט,
 פארוואָס קומט מיר אין אַסטראָג סארשפארט?

6. דו, מיין קינד, אז דו וועסט ערסטער ווערן,
 זאָלסטו זיין מיט מענטשן גלייך,
 דענצמאָלט וועף איך מיין זיך אויסזינגען,
 וועף איך זיין מיט אַרע גלייך.

7. זיבע ברידער, אז איך וועף שטארבן,
 צו מיין לעוויע זאָלט איר גיין,
 די רויטע פאָן מיט אירע פארבן,
 בא מיר צוקאָפנס זאָל זי שטיין.

יאָשע זאָרע, 17 יאָר, קירושנער, בעלזשערקווע, גרוזיע.
 וואר. צו סטראָפעס 5,4 זע בא לעהמאנען א. א. פ.
 ז. 80, 82, נ. נ. 41, 41 א. 241, זיבעטע סטראָפע אין
 א וואר, פון דער 1-טער סטראָפע פון ערלשטאטס זיך
 - מיין באוואָע" (זע ערלשטאטס, זיידער פון גויט און
 קאפא", מאַסקווע, 1930, ז. 161).

53

(רײַכשטיין ב.)

1. אן אנארכיסט בין איך געוועזן,
 מיין געטרײער ברודער,
 קיין געלט האָב איך נישט ליב געהאט.
 דער טויט איז געוועזן זיבער.

2. אן אנארכיסט בין איך געוועזן,
 א בראווער קאוואליער.
 אינ גרעסטן פײער בא מיר צו גיין
 איז אויך נישט געווען צו שווער.

3. נאָר איינער פון דער שײקע
 איז ארויס מיט א קאראש,

אז ביזנ צווייטן מיטוואך
זאל ווערן פון ברייענ אש.

4. ברייע שטייט אין פענצטער
און ברעכט מיט די הענט,
נעמט זיך אראפ א מוסער,
ווי דער מאָווער ברענט.

54

(פיק י.)

1. א שטיין קלאפט א ציגל
א ציגל קלאפט א שטיין,
און וויינשטיין דער ערשטער
געפאלן אפ פאָדייל.

שיסט־זשע, ברידער,
מאכ ניט קיינ גערודער,
לאָמיר זיך צונויפנעמען,
שוועסטער אין ברידער.

2. די פענצטער מיט די טירן
האַבן אָנגעהויבן צו קלינגען,
אלע כוליגאנעס
דאָ יאָגן און זינגען.

שיסט־זשע, ברידער, א. א. וו.

3. מיט די רויטע פאָנען —
ניין, כאוויירימ, ניין,
מיר טאַרן ניט שווייגן,
מיר מוזן גיין.

שיסט־זשע, ברידער, א. א. וו.

4. עס האָבן זיך גענומען

מאליאָוואנער [. . .]

מירן זיי *

.

שיסט־זשע, ברידער, א. א. וו.

* פעלט.

5. א שטיין קלאפט א ציגל,
 א ציגל קלאפט א שטיין
 און ווינשטיין דער ערשטער
 געמאלנ אמ פאָדיליך.

שיסט-זשע, ברידער, א. א. וו.

דאָס ליד דערציילט וועגן דעם ערשטן יודישן פּאָגראַם
 אין זשיטאָמיר דעם 24-טן אפרעל, 1905 יאָר. צווישן
 די ערשטע קאַרבאַנעס פון דעם דאָזיקן פּאָגראַם איז
 געווען דער סטודענט ווינשטיין, אַן אַקטיווער אָנטייל-
 נעמער אין דער זעלבסטשוצ. א צווייט ליד וועגן דעם
 זעלבן פּאָגראַם (לויט אונדזער אַינדרוק, א מער פאַר-
 שפּרייטע) זע אין צטשר. II-III, ז. 130, נ. 20.
 פּאָדיל — קווארטאלן אין זשיטאָמיר, וווּ ס'ווינט די
 ייִדישע אָרעמקייט. מאליאָוונקע — א פּאַרשטאָט אין
 זשיטאָמיר.

55

(בערענאָווסקי, א.)

1. אין דעם ווייטן לאַנד סיביר,
 וווּ דער הימל ז'טאָמעד פון די כמארעס שווארצ,
 דאָרט אליין בין איך געווען פארשיקט,
 פארן איינעם וואָרט, פאר דער פריי.
 מיט דער נאגליקע האָט מען מיך געשלאַגן,
 אז איך זאָל מער ניט זאָגן:
 דא ודראווסטווייעט סוואָבאָדא, אין דר'ערד מיט ניקאָלע!

2. אוי, אין דעם ווייטן לאַנד סיביר,
 וווּ סע קומט קיינמאָל די זון ניט צו,
 דאָרט אליין בין איך לאַנג געוועזן,
 אלץ פאר דעם וואָרט פאר דער פריי.
 זומער אין די היצן און ווינטער אין די קעלטן
 די טאטשקע פלעג איך שלעפן.
 אלץ פאר דעם וואָרט!

3. יעצט איז שוין געקומען די גליקלעכע צייט
 איצטער ווייסט מען סיי פון נאָענט און פון ווייט,

אז רוסלאנד איז ליכטיק, אינ רוסלאנד איז פריי:
— דא זדראוסטווייעט סוואַבאָדא, אינ דר'ערד ניקאָלעײַ.

טאָלטשינסקי מאניע, 21 יאָר, אָרעס.

56

(קופער שמיר ש.)

זדראַנאט

1. אינ דעם ווייטן קאלטן סיביר,
ווי דער הימל כמארע־שווארצ,
דאָרט האָב איכ געזיטן אָן א שיר,
אם שטיקלעך צעבראָכן מיין הארצ.
2. אינ דער גרעסטער קעלט
נאקעט אם דעם פעלד,
האָט מען אונדז געטריבן אָט אַ דאָרט,
געפּיניקט אונדז, געשלאַגן,
אז מיר זאָלן מיין ניט זאָגן —
„דא זדראוסטווייעט סוואַבאָדע, אינטערנאַציאָנאַל!“
3. נאָר יעצט איז שוין געקומען די גליקלעכע צייט,
אז מיר הערן פון נאָוונט אונ פון ווייט,
אז רוסלאנד איז ליכטיק,
אינ רוסלאנד איז פריי.
„דא זדראוסטווייעט סוואַבאָדע,
ארונטער ניקאָלעײַ!“
4. אינ דעם ווייטן קאלטן לאנד סיביר
דאָרט האָב איכ געטראָפן פיל גרויסע זייט,
זיי זינען פון פּאָניעס קאַרבאָנעס —
די אומשולדיקע אָפּפּערס פון דער שלעכטער צייט.
5. פיל גרויסע פילאָסאָפּן
האָב איכ דאָרט אליין געטראָפן
אינ דעם אומגליקלעכן לאנד,
פיל יונגע פרוי און מענער,

ווי רוסלאנדס בעסטע קענער
לאזט מען זיי ניט פרייהייט (!)
פאר דעם איינעם וואָרט
„דא זדראווסטווייעט סלאַבאָדע,
ארונטער ניקאָליי!“

6. נאָר יעצט איז שוין געקומען די גליקליכע צייט,
אז מיר הערן אדע פֿון נאָונט און פֿון ווייט,
אז אינ רוסלאנד איז לייכטיק,
אז אינ רוסלאנד איז פֿריי.
דא זדראווסטווייעט סלאַבאָדע,
ארונטער ניקאָליי!

פֿאַרזאָלסקי ראָזע, 29 יאָר, א געוועזענע נייטערן. פלעג זינגען
דאָס ליד אינ די ניי-ווארשטאטן צוריק מיט א יאָר 15.
דאָס ליר געהער, אפּאָנעם, צו די רעוואָלוציאָנערע
פֿאַלקלאָר-לידער פֿון 1905 יאָר, אפּ דעם ווייט די
סטראָמע, „נאָר יעצט איז שוין געקומען די גליקלעכע
צייט“.

IV. רעוואליזאצאנערע הימנענ און געזאנגענ

57

(בערעגאָוסקי אײ)

1. א שיינעם וויינגארטן האָבן מיר פארפלאַנצט,
שיינע ברומען רויט, ראָז און ווייס,
נאָר ווילדע כליעס האָבן עס צעטראַטן,
עמעס און ליבע האָבן זיי פארביטן
אם קינע, סינע און שקלאַפערײ.
2. לאָמיר לייגן אפן הארצן די רעכטע האנט
און באשווערן זיך מיט סאָוועסט איצט,
אז פונ טויט ביז לעבן ווי אן אייזערנע וואנט,
ווען דער שווערד פונ עמעס בליצט.
3. ווען איינער פונ אונדז איז צו שוואַך, געוויס,
דען צו גיפטיק איז דער קאפיטאל,
ווי פונ דער שאַנג דער ביס,
נאָר ווען מיט עמעס און ליבע געבונדן,
אונדזער בונד, ווי א מויער פעסט שטייט,
פארגייט די זון אינ אונדזער הארצן אָנגעצונדן,
ווען די זון פונ פרייהייט אופגייט.
4. די נעקאַמע פאָדערט אונדזער בלוט,
פונ אונדזער געזונט וואקסט שטענדיק זייער גוטס.
גוטס און רייכ ציען זיי פונ אונדזערע ביינער,
דאָך טרעט מען אונדז אזוי ווי די שטיינער.
5. דערום, ברידער און שוועסטער, לאָמיר זיך געבן די הענט,
און באשווערן זיך בא דער פאַנע, ווי דער פלאקער ברענט.

מיר זײַנען דער פראָלעטאריאַט, דאָס הייסט ראַבאָטשי נאַרְאָד,
 די אַיזערנע קייטן מוזן מיר צערייסן,
 דעם יאָך דעם שווערן אַרונטערשמיסן,
 שרייט „נאַרְאָד וועריאָד, וועריאָד, וועריאָד“!

6. ברידער, לאָמיר זיך ערוואַכן,
 פון טיראַנעריי און ענדע מאַכן,
 מיר מוזן צערייסן די טיראַנעריי,
 און מאַכן רוסקאַנד פריי.

לעזונג און אלטער בערשטער. אָדעס. דער זינגער האָט
 געהערט דאָס ליר אין דער ערשטער העלפט 90-ער
 יאָרן פון סאָריק יאָרהונדערט. דאָס איז דער טעקסט
 פון דער אויגערופענער „אלטער שווער“. וואָס איז
 געווען געוואָרן פון ייִדישע אַרבעטער נאָך פֿאַר
 דער גרינדונג פון קליינבירגערלעכן „בונד“. א וואָ
 ראַנט דערפֿון גערוקט באַ ליסאַקאָ אין „וואָס געווען“.
 ז. 236.

58

(בערעגן אַהסקי פֿ.)

1. דאָס ערשטע וועלן מיר נעמען נאָך רעגירן
 די עקספּלאַטאַטערס, וואָס זיי וויגן אונדזער בלוט,
 און אונדזערע זאַבאַטטאָוקעס אויספירן
 באַפרייען אונדזערע מינוט; אוי, אוי, אוי,
 באַפרייען אונדזערע מינוט.

2. צו באַפרייען אָרעמע מענטשן,
 וועלכע ליידן פון הונגער און נויט.
 די ערד פון דער פרייהייט זאָל זיי בענטשן,
 סע זאָל אפּ זיי שוין נישט זײַן קיין נויט, אוי, אוי, אוי,
 סע זאָל אפּ זיי נישט זײַן מער קיין נויט.

3. געמט ארויס די פּאַנען פון די שטיבער,
 וועלכע שטייען נאָך אין פינצטערן געצעלט.
 געמט זיך צונויט, אלע שוועסטער און ברידער,
 באַפרייען אונדזערע וועלט, אוי, אוי, אוי,
 באַפרייען די אָרעמע וועלט.

פעני רֶאָבֶל, אָדעס.

(טשערניאק י.)

וואריאנט

5. טראָגט ארויס די הייליקע פּאָנע,
פון ביטערנ און פינצטערנ געצעלט,
יעצט מוזנ מיר נעמען נעקאָמע
צו באַפֿרײַען די גאַנצענע וועלט.
2. צו באַפֿרײַען די אָרעמע מענטשן,
וואָס לײַדן דאָקעס און נויט,
די שטראַלן פֿונ דער וואַרהײַט זאָלן זײַ בענטשן
פאר די האַפּער, * וואָס ווערן געטויט.
3. אפּ צו נעמען די הויכע געבײַען,
וואָס מיר האָבן געבויט מיט אונדזער טרום,
די גאַנצענע וועלט צו באַפֿרײַען
דעם אַרבעטער זאָל ווערן גוט.

באַרדלין נ.י. פּאָטשעפּ. וואַריאַנט צו נ.נ. 58—59
בא לעמאנען א.א.ס., ז. 43, נ. 18. פערטער פערז
פונ גרער סטראָמע אין נ. 59 אפאָנעם פארגרייזט. איב
לעהמאנס וואַריאַנט לײַענט זיך דער ראַזיקער סערז אַזוי—
פאר דעם אָפּפער, וואָס זײַ האָבן געשטעלט.

(בערעגאָווסקי ג.)

1. גײט, ברידער, גײט,
אַיך פּאָדערן ברייט, **
בא קײטאַרימ און בא קניאַזן און בא גראַפן.
פּאָדערט מענטשלעכע רעכט,
מע זאָל אײַך ניט באהאַנדלען אַזוי שלעכט,
פּאָדערט אַלעס דאָס, וואָס מיר האָבן באשאַפּן.!

*—אָפּפער — קאַרבאַנעט.

**—ברויט.

שטייט אום, ברידער, מיר וועקן אייך!
 און פאָרווערטס צום קאמפ און ניט שרעקט אייך!
 און צום לעבן,
 און צום שטרעבן
 און צו קעמפן מינ האשטרייק*
 גייט און ווערט באפרייט,
 פון דער נייער צייט.

2. דער ראָון מיטן פאָפּ
 זיי פארדרייען אונדז די קאָפּ,
 מיט זייערע אויירעס, מיט זייערע רעליגיאָנען.
 אָט די מיצוועס מיט די זינד
 מאכנ דעם ארבעטער בלינד,
 ער זאָל ניט זען, וויאזוי מע טוט אימ בארויבן:
 שטייט אופ א.א.וו.

3. דער סיצייליט
 איז נישט קיין ייד און נישט קיין קריסט,
 נאָר א מענטש מיט א ריינעם געוויסן.
 אונטער זיין רויטער פאָג
 איז ניטאָ קיין רעליגיאָג
 נאָר צוויי קלאסן גרויסע** און ריכע.
 שטייט אופ א.א.וו.

שפינער זעלדע, 48 יאָר, א נייטערן, אָדעס. דאָס ליר גע-
 הערט זינגען אין דווינסק אין 1906 יאָר. וואָר, לעהמאָב
 א.א.וו, ז, 46, נ. 21, 21א.

61

(שער ניאק י.)

1. פעלדער, סעדער און ווינגערטנער
 ארבעט אויס דער ארבעטמאן —
 גיט א קוק, אוי-ווי, ווער עסט די פרוכטן פון זיי,
 נאָר דער קאפיטאליסט, ניט דער ארבעטמאן.

*— אינעם שטרעק ?

**— דער טעקסט איז דאָ קלאָר מאַרקריפּלט. אפּאָנעם געווען. אָרעמע און ריכע.

2. דאָמען, מויערן און פאלאצן
ארבעט אויס דער ארבעטמאן —
גיט א קוק, אוי-וויי, ווער עס ווינט אין זיי,
נאָר דער קאפיטאליסט, ניט דער ארבעטמאן.

3. פֿרוש, סאמעט, אטעס און זיִדנס
ארבעט אויס דער ארבעטמאן
גיט א קוק, אוי-וויי, ווער עס גייט אין זיי,
נאָר דער קאפיטאליסט ניט דער ארבעטמאן!

4. דער ארבעטמאן ווינט אין א קעזער,
סירעסט רינט בא אימ פון די ווענט,
דערפון באקומט ער רעוומאטיזם-פעלער
אין די פיס און אין די הענט.

סימבאָוויטש, 60 יאָר, א געוועזענער וואלד־סויכער. פאָט-
שעפּ. וואר. לעהמאן א.א.ס. ז. 104, נ. 55, 55א.
דער גרונט-מאָטיוו פונעם דאָזיקן ליד — דאָס גענויע
אויסרעכענען די ריכטיגער, וואָס עס שאפט דער
ארבעטמאן און דאָס דערמאָנען אומעטומ וועגן דעם,
אז נוצט די דאָזיקע ריכטיגער נוצט ניט דער ארבעטמאן,
נאָר דער עקספּלאַטאטער — איז געווען פארשפּרייט
אין דער עלטערער רעוואָלוציאָנערער און סאָציאליס-
טישער ליריק דער ערשטער האָט דעם דאָזיקן מאָטיוו,
ווי אונדז אין באקאנט, אריינגעבראכט אין דער ליטע-
אטור דער ענגלישער דיכטער שעלי אין זיין באוואוסטן
„ליד צו די בריטאנער“ (1819). אסאך שפּעטער, אין
יאָר 1863 קריגט מיר דעם דאָזיקן מאָטיוו ברייטער און
קלאסן-געצילטער פאנאנדערגעארבעט אינעם ארבעטער-
הימן. וואָס הערוועג האָט אָנגעשריבן (אגעו, לויטן
מוסטער פון אויבן דערמאָנטן שעליס ליד) פארן אלגע-
מיינעם פארבאנד פון דייטשישע ארבעטער. די יידישע
איבערזעצונג פונעם דאָזיקן הימן („און דו אקערסט און
דו זייסט“) איז זייער פאָפּולער געווען צווישן דער
יידישער רעו. ארבעטערשאפט, און מעגליכ, אז טאקע
אונטער דער ווירקונג פונעם דאָזיקן ליד זינען ענלעכע
מאָטיוו אופגעקומען אינעם יידישן רעו. פאָלקליר-ליד.

(בערעגאָוסקי מ.)

1. וואָס ווילן די הערשער, וואָס ווילן די לאַמפירן *
זיי צאָפן פון דעם ארבעטער דאָס לעצט ביסל בלוט.
: און דאן וועט איר וויסן, וואָס סע הייסט עקספּלאָטירן,
איינ בעסערן לעבן צו זוכן זיך פאר אייך.:

2. דער ארבעטער-קאָמפּ גייט ווייטער און ווייטער,
שטעקט זיך אין קאָמפּ פארן ארבעטער-קאָמפּ.
: און דאן וועט איר וויסן, וואָס סע הייסט עקספּלאָטירן,
א בעסערן לעבן צו זוכן זיך פאר אייך.:

לאַנגער אַוואָרט, אומאן. די צווייטע פּאַר פּערזאָנ איז
ביידע סטראָפּעס זינען אפּגעט פאַרגרייזט, וועל איז
דער פּאַרמ, ווי זיי קומען דאָ, זינען זיי אומפאַר-
שטענדלעך.

(א.מ.מ. מאַרגאָלין)

1. פאר דעם קייסער ניקאָלאָי
איז געגרייט א באַמבע בליי.
און פאר פּרעווענ דעם בייזן קנעכט,
איז א באַמבע אויך ניט שדעכט.

ווילנע, 1921.

(קופּערשמיר ש.)

1. ברידער און שוועסטער
נעמט זיך פאר די הענט
דאָמיר דויפן קוקן,
ווי מיקאָלקע ברענט.
עי, עי, דאָלוי פּאַרזיי!
דאָלוי סאַמאָדערזשאויע ווסיעי ראָסיעי!

* וואַמפירן.

2. מיר דארפן ניט קיין קייסער,
מיר דארפן ניט קיין קרוין,
מיר וועלן פירן
די מעלוכע אלייג.
עי, עי, א. א. וו.

3. מיר דארפן ניט קיין קייסער,
מיר דארפן ניט קיין גאָט.
מיר וועלן באַפֿרײַען
ראַבאָטשי נאַראָד.
עי, עי, א. א. וו.

4. ווי לאַנג האָט פֿייבעלע *
אָרומגעטריבן כאַוויירימ,
און היינט טוט ער פירן
זינע פֿיבע כאַוויירימ.
עי, עי, א. א. וו.

5. ווי לאַנג האָט פֿייבעלע
ניט געהאט קיין גראָשן,
היינט טוט ער גייען
שיכ און קאַלאָשן.
עי, עי, א. א. וו.

6. ווי לאַנג האָט פֿייבעלע
ניט געהאט קיין העמד,
היינט טוט ער גייען
ווי דער שענסטער אינטעריגענט.
עי, עי, א. א. וו.

7. די רוסישע מעלוכע
פון קייסער ביז גאָראָדאָווי —
איז פֿור מיט רעציכע
און מיט ראַזבוי.
עי, עי, א. א. וו.

קאַרנפֿעלד וועלע, 26 יאָר, א נייטערנ, בעלאָצערקווע, גרוזיע.

* א פאסטאָוער גאָראָדאָווי, א מעשומנד.

(סקודיצקי)

וואריאנט

1. ברידער און שוועסטער,
 לאָמיר זיך נעמען פאר די הענט,
 לאָמיר אינ די טורמעס
 צעברעכן די ווענט.

עי, עי, דאָלוי פּאַרזיי,
 דאָלוי סאַמאָדערזשאווע ראָסיעי!

2. ברידער און שוועסטער,
 לאָמיר זיך נעמען פארן דראָט,
 מיר דארפן ניט קיינ קייסער,
 מיר דארפן ניט קיינ גאָט.

עי, עי, א. א. וו.

לעוויקאָוו זי. א שוטטער, קיעוו. וואריאנט צו נ.נ. 64.
 65 — לעהמאַן א.א.פ. זי. 22, 27, נ.נ. 11, 11, 11, 11.
 11, 11.

(טשערניאק י.)

1. נאש צאר פריהאָזש,
 נא סוויניו פּאַכאָזש!
 הינדא צאר, הינדא צאר,
 פראוואָסלאווי סאַבאַקאר!

2. נאש סאַמאָדערזשאוועצ —
 אָן באַרשוי מערואוועצ!
 הינדא צאר א. א. וו.

3. וו ראָסיי יעסט זאַקאָנע —
 פושקי די פּאַטראָני.
 הינדא צאר א. א. וו.

פריינדע מ. א נייטערנ, 50 יאָר, כאָניאסק.

(טשערניאק י.)

1. שטייט אופ, איר אונטערגעדריקטע,
ערוואכט זיך פון אייער שראָפּ.
די צייט איז שוין געקומען
צו מאכן פון די צאָרעס א סאָפּ.
2. די צייט איז שוין געקומען
בא יעצטיקער מינוט,
צו שטרייטן מיט די טיראנען,
וואָס זייגן אונדזערע בלוט.
3. צו שטרייטן מיט די טיראנען
און ניט פארגעסן אויך דערבײַ,
צו זינגען פרייהייט־לידער,
דער ארבעטער זאָל ווערן פריי.

באַראָדווייז נעכאמע, פּאָטשעפּ. געהערט דאָס ליד אינעם
1905 יאָר.

(טשערניאק י.)

1. איינ קויל קויל האָט דיך געטראָפּן, מײַן געטרייער,
איינ קויל פון דעם טוינע דעם הונט —
איך נעם דיך ארויס גלייך פון פּײַער
צום היילן און צום לעשן דיין ווינד.
2. צו קעמפּן פאר פרייהייט ביסטו געפּאָפּן,
ווי א הערד ביסטו געפאלן אינמיטן גאס,
די ערשטע קויל האָט דיך געטראָפּן,
און באַלד ביסטו געבליבן טויט און בלאַס.
3. דיין קערפּער איז פארדאָרבן, מײַן געטרייער,
דיין גייסט שוועבט פּוֹף אפּ דער וועלט,
אינ גאַלדענעם בוך וועסטו זײַן פארשריבן,
דיין קערפּער פאר פרייהייט אפּ דער וועלט.

4. דיין קערפער וועט דינגן, ווו די טויטע,
 דיין גייסט וועט זיין פול די וועלט,
 מירן דיכ אינוויקלענ אין דער פאָנע די רויטע —
 געפאלן פאר פרייהייט ווי א הערד.

5. די טויט איז בא אונדז ניט קיין שאנדע,
 דער רעוואָלוציער אן איגרושקע אין די הענט.
 מיר וועלן גיין און מיר וועלן צערײַסן
 פון די טורמעס די אייזערנע ווענט.

עסקינע בראַכע, א זאָקנמאכער, באַסלעוו. געהערט דאָס
 ליד אין 1906 יאָר אין שומיאש פון יונגע ארבעטער
 אפ א כאסענע. דאָס אויבן געבראכטע ליד איז אן אי-
 בערארבעטונג פון מ. סאָרעריוועסעס באווסט ליד „אָ,
 דיבער, מיר האָבן געשלאָגן“ (זע „ארבעטער-לידער“,
 ערשטע העפט, פארלאג „די וועלט“, ז. 16), אָבער
 זייער א גרונטלעכע איבערארבעטונג. דירעקט פון סאָ-
 רעריוועסעס ליד זינען דאָ ווארינט געוואָרן בלויז
 2 סטראָפּעס — די ערשטע און די פערטע.

69

(סקוריצי ז.)

1. ברידער, אויב גאָט וויל אונדז ניט העלפן,
 לאָמיר זיך באַפרייען אליין,
 און לאָמיר זיך צערײַסן פון די קייטן
 און לאָמיר אליין צוזאמען גיין.

סטעפאנסקאיא, א פאפיראָטניצע, קיעוו. א פראגמענט
 פון א גרעסערן ליד. די זינגערן האָט פארגעדענקט
 בלויז די דאָזיקע סטראָפּע.

70

(קופערשמיד ש.)

1. וואָס טויג אונדז, ברידער, צו פארלירן,
 און וואָס טויג אונדז א לעבן אין נויט,
 וואָס טויג אונדז ווינטער אויספירן
 און זומער אויסגיין פאר ברויט.

2. צי האָבן מיר מוירע פאר א סאַטנ, פאר א ביקס, פאר א קויד, פאר א שווערד? צי גייען מיר ניט פאר קיין טויזנטער סאַלדאטן, צי ליגן מיר ניט יונגערהייט אין דר'ערד?

3. סטאווי פּאָדימסני, ראבאָטשי נאראַד, סטאווי, נא ווראגא מי פּוידיאָמ. נאמ נייע נוזשנאָ צארסקי סאַבאקי, נאמ נייע נוזשנאָ צארסקי דוואָרעצ, נאמ נייע נוזשנאָ וויסקאָ נאראַדו — מאַרש וּפּעריאַד, ראבאָטשי נאראַד!

בערשקאָווסקי איציק, 15 יאָר, בעלאָצערקווע. געהערט דאָס ליד פּונ זיין פאָטער א שוסטער. דאָס ליר שטעלט מיט זיך פאָר א וואַרלאַזיע פּונ ווינטשעווסקיס „די מאַרטעליעזע“ (לידער און געדיכטע פּונ מאַריס ווינטשעווסקי, ניו-יאָרק, 1910, ז. 129). די רוסישע סטראָפּע שטאַמט פּונ א רוסישן טעקסט פּונ דער „מאַרטעליעזע“, דעם 2-טן פּערז פּונ דער 2-טער סטראָפּע האָט דער זינגער פּאָרגרײַזט גע- זונגען „פאר א ביקס, פאר א שווערד, פאר א קויל“.

לידער וועגן מעלאַכע

1

(סקודיצקי ז.)

1. שווער צו זיצן אינגעבויגן,
ארויסצונעמען זיך די אויגן,
שווער, כילעבן, שווער,
איך שווער אייך בא דער שער.

2. אָט די מײַלע איז די גרויסע
בא אונדז איבן שניידערײַ:
קוימ נעמסטו א גוטע קויסע —
ווערסטו ווידער כײַ.

שינדערמאן ש. באזארי, קיעווער קרייז.

2

(דיאמאנט ז.)

1. אלע רײַטישע מענטשן זאָלן זיך באַקלערן,
האַבן זיי געדארפט שניידער ווערן.
א שניידער איז א שיינע מעלאַכע,
אונ קומט ארויס פונ א שיינער מישפּאַכע.
2. א שניידער, א שניידער, איז גוט צו זײַן —
ער פארדינט א קערבל זייער פּײַן.
א פינגערהוט מיט דער נאָדל,
פארדינט ער א קערבל בעקאוועד-גאָדל.
3. מע קלינגט מיר אָן איבן דער טיר,
גיט א זאקאשטשיק אנקעגן מיר.
אונ די שטיוועלעך אויסגעפּוצט
אונ ער פרעגט, ווו א שניידער זיצט.

4. כְּאִיָּא מֵיַיַן פֿינגעדֶהוּט אונג נאָרל איז גראָב,
פונדעסטוועגן טויג עס פארן ראָוו.
אונ איך האָב פאר קיינעם נישט קיינ מוירע,
ווייל ס'איז בא מיר נישט קיינ פוילע סכורע.

סאפאָזשניקאָווע, שניידערני, קיעוו, זע ג. מ. ז. 278,
נ. 321. דער צוזאמענהאנג פונ דער 4-טער סטראָפּע
פייטן גאנצן ליד איז נישט אינגאנצן קלאָר. מעגלעך,
אז זי איז א פראגמענט (אָדער צוויי פראגמענטן) פון
אן אנדער ליד.

3

(ס קודי צקי ז.)

1. זיצט א שניידער
א פיס איבער א פיס *
זינגט א לידעלע
צוקער־וויס.
2. שטיי איך מיר
בא דער טיר,
פאָרט צו מיר
א סקארבאָווע פיר. **
3. פרעג איך איר,
ווי־זשע פאָרסטו?
זאָגט זי:
„טאקע צו דיר“.
4. פון דעם פרעסל,
פון דעם שערל,
טו איך אָן מייַן ווייב
א האלדן פערל
טראַ-זא-זא-לא.

פּעסלער, באַסלעוו, צו דער ערשטער סטראָפּע זע ג.
מ. ז. 278, נ. 321.

* — פּוּס.
** — פּוּר.

(קופערשמיר ש.)

1. איך בין מיר א שנײדער,
פון אפעס א נײדער, *
איך נײ ארבעט אלערדיי —
איינס און צוויי.

2. סאָרעלע מײַן ווייב,
עפּן מיר די טיר,
איך האָב געבראכט ארבעט,
ארבעט אָן א שיר.

3. אז סע קומט דער ווינטער,
איז פאר מיר געזינטער,
ווייל די נאכט איז גרעסער,
ארבעטן איז בעסער.

מוקס בראַכע, בעלאָצערקווע, דאָס ליר געהערט איז
געמיראָוו.

(בערעגאָוסקי מ.)

1. איך בין איינ שנײדער און עס קעבט זיך מיר זייער גוט,
און עס קעבט זיך מיר זייער טאקע גוט.
איך נעם זיך דעם פינגערשוט מיט דער נאָדל
און איך לעב זיך בעקאָועד גאָדל.

טאָראַרא — ראַדע־טערע — רע — ראַדע — טערע־ראַבע!

2. איך גיי ארויס פאר דער טיר,
טרעפט זיך איינ פאָרעצל פאר מיר.
עד זאָנט, אז ער וועט מיר געבן נײענ און פּרעסן,
וועל איך האָבן וואָס צו פּרעסן.

טאָראַרא א. א. וו.

* נײדער — ענשער א סובסטאַנטיוו פון נײען — נײטער ?

3. איך נעמ דאָס שטיקל ארבעט צום נייען,
הייבט זיך מיר אָן דער קאַפּ דרייניען (!)
איך דריינ (!) אהער און אהינ
און גאנווע אראָפּ איינ האַלבע ארשינ.

טארארא א. א. וו.

4. איך הייב אָן דאָס שטיקל ארבעט אויסגעלט
און די וואטע איינבעטן,
איך בעט אריינ די אַטע שמאטע
און נעמ ארויס די נייע וואטע.

טארארא א. א. וו.

פארשריבן פון א פוילישן ארבעטער, קיעוו. וואריאנט—
באסטאָמסקי, ז. 117. ני. 25; קיפניט, ז. 110.

6

(בערעגאָוסקי מ. מ.)

וואריאנט

1. איך בין א שניידער און ס'איז מיר גוט,
איך לעב מיר אָפּ די וועלט בארום.
:אבי איך האָב א פינגערהוט און נאָדל,
לעב איך מיר אָפּ בעקאָועד גאָדל.:

2. איך בין א שניידער און ס'איז מיר גוט,
איך לעב מיר אָפּ די וועלט בארום.
:אבי איך האָב נאָר א שער און אייזן,
קאָן איך מיר מיין ווייב און קינדער שפּיזן.:

3. האָב איך מיר א ווייבעלע ווי א טאָק
און קינדער אָנאנהאַרע א פערטל שאַק!
:וואָס־זשע ווילט איר נאָך פון מיר מיין?
פריילעך און פריילעך לאַמיר גיין.:

4. האָב איך מיר א ווייבעלע האָט זי א גוט קעפל,
האָט זי א גוט קעפל, שיקט זי מיך ארויס פרווירן גליק.

:שיקט זי מיכ ארויס מיט לעקעכ אונ מיט עפּפּ, און צודערצו בין איכ אויכ געשיקט.:

5. די עפּפּ האָב איכ מיטן וועג פארלוירן, דער לעקעכ איז פונעם רעגן געוואָרן צעוירן, דאָס איבעריקע האָב איכ אופגעגעסן גאָר אליין פריילעכ און פריילעכ לאָמיר גיין.:

6. עכ, עס יישער בעמיינעם וועכעלקעם* כאַטש מע רופט מיכ „דו אָרעמער שמעלקע“, נאָר וויפּל איכ האָב איז פאר מיר גענוג
:.....

אינגלינדער מאניע, א שולקינד, א שנידערס א טאָכטער, געהערט דאָס ליד פון איר מאמען.

7

(בערעגאָהסקי מ.)

1. דער שניידער זיצט בא זיין געניי, פון איין פאָר הויזן מאכט ער צוויי. און אינ שטוב איז בא אימ פאראן פון אלעסדינג און אינ קעשענע גיט דאָכ אויכ א קלינג, — ער זינגט בא יעדן שטאָכ, כר, שטאָכ, פיו, שטאָכ, א שטאָכ, ער זינגט בא יעדן שטאָכ. די ארבעט, די ארבעט גיט ער אָפּ, יארל, דירל, דירל, דירל, דירל, דירל, דאמ, און ניט ער פאלט בא זיכ אראָפּ, כר, ראָפּ, פיו, ראָפּ, אראָפּ, און ניט ער פאלט בא זיכ אראָפּ.
2. סימכאסטורע איז דאָכ אויכ, דאן נעמט ער א קאפּ איבערן קויכ** און א גאבע איז ער אויכ אינ שיל***

* פארגרייט, ווארשנילעכ האָט געזאָלט זיין: „איזה עשיר השמח בחלקו“.

** קויעכ.

*** שול.

ער נעמט א קאפ אינדערשטיף,
 און ווי ער קומט איי שול אריין, כר, ריין, פיו, ריין אריין,
 און ווי ער קומט אינ שול אריין:
 „אן האקאפע זאל מיר זיין,
 יארל, דירל, דירל, דירל, דירל, דירל, דאמ,
 אניט איז א רועק אינ טאטן אריין, כר, ריין, פיו, ריין אריין.
 אניט איז א רועק אינ טאטן אריין.“

כאסינ מ., אָרשע.

8

(בערעגאָוסקי מ.)

1. אוי, גאָט אז ער צאָלט, צאָלט ער איינעם,
 אוי, און גאָט אז ער צאָלט, צאָלט ער, ער ווייסט שוינ וועמען,
 גאָט אז ער צאָלט, צאָלט ער מיט א צאָל —
 פונעם זאגאטאָושטשיק צו ריידן איז שוינ דאָס לעצטע מאָל.

2. ווי דאָס יינגעלע דער זאגאטאָושטשיק איז אינדערפרי צו דער
 ארבעט געגאנגען,

אוי, אזוי האָט אימ גאָט פארשטעלט זיין שיינ,
 אזוי האָט אימ גאָט פארשטעלט זיין שיינ,
 און ער האָט זיך געטראָפן מיטן מעסער אין הארצן אריין.

3. אוי, אזוי ווי ער האָט נאָך דערזען אפ זיך דאָס בלוט,
 האָט ער געגעבן א געשריי: — גוטע ברידערלעך, ס'איז מיר עפעס
 ניט גוט,

אוי נעמט-זשע, גוטע ברידער, מיך מיטאמאָל
 אוי, פירט זשע מיך אוועק אינ דעם יידישן שפיטאָל.

4. אוי אזוי ווי מע האָט דאָס זאגאטאָושטשיק-יינגעלע אינ שפיי-
 טאָל אריינגעבראכט,

אוי, אזוי האָט אימ דאָקטער זילבערשטיין באַרד באַטראַכט.
 רופט זיך אָן דאָקטער זילבערשטיין: „וואָס איז דאָס פאר א
 שטאָט אָדעס,
 אוי, פירט אימ שוינ אינ טויט־שטיבל, ער איז שוינ א מעס.“

5. אוי ז'מען געזאָפּן דער מוטער די בסירע זאָגן.
 זי איז מיט א דראַשקעזע צומ טויט־שטיבל צוגעפאָרן,
 זי האָט זיך געהייסן ווייזן פון איר זון א סימען,
 אוי, אוי האָט מען פון אים די שווארצע דעק אראָפּגענומען.:

„דו מיין זון, ביסט בא מיר געווען הייזיק און טייער,
 און גאָט האָט דיך פארברענט אפ אוא מיין הערש פֿייער,
 אצינד ווער איך האלטן אין איינ וויינען און קראָגן,
 ביזוואנען מע וועט אונדו ביידע פונדאנען ארויסטראָגן.“

7. אינדרויסן איז געווען א רעגן מיט א מאראקע,
 און אפ מעשטשאנסקע גאס איז געווען א דראקע,
 אוי, גייען פיל מענטשן, פרעגן: „וואָס איז דאָ געווען?“
 זאָגט מען, אז די לעווייע פון זאגאָטאָושטשיק איז געוועזן שויבן.

פערלשטיין אדעל, אָדעס. די גאנצע סיטואציע אינעם
 דאָזיקן ליד און באזונדערע פֿערן זינע דערמאָנען
 שטארק און זינען באשטימט באווירקט פונעם בארכאָגנישן
 „ליד פונעם געשטאַרבענעם זאגאָטאָושטשיק“ פארפאסט
 פון לייב לעווינזאָן (אָדעס, תרנ"ו).

9

(בערעגאָוסקי מ.)

1. וואָס זאָגט איר, מענטשן, וואָס פון מיר איז געוואָרן,
 ווי אפ מיר איז א גרויסע נויט,
 ס'איז אפ מיר אויסגעגאָסן גאָטס צאָרן
 און איך דארף לעבן פון אויסגעבעטן ברויט.

2. פארשאַלטן זאָך געווען ווערן די שאַ מיט דער מינוט,
 וואָס איך בין צו מיין ארבעט געזאָפּן.
 כ'האָב זיך ניט גערעכט, אז אינ איינ אויגנבריק
 זאָל מיט מיר דאָרט אוא מינ אומגליק טרעפן.

3. געארבעט האָב איך אפן צווייטן גאָרן אפ א דאכ
 און האָב נייעטשאיענע זיך אויסגעגריטשט,
 אינ מיין ארבעט בין איך געווען פארטראכט —
 מיט א זינט אפ א פאס אראָפּגעשמיצט.

4. פיל מענטשן זיינען זיך צונויפגעקאפן מיך ראטירן זיי זאלן אין מיר ראטירן מיין לעבן, ס'איז שוין אבער געווען פארפאלן, מיט קיין שום אייווער האב איך ניט געקענט רירן.
5. צוויי דאקטוירים האט מען מיר געבראכט מיטאמאָל, זיי זאלן אין מיר ראטירן מיין לעבן, זיי האָבן מיך געהייסן נעמען אין שפיטאָל און דאָרט וועלן זיי מיר א מיטל געבן.
6. אזויווי מע האָט מיך אין שפיטאָל אראָפגעפירט, באלד האָבן מיך דאָקטוירים באטראכט, מיט קיין אייווער האָב איך ניט געריירט, ביזוואנען מע האָט מיר די אָפּעראציע געמאכט.

ליבערמאן.

**לידער פון דער רוסיש-יאפאנישער
און דער אימפעריאליסטישער
מיליטאריזם ***

* בא א בארייטונדיקן טייל פון די דאָזיקע לידער לאַזט זיך גיט מיט בא-
שטימקייט פעסטשטעלן, צו וועלכער פון די צוויי דערמאָנטע מיליטאַריזם זיי האָבן
א שייַכעס. בעליסאַמעק געפינען זיך דאָ אויך לידער פון נאָך אַן עלטערער צייַט.
באשטימטע געגעבענע אינ די לידער, וואָס וואָלטן געקאָנט דינען ווי אָנהאלט-פונקטן
(ווי לעמאַש: „גערמאַנזעט“, „אַקאַפּעט“, „גאַליציע“ א. א. וו.) זינען גיט דורכויס
פאַרלאָזעך, ווייַל לויטן שטייגער פונעם פּאָלקלאָר-ליד קאָנען די ווערטער (אַדער גאַנצע
סטראַפּעס) זיין אויסגעביטענע, אָדער לויט אַקטועלע טאַטזאַכען נייַ-אַרייַנגעזעצטע.

(פונ אנסקיס ארכיו)

1. פונ דער שטוב בין איכ ארויסגעגאנגענ,
און אינדרויסן איז איין יאָמער מיט איין קלאָג,
: אינ מײַנע אויערן האָט מיר געטאָן ווערטלעך קלינגענ,
איין מאָביליזאציע האָט מען אָביאוועט היינט פארטאָג. |

2. ס'איז אינ מיר פארקילט געוואָרן מײַנע גלידער,
דער שווייס האָט מיר געטאָן רינענ,
: אדאָ רופט מען זיך צונויפ מײַנע אַטע ברידער,
פאָניענ גיין ווידער צו דינענ. |

3. אזוויל מיר זײַנענ צום ווײַנסקע געקומענ,
האָט מען אונדז געהייסן שטיין בא דער טיר.
: ווי איין יונגן סאַלדאט האָט מען מיכ צוגענומענ
און די פריסטסטויע איז געווענ פונקט ווי פריער. |

4. אוי! אָבער מײַנע גלידער זײַנענ שוואכ און קראנק,
און די יאָרן זײַנענ אויך ניט דערבײַ,
: צו קינג אינ קאזארמע אפ דער הויפער באנק,
דינענ מוז מען דאָך געטריי. |

5. מע קומט מיכ אינ קאזארמע אריין רופן,
און איך טאָר זיך ניט אנטוואגן צו זאָגן "ניין",
: מע גיט מיר איין ביקס אפ צו שיסן
און איין פאפאכע מיט לאנגע האָר אפ מײַן קאָפ צו גיין. |

6. אוי, אדאָס, זאָגט מען, וועט זײַן דיין באהיטער,
אינ דיין הויזגעזינד דארפסטו פארגעסן.
: פארוואָס איז מײַן מאוז יעצט אזוי ביטער —
טײַכן טרערן טו איך פארגיסן. |

7. אדאָ טאָר איך נישט זיצן
און אדאָ טאָר איך נישט שטיין,
: מײַן הארץ ווערט אינ מיר צעריסן,
פארוואָס קומט מיר אפ דער מילכאָמע צו גיין? |

8. פון דער שטאָט, וואָס מע האָט אונדז געטריבן,
מיר טאָרן זיך נישט געפינען אין דעם לאַנד
:| דאָ ווערן מיר פארטריבן,
מיט אונדזער בלוט ווערט פארגאָסן די זאמד. |:

9. פרעג איך דיך, גאָטעניו, צי איז דאָס רעכט,
צי קען דאָס א מענטש איבערטראָגן?
:| ענטפער מיר, איך בעט דיך, אפ דער זאך,
פארוואָס קומט מיך פונדערהיים צו פאריאָגן? |:

10. אוי, וויי, ברידער, וויינט און קלאָגט אפ היינטיקער צייט,
עפּשער וועט זיך גאָט פאָרט אָנרוּפן,
:| מע שיקט אונדז אוועק אפ מיורעכ-זייט,
ווער ווייסט וועמען מיר וועגן דאָרט אָפּזוכן. |:

11. אוי, וויי, מענטשן אלע,
איר זאָרט עס גאָרנישט האלטן פאר גרינג,
:| מע צעשיידט מאַן און ווייב, און כאָסן-קאלע,
פון וויפל מענטשן ווערט א טעל אצינד. |:

12. יעסוימיט מיט אלמאָנעס בלייבן טויזנט א טאָג
און קיינער ווייז זיך פאר זיי גאָרנישט זאָרגן.
:| זעט-זשע אַיך צו צוהערן צו דער שטראַפּ—
מע * קאָזט זיי נישט בעטן קיינ נעדאָוועס מאָרגן. |:

13. דער פאָיעזד איז שוין צוגעקומען,
און די וואָגאָנעס זיינען פינצטער ווי אינ איינ שטאל.
:| מיינ הארץ ווערט אינ מיר צעריסן
פון די געשרייען פון די קינדער אפ איינ קאָל. |:

14. זיי שרייען זיך, זיי רייסן זיך: „בלייבט איבער דאָ מיט אונדז!
ווער-זשע וועט אונדז העלפן אינ אונדזער נויט,
:| קיינ ערד קיינ אייגענע איז אויך נישטאָ בא אונדז, —
פארוואָס צו קויפן א שטיק ברויט!“ |:

15. קיינ כאַרבינ זיינען מיר אָנגעקומען
און דער ראש איז געווען זייער גרויס,

*— אינ ?

אן עלטסטער איז צו אונדז צוגעקומען,
פון די וואגאָנעס זײַנען מיר אלע ארויס.:

16. ער האָט אונדז איבערגעצײלט, וויפל מיר זײַנען דאָ
און ווי די מאכנע איז גרויס,
ער האָט אונדז אָנגעוויזן די פּאָזיציע, וואָס איז דאָ,
און פּאַרטאַנעס טײַטש מען אונדז ארויס.:

יאָסעם באַכער, פּראָסקוראַיאַ.

2

וואריאנט

(רײַכשײַן כ.)

1. אז איך בין פון דער שטוב ארויסגעגאנגען,
איך אלע גאסן איז א יאָמער מיט א קלאָג,
מײַנע אויערן האָבן מיר אָננעהויבן צו קרינגען,
מען האָט זאיאָוועט א בליזאציע אפ פארטאָג.
2. אוי, מײַנע ביינער זײַנען שוואַך און קראַנק,
מײַן קאַפּ איז מיר אויך ניט דערבײַ,
צו קינגן איך קאזארמע אפ דער הויילער באַנק,
און דינען דארף מען איך געטרײַ.
3. אז איך בין קיין כאַרבין אָנגעקומען,
איז דער ראש געווען, אוי, זייער גרויס,
אזוי איז צו אונדז אן עלטסטער צוגעפּאַפּן,
און איך בוי אריין שיקט מען אונדז ארויס.
4. אוי, מע האָט אונדז פריוויריאיעט, וויפל מענטשן מיר זײַנען דאָ,
ווי די מאכנע איז גרויס.
ער האָט דאָך אונדז געזאָגט, אז די פּאָזיציע איז שוין גרייט,
און קײַנ טײַטש ער אונדז ארויס.
5. מע טוט איך קאזארמע אריין רופּן
און מע טאָר ניט זאָגן, נײַן.
מע גיט זיך אונדז א ביקס אפ צו שיסן

אונ א פאפאכ מיט לאנגע האָר אפ צו גיין.
אוי, צו לינג אינ קאזארמע אפ דער הויזער באנק
אונ דינען דארפ מען אימ געטריי.

וואריאנט צו נ.נ. 1, 2 באסטאמסקי, ז. 87—88, נ. 4.
די דאָזיקע לידער געהערן נאָך צו דער צייט פונ דער
רוסיש-יאפאָנישער מילכאָמע (1904-1905), אויב אינ די
יאָרן פונ דער אימפעריאליסטישער מילכאָמע זינען זיי
געווען זייער פאָפולער (איב אליינ האָב דאָס לידן. 2 גע-
הערט אינ 1914—1915 פונ בעטלערס אינ זשיטאָמיר. —ז. ס.).

3

(מאטעריאלן פונ דער היסט. עטנ. געזעלשאפט)

1. מיר הייבן אָן צו זינגען, ברידער, —
איינס, צוויי, דריי, פיר.
— מיר הייבן אָן צו שפרינגען, ברידער, —
איינס, צוויי, דריי, פיר.
אפן גאס גיסט א רעגן, —
איינס, צוויי, דריי, פיר,
מע האָט מיכ אינ פריסטסטויע אָפגעגעבן, —
איינס, צוויי, דריי, פיר.
2. מיידעלע, וואָס שראָפסטו נאָך?
מיידעלעכ, וואָס דרימט איר?
אפן גאס קרייט דער האָג, —
איינס, צוויי, דריי, פיר.
מאָרגן איז מיין לעצטער פריאַם, —
איינס, צוויי, דריי, פיר.
- מיר הייבן אָן צו זינגען א. א. וו.
3. פרייטיקצונאכט דערלאנגט מען די כאלעס, —
איינס, צוויי, דריי, פיר.
נעמט מען צו כאסאנימ פונ קאלעס, —
איינס, צוויי, דריי, פיר.
פרייטיקצונאכט דערלאנגט מען די פיש, —
איינס, צוויי, דריי, פיר.

נעמט מען צו מײַן זון פון טיש, —
אײַנס, צוויי, דריי, פיר.

מיידעצע, וואָס שלאָפסטו נאָך א. א. וו.

4. פּרײַטיקצונאכט דערלאנגט מען די לאַקשן,
אײַנס, צוויי, דריי, פיר.

— אונדז טרײַבט מען אוועק אזויווי די אַקסן,
אײַנס, צוויי, דריי, פיר.

— פּרײַטיקצונאכט דערלאנגט מען די פּלייש,
אײַנס, צוויי, דריי, פיר.

— אונדז טרײַבט מען אוועק אינעם ברוטיקן שווייס,
אײַנס, צוויי, דריי, פיר.

מיידעצע, וואָס שלאָפסטו נאָך א. א. וו.

5. פּרײַטיקצונאכט דערלאנגט מען דעם צימעס,
אײַנס, צוויי, דריי, פיר.

— אונדז טרײַבט מען אוועק אינעם ווייטע מעדינעס,
אײַנס, צוויי, דריי, פיר.

פארשריבן בא קינדער פון בעזשענצעס.

4

(קופערשמיר ש)

1. נאָך איך יאָמער און קלאָג,
ברעך די הענט און וויינ,
באנאכט נאָך מײַן ווי באטאָג,
אַטראָ אינעם קאזארמע אײַנ.

2. באנאכט איך לײַג אפּ מײַן געדעגער,
לײַג איך מיר און טראכט.
סײַהאַט שוין געשלאָגן צוועלף דער זייגער,
סײַאיז שוין נאָך האַלבער נאכט.

3. איך בין פון מײַן היים אוועק,
אזויווי א פויגל פון זײַן געצערט,
וואָס טײַג מיר מײַן ליכטיק דעבן
מיט מײַן פארביטערטער ווערט?

4. איך בין פון מײַן הייַם אוועק,
אזוויי א פויגל פון זײַן נעסט,
פארהאַפּן, פארהאַפּן איך צו גאַט,
אז איך ווער האָבן פון אימ א טרייסט.

5. אוי, די לײַד האָב איך אַלײַן אויסגעטראַכט
אונ טו זי מיר שטענדיק זינגענ.
פארהאַפּן, פארהאַפּן איך צו גאַט,
אז דאָס גלעקעלע פון מאַזל וועט טאָן ווידער קרינגענ.
טורמאַן בוישע, בעלזשערקווע.

5

(קופערשמיד ש.)

1. אוי, זעקס אזיגער אינדערפרי
גייט צו מיר דער זוואַדני צי *
|— פרידמאַן, אוי, קראַסני, אוסטאוויי:|

2. איך טו מיך גיכער אָן,
סע קלאַפּט מיר א צאָן אינ א צאָן,
|אינדרויסן, מאמע, הער איך נאָר א זשום, אוי, א זשום:|

3. איך הער זיך, מײַן דיוויזיע,
זי גייט זיך אפּ קאַמיסיע,
|מאמע, סע טוט מיר א פרייד, אוי!|

4. גייט צו מיר דער זוואַדני צי *
„פאַיעדיש נאַ פאַזיציי“
|מאמע, סע טוט זיך מיר נאָר וויי, אוי, וויי:|

5. איך זע, מע מעסט מיר מײַן געוויקס,
מע טוט מיר אָן די ביקס,
|שטייען, מאמע, שטיי איך דאַכט זיך גלייך, אוי:|

*— צו.

6. איך הער מיר אויס די טײַטש,
ווי סע פֿליט מיר א פאטש,
:פון דעם ראָטנע קאַמאנדיר, מאמע, אליינ, אוי, אליינ!:

7. אז איך בין געווען א קינד בא מײַן טאטן,
:ליב געהאט האָט מיך די גאנצע וועלט, אוי. :
:היינט, אז איך בין צו פּאָניען אָנגעקומען :
:הערפּט מיר אפּילע ניט קיינ געזט, אוי, קיינ געזט! :

8. אז איך בין געווען א קינד, א קינד בא מײַן מאמען,
:פלעגט מיר ניט געפּעלן דאָס געקעכצ, אוי! :
הײַנט ליג איך אין דער פינצטערער קאוארמע,
מײַן מאמע טוט אפּילע נישט קיינ קרעכצ, אוי, קיינ קרעכצ.

9. איז דער פּאָיעוד אוועקגעגאנגען
מיט זיידער און געזאנגען,
געגאנגען איז ער גרײַכ קיינ קעשיניאָוו,
דער פּאָיעוד אוועקגעגאנגען,
די קעפּ אראָפּגעהאנגען,
:געקומען איז ער גרײַכ קיינ פּייטערבורג. :

ליזיוס בערז, 14 יאָר, שילער, בעלאָשערקווע.

6

(לעזן קי א.)

1. הונדערק און שבעפּעריק און קײַע גאנצע ביסן
בין איך יעצט אין פּאָכאָד
פארוויסט, פארפינצטערט, אויסגעריסן
דרײַ כאדאָשימ אקוראט.
ווי דערלעב איך שויג די צײַט
איך זאָל קומען צווישן לײַט,
איך זאָל שויג ניט דארפן זײַן נאווענאד.
כװאַלט אופּגעהויבן די הענט,
ווי ווײַט איך וואָרט געקענט
און וואָרט געדאנקט דעם זעבעדיקן גאָט.

2. כ'גיי ארויס אפן פעלד
מע זע ניט די ווערט
סע דונערט, סע ב'יצט—א גרויסער שרעק.
דער זאָטל מיטן פערד,
די ביקס מיט דער שווערד,
איכ טרעט ניט אָפּ פונעם אָרט.
ווי דערלעב איכ שוין די צייט א. א. ה.

3. אפ א סטאנציע, אז איכ קומ,
איכ קוק מיכ ארום,
כ'קען שוין ל'יגן בארום.
דעם שינעל צי איכ אראָפּ
אונ ל'יג ווי א גראָפּ,
איכ האָב שוין א פרייע מינוט.
ווי דערלעב איכ שוין די צייט א. א. ה.

4. דורכנ שלאָפּ איכ הער א געשריי :
„ווסטאווי!“ א סיגנאַל, א טרעוואָגע—
איכ פאָר שוין ווייטער אוועק.
ווי דערלעב איכ שוין די צייט א. א. ה.

וואר. צו ערשטער סטראָפּע אונ צום צווייטן בא קאהאר-
נען II, ז. 184, נ. 6.

7

(ר י כ ש ט י נ כ.)

1. צום וויינסקי נאטשאלניק אָן ד'יין טאטנ—
וויי ד'יין מאמען, וויי,
זאָסט גיין אפ דער פאָזיציע, ס'אָל דיר גאָרנישט שאטנ—
וויי ד'יין מאמען, וויי.
2. דריי וואָכנ אינ די אָקאָפּעס—
וויי ד'יין מאמען, וויי,
אונ די סנאריאדנ טוען קלאפנ—
וויי ד'יין מאמען, וויי.
3. כ'ל לויפן אפן פעלד צו ד'יין טאטנ—
וויי ד'יין מאמען, וויי,

אז זאָלסט גיין אפּ פּאַזיציעס, ס'זאָל דיר גאַרניט שאטן—
וויי דײַן מאמען, וויי.

4. דו ביסט דאָך מיר געווען די שײַן פּונ די אויגן—
וויי דײַן מאמען, וויי,
און ווי א פייגעלע ביסטו פּונ מיר פארפּלויגן—
וויי דײַן מאמען, וויי.

8

(מאטעריאל פּונ דער היסט. עטנ. געזעלשאפט)

1. ווי שלעכט איז בא יעצטיקע צײַטן,
אלעמאָר אן אנדער מעהומע.
פּונ די גרעסטע צאָרעס קוים פּאָטער געוואָרן,
פּלוצלינג פּאנגט זיך אָן א מילכאַמע.
אוי, ווי ווערן מיר איבערטראָגן די שרעקעכע קלאָגן,
פּונ די יונגע קינדער פארנעמען דעם ראכמאַנעס?
די פראגע טוט מען נור פרעגן
פיל פרויען, אז ס'כאפט אָן א שרעק.
קינדערלעך, ווער וועט אײַך ערנערן,
אז אײַער פּאָטער גייט אפּ מילכאַמע אוועק?

2. די קינדער מיט דער מאמען
זיי קלאָגן צוזאמען,
פיל עלטערן אין אָנמאכט פארבלייבן.
קוילעס פונדערווייטן
הערט זיך פּונ אַזע זײַטן
בייס מע טוט זיי צום באג אוועקטרייבן.

3. צוויי אזייגער שפעט נאָך האלבע נאכט
זיצט א פרוי די קאָפּ אײַנגעבויגן.
מ'האַט איר א בריוו פּונ מאן געבראכט,
זי לעזט אימ מיט טרערן אינ די אויגן.
זי לעזט אימ ראק ווידער,
עס ציטערן אירע גלידער,
איר מאן איז יעצט אינ דער גרעסטער סאקאַנע

פארברייב געזונט אצינד,
 מײַנ ליבע פרוי און קינד,
 זאָלסט כאָטש ניט בלײַבן קײַן אַרמאַנע״.

4. אַן אַלטע מוטער זעט מען דאָרט זיצן,
 איר האַרץ צעגײט נעבעכ דאָרט פֿון געוויינ:
 „מײַנ לײַבער זון, ווער וועט מיך יעצט שטיצן,
 וווּ נעם איך אזא פֿרײַנט, ווי דו ביסט מיר געווען?
 זינט דו האָסט זיך מיר געפֿעלט,
 איז מיר פֿינצטער מײַנ וועלט,
 פֿינצטער איז מיר אינ אַרע מײַנע וועגן.
 אינ דאכקעס און נויט,
 אָן א שטיקעלע ברויט,
 איך האָב ניט די קאָפּ וווּ צו לײַגן״.

פארשריבן בא קינדער פֿון בעזשענצעט. וואר. —
 צטשר. II—III, ז. 827—828, נ.נ. 17, 18. ווי
 ס׳איז צו זען פֿון די דאָזיקע וואַריאַנטן האָט מען אָס
 דאָס ליד געוונגען אויך בעשאַס דער רוסיש-יאפּאָנישער
 מיזשאַמע.

9

(כערעגאָוסקי מ.)

1. אז איך בין א קליינ ייִנגעלע געוועזן,
 געוועזן בין איך, מאמע, נאווענאר, |
 און צײַט, מאמע, מע האָט מיך אָפּגעגעבן |
 קײַן גוטן טאָג האָב איך ניט געהאַט. |

2. ווי מיר זײַנען צו גערמאַניען אָנגעקומען,
 די גערמאַנצעס, זײ שטייען פֿאַר אונדז גרייט, |
 די ערשטע פֿודיע האָט דאָס מיך געטראַפֿן, |
 אז פֿון מײַנע פֿיס האָט דאָס מיך געפֿייגט. |

3. ווי מע האָט מיך אין לאַזאַרעט אַרײַנגענומען,
 די דאָקטוירים, זײ דרייען זיך אַרום מיר, |
 אינ א טײַך בלוט לײַג איך אײַנגעזאָטן, |
 די פֿודיעס, מע שלעפֿט זײ פֿון מיר. |

4. א בריוועלע שרײַב איך צו מײַנ מאמען,
: שרײַבן שרײַב איך איר נאָר פון מײַנ געזונט, :
: אז די רעכטע האנט האָט מען מיר אראָפּגענומען
און אפּ מײַנע אויגן בין איך שוין בלינד. :

5. א בריוועלע, א בריוועלע שרײַב איך צו מײַנ קאלע,
: שרײַבן שרײַב איך איר נאָר פון מיר אײַנ, :
: אז די טנאָים זאָר זי שוין צערײַטן,
און מיט א צווייט ינגעלע צו דער כופע גיין. :

6. כײַהאָב זיך גוֹסִיאַיעט מיט טאָוואַרישטשעס, —
צײַ האָט עס געהאט א טאָמ —
: ווי זשע נעמט מען שוין דעם לעצטן ברודער,
ער זאָל מיר שטעלן א צאָמ. :

פרימוס ב. 20 יאָר. ארבעטער פון טריקאטאזש-פאבריק.
אַרעס. דאָס ליד געהערט אין 1924 יאָר אין טיראספּאָל.

10

יוואַריאַנט

(בערעגאָוסקי פּ.)

1. אז וויי דעם טאטן און אז וויי דער מאמען,
וואָס זיי האָבן א זון א זאפאסני,
: מע טוט אימ אָן די סאָדאטסקע קריידער
און מע שיקט אימ, איי וויי, גלייך אינ בוי. :
2. ווי מיר זײַנען צום פּאָיעז געקומען,
אפּ דער פּלאַשטשאַדקע בין איך געברייבן, איי, שטיין.
: איי, ווי דער פּאָיעז האָט אויסגעשווישטשעט,
איי, אויסגעבראַכן האָט זי א גרויס געוויינ. :
3. איי, וויינ ניט, מאמע, איי, וויינ ניט, מוטער,
אז גאָט וועט העלפּן וועל איך קומען, איי, צוריק.
: דו זאָלסט מיר, איי וויי, מײַנ שטוב אָפּהיטן,
דו זאָלסט מיר אָפּהיטן מײַנ ווייב און קינד. :
4. איי, ווי מיר זײַנען אפּ דער ערשטער פּאָיעז געקומען,
איי, באַס בין איך געוואָרן ווי א בליי.

:| אוי, זעקס טעג אינ די אָקאַפּעס לייגן,
און עסן דעם דריטן טאָג איינ שטיקל ברויט.:

5. אוי, ווי מיר זיינען צו דער דריטער פּאַזיציע געקומען,
אוי, טויב בין איך געוואָרן ווי די וואנט,
:| די ערשטע פּויליע האָט מיך געטראָפּן,
אַראָפּגענומען האָט מיר די רעכטע האנט.:

6. אזויווי מע האָט מיר די רעכטע האנט אַראָפּגענומען:
געבליבן לייגן בין איך לעם א ברעג,
:| די סאניטארן זיינען אָנגעפּאַפּן
און מיך צוגענומען אינ לאזארעט.:

7. ווי איך בין נאָר אינ לאזארעט געקומען,
א ברויערלע טו איך צו דיר שרייבן אצינד;
:| שרייבן שרייב איך דיר, מיינ טייערע מוטער,
אַראָפּגענומען האָט מען מיר די רעכטע האנט.:

8. נאָר וויינ ניט, מאמע, וויינ ניט, מוטער,
קאַנסט דאָך מיינען, אז איך לייג אַליין—
:| אלע טאָג ברענגט מען נייע ברידערלעך,
עס ווערט א יאָמער מיט א געוויינ.:

פאַרייער מ. 46 יאָר, א רימער, אָרעט.

11

האַרנאַנט

(רײַכ שײַן כ.)

1. אז וויי זידעם טאטן, אז וויי זידער מאמען,
וואָס האָט א זון א זאפּאסנוי.
מע טוט אימ אָן די וואָיענע קיידער
און שיקן שיקט מען אימ גלייך אינ בוי.

2. ווי ער איז נאָר אינ בוי געקומען,
טויט איז ער געווען ווי די וואנט.
די ערשטע פּויליע האָט אימ געטראָפּן
און אַראָפּגענומען אימ די רעכטע האנט.

3. שרײַבט א בריוועלע צו מײַנ מאמען,
צו מײַנ שוועסטער אויכ א גרוס,
אז די דאָקטוירײַם האָט מען פּאַוואָרעט,
האָט'ן מיר אראָפּגענומען דעם רעכטן פּוס.

4. ווייַן ניט, מאמעניו, ווייַן ניט, דושעניו,
מײַן ניט מאמע, אז איך לײַג אלייַן—
אלע מאָך א גוטער ברודער,
סײַווערט א יאָמער מיט אייַן געווייַן.

12

(לעוויצקי א.)

וואריאנט

1. ווי דער מאמען, ווי דער מוטער,—
זי האָט א זונדעלע א זאפּאסנוי,
מע טוט אימ אָן די סאָלדאטסקע קליידער
און ער גייט שוין גלײַכ אין בוי.

2. ווי ער איז געקומען אין פּאַזיציע,
פאר דערשרעק געבליבן שטיינ.
די ערשטע קויל האָט אימ געטראָפּן,
געפאלן איז ער ווי א שטיינ.

3. ווען מע האָט אימ אין שפיטאַל גענומען,
געפונען האָט מען בא אימ אסאך געלט.
שיקט צו רופן מײַן געטרייע מאמע,
ווייַל איך גיי איצט פונ דער וועלט.

4. ווי די מוטער איז אין שפיטאַל געקומען,
האָט זי אָנגעהויבן ברעכן די הענט.
זי האָט געהאט אזא געטרייע זון,
איצט גייט ער פונ דער וועלט.

באַסלעוו. וואר. צו נ. נ. 10, 11, 12 — באסטאַמסקי ז. ז.
106, 108. נ. נ. 1, 2. וועגן אַט דעם מילכאַמע-ליד
האָט פּראָפ. ח. אנדערסאָן אָנגעשריבן אַן אויספירלעכע
רײַב-פּאַרמאליסטישן אנאליז (זע פּילאָלאָגישע שריפטן
פון ייִזאַ, צווייטער באַנד, ז. ז. 403—414).

(מאטעריאלן פון דער היסט. עטנ. געזעלשאפט)

1. שטיינ שטיי איך מיר אינ פריסטסטויע,
שטייט מיין מאמע און ווארט אפ מיר. —
„וואָס זאָל איך דיר, מאמע, זאָגן —
אז מע שיקט מיך אינ סיביר“.
2. פאָרן פאָר איך מיר אינ סיביר,
און דער וועג איז זייער ווייט.
איך נעם זיך דערמאָנען,
וואָס ס'וושבע באטייט.
3. אינ סיביר האָב איך קיינ פולע ניט פארבראכט:
א וואָך און צוויי און דריי,
גיט אריין דער פאָלוראָטנע און גיט א געשריי:
„וואָיעוואט, פוידיאָם, רעביאטא, ווסטאווי!“
4. אוועק בין איך אהיים,
און מיין פעקעלע האָב איך מיר פארפאקט,
אוועקגעלאָפן צום וואָקזאל,
און מיין שאלאָגן האָב איך פארבראכט.
5. פאָרן פאָר איך מיר אפ פאָזיציע,
פאָר איך מיר פארביי דער היים,
גיי איך מיר אראָפ אינ שטעטע
צו דער מאמען מיט א גרויס געוויינ.
6. „ווי זאָל איך אפ פאָזיציע ניט גיין,
אז דערופ האָב איך געשוואָרן?“
„יאווע זיך צום ווייניסקן און זאָג,
אז דיין שאלאָגן האָסטו פארלאָרן“.
7. אוועק בין איך צום ווייניסקן,
דער פאלאצ איז גרויס ווי האלב אָדעס,
און ער האָט מיך פארארעסטירט
און פארזעצט אפ דריי מעסלעס.

זיצ איכ מיר באמ וווינטקנ נאצארניק,
מיטאמאל הער איכ א קראפ אינ טיר,
איכ מיר צומ טיר נעענטער:
דער סטארשע שריבער רופט עס מיר.

9. ווי איכ בין צוגעגאנגענ נעענטער
האָב איכ מיט טרערנ געגעבנ א גאָס:
„ניע בויסיא, טי סאַלדאטיק,
נא פאָזיציו אָפיאט פּוּדיאַש!“

10. פאָרנ פאָר איכ מיר אפּ פּאָזיציע,
פאָר איכ דורכ קאזאצער גאס,
אונ פונ מײַנע אויגנ גיסנ טרערנ,
אונ דער ברוק איז נאס.

11. פאָרנ פאָר איכ מיר אפּ פּאָזיציע
אונ אינ אַקאָפּע האָט מענ מיכ ארײַנגעלייגט
ליגט לעמ מיר א ווינטאָוקע,
אוי וויי, מיט פּוּדיעס אָנגעגרייט.

12. ווי איכ האָב גענומענ די ווינטאָוקע אינ האנט,
אזוי האָט מענ אָנגעהויבנ צו שיסנ,
איז פארבייגעלאָפּנ א שראפּנעל
אונ האָט מיר די האנט אָפּגעריסנ.

13. ווי מע האָט מיר די האנט אָפּגעריסנ,
האָב איכ געמאכט א גרויס געוואלד,
איז אונטערגעלאָפּנ א סאניטאר
אונ האָט מיכ צוגענומענ באלד.

14. לייג ליג איכ מיר אינ מאַסקווער לאזארעט,
אונ מײַנע ווונדנ היילנ זיכ ניט אויס,
געשטאנענ בין איכ אפּ קאָמיסיע
מיט א טשיסטע אַטסטאווקע בין איכ ארויס.

ראגאזאנ, 12 יאָר, שילעך

(קופער שמיר ש.)

1. איך לײג איך די אַקאַפּעס איך פּינצטערן קיינער, די סנאריאדן זײ פּלײען, עס צײטערט יעדער אייווער. פּלוצלינג הער איך א געשרײ פּונ דעם קאַמאנדיר: „אוי, אוי, אוי! פּריגאַטאָוטיעס נא שטיקארסקי בוי!“

2. איך בין פּונ די אַקאַפּעס ארויסגעשפרונגען, די גערמאַנסקי שפּאַרן זײ קלײנגען, איך האָב צו דיר, אָ, גאַטעניו, מיט די הענטעלעך פּאַרבראַכן. דער סײנע האָט ניט געטראכט, און האָט מיך אומגליקלעך געמאַכט און האָט מיך איך דער רעכטער זײט געשטאַכן.

3. געפאלן בין איך מייעס, אפּ מענטשלעכע פּיס. אוי, דאָרט לײגט נאָך איינער, א יונגער, א שײנער. ער שרײט: „מאַמעניו, מאמעניו, מוטערוניו געטרײע, דו ביסט ניטאָ בא דײג בעניאַכידס פּעווייע.“

4. יעצט לײג איך איך דער באַלניצע, די דאָקטוירימ זײנען מיר מערוצע, זײ שנײדן פּונ מײנ לײב די שטעכעדיקע ווונדן. מוטער, פרוי און קינד, בעט פאר מײנ געזונט מע זאָר מיך פאר קײנ קאַפּיקע ניט פּאַרבינדן (?).

5. ריבוינעשעלויףעם, גיב א קוק אפּ דײנ אוילעם, פּאַרנעם שױנ דאָס פּלאָגונג פּונ דײנע יעסוימיס. ריבוינעשעלויףעם, גיב א קוק אפּ דײנ אוילעם, פּאַרנעם שױנ דעם גוזר פּונ האשאַמאַים.

בעלאַצערקוע.

(מאטעריאלן פון דער היסט. עטנ. געזעלשאפט)

1. איך ליג מיר אין אַקאַפּע
מיט פארוויינטע אויגן,
א באַמבע איז אראָפּגעפאלן, —
א צעפּעריג געפּוויגן.
2. מיר ליגן אין אַקאַפּע
א וואנט לעבן א וואנט,
א קלאַנג צו [.....]
ער האָט מיך געראניעט א פוס מיט א האנט.
3. איך ליג מיר אין אַקאַפּע,
קומט מיר א בריוו פון טאטן,
כ'קאַנ דאָך עס ניט לייענען
פונ די קלעפּ פון די האַרמאטן.
4. איך ליג מיר אין אַקאַפּע,
פונ זיבן אינדערפרי.
אַנגעקומען א פריקאז,
מע זאָל גיין גלייך נא שטיקי.
5. נא שטיקי זיינען מיר אַנגעראַפּן,
אזוויי די פיקסן*,
דער דייטש שיסט מיט פוֹליעס,
אין מיר מיט פוסטע ביקסן.
6. מיר ליגן אין אַקאַפּע
אונ עסן דעם אַביעד,
קומט אָן א פריקאז,
מע שיקט אונדז שוין אוועק.
7. מיר ליגן אין אַקאַפּע,
סנאריאדן לויפן ווייטער;
דער יודעלע האָט מוירע —
שמא-יִסראָעל שרייט ער.

* — פוקסן.

8. די מילכאָמע ציט זיך לֵאנאָג
פֿונ אכצן שוין מאָנאטן,
צוגענומען אַטע
און געמאכט פאר סאַלדאטן.

9. די מילכאָמע האָט זיך אָנגעהויבן
פאר יעדערן באזונדער.
צוגענומען טאטעס
פֿונ אכט־נייַן קינדער.

מודריק, 12 יאָר, א שילער.

16

(קופערשמיד ש.)

1. א ליד, ליבע מענטשן, וועל איך אייך זינגען,
א ליד פֿונ פֿרייטיק אפדערנאכט;
די ליד, מענטשן, מעגט איר מיך אויסהערן,
ווען גאָט האָט מיר צו מיין זיס לעבן געבראכט.

2. אז אורעמעלע איז אפֿן וואָקואל געקומען,
ארויסגעלאָזט האָט ער א גרויס געוויינ:
„פארבלייב געזונט, מיין טייערע מאמע,
גאָט ווייסט צי מיר וועלן זיך נאָך אמאָל זען“.

3. ווי דער פּאָיעזד האָט זיך אָנגעהויבן רירן,
אפֿן ערשטן טרעפל איז ער געבליבן שטיין, —
„אדיע, אדיע, מיין פיל־געליבטע קאלע,
גאָט ווייסט צי מיר וועלן זיך נאָך אמאָל זען“.

4. ווי אורעמעלע איז אפֿ דער פּאָזיציע אָנגעקומען,
געבליבן שטיין איז ער אַליין,
איז צוגעגאנגען בערעלע זיין גוטער ברודער
„קומ, אורעמעלע, לאָמיר ביידע גיין.“

5. קומ, אורעמעלע, איך וועל דיר עפעס זאָגן,
צוויי ווערטער וועל איך דיר זאָגן אפֿ א פֿראַג, —
וועמען ס'וועט פֿונ אונדז די ערשטע קויל טרעפֿן,
יענעם מאמע זאָל מען איבערגעבן א וויסטע בסודע אינ האנט“.

6. ווי זיי זינען אין די אַקאַפּעס אריינגעגאנגען,
געבליבן ליגן זינען זיי בלאס ווי די וואנט,
אזוי איז אריין א גערמאנסקע באַמבע,
אורעמעלען דערהארגעט און בערלען געטראַפן אין האנט.

7. ווי בערעלע האָט אַדאָס דערווען,
ארויסגעלאָזט האָט ער א גרויס געוויינ,
אזוי איז ער צוגעלאָפן צום גלאווע פעלדשער —
„איך בעט דיך, דושעניו, לאָז מיך אָפּ אהיים“.

8. ווי בערעלע איז אין שטוב אָנגעקומען,
אזוי האָט זיך אורעמעלעס מאמע באַד דערוויסט:
„זאָג מיר, בערעלע, אוי, דעם ריכטיקן עמעס,
צי האָסט מײַן זון אורעמעלען ניט געזען?“

9. „דעם ריכטיקן עמעס ווער איך אייך זאָגן,
אײער זון אורעמעלען האָב איך דאָרט געזען,
אײער זון אורעמעלען האָט מען דאָרט דערהארגעט,
און אײער זון אורעמעלען וועט איר מײַן ניט זען“.

10. ווי אורעמעלעס מאמע האָט אַדאָס דערהערט,
ארויסגעלאָזט האָט זי א גרויס געוויינ,
גאנצ באַגאָרסקע איז זיך צונויפגעלאָפן —
„מײַן זון אורעמעלען וועט איר מײַן ניט זען“.

בערקאָוסקע כּייע, בעלאָזערקווע.

17

(סקודיצקי ז):

1. דאָס פּערצנטע יאָר איז אָנגעקומען, וויי, אוי, וויי,
דאָס פּערצנטע יאָר איז אָנגעקומען,
פאר א סאָדאט האָט מען מיך צוגענומען, וויי, אוי, וויי.:

2. דריי טעג בין איך אין סירעסט געליגן, וויי, אוי, וויי.
דריי טעג בין איך אין סירעסט געליגן,
כ׳האָב געוואָלט מײַן לעבן גערן, וויי, אוי, וויי.:

3. איך בין אפן שליאכט־פעלד ארופגעקומען, וויי, אוי, וויי,
 איך בין אפן שליאכט־פעלד ארופגעקומען,
 :האָב איך געטראָפֿן מיין טאָוואַרישטש אין ברוט שווימען, וויי
 :אוי, וויי. :
4. אפ די גרינע פעלדער, וועלדער, וויי, אוי, וויי,
 אפ די גרינע פעלדער, וועלדער,
 :פייגט פארפייגט דאָס פעלד מיט זעלנער, וויי, אוי, וויי. :
5. דאָרט פייגט א זעלנער אָן א צורע, וויי, אוי, וויי,
 דאָרט פייגט א זעלנער אָן א צורע,
 :אָן א קאסטן און אָן א קוורע, וויי, אוי, וויי. :
6. דאָרט פייגט א זעלנער, דער קערפער איז אין אימ צעריסן, וויי,
 אוי, וויי,
 דאָרט פייגט א זעלנער, דער קערפער איז אין אימ צעריסן,
 :און פון זיין הארץ טוט ברוט גיסן, וויי, אוי, וויי. :
7. טוט א פויגל אָנצופליען, וויי, אוי, וויי,
 טוט א פויגל אָנצופליען,
 :און שטערט זיך אפן זעלנער אָפצורוען, וויי, אוי, וויי. :
8. שטיי ניט, פויגל, פלי געשווינד, וויי, אוי, וויי,
 שטיי ניט, פויגל, פלי געשווינד,
 :און זאָג מיין מאמען, אז איך בין געזונט, וויי, אוי, וויי. :
9. נאָר פון מיין טויט זאָלסטו איר ניט זאָגן, וויי, אוי, וויי,
 נאָר פון מיין טויט זאָלסטו איר ניט זאָגן,
 :וויי זי וועט דאָך וויינען און קלאָגן, וויי, אוי, וויי. :
10. ווי דער פויגל איז אין שטוב אריינגעקומען, וויי, אוי, וויי,
 ווי דער פויגל איז אין שטוב אריינגעקומען,
 :האָט ער געטראָפֿן די מוסער שטיין און וויינען, וויי, אוי, וויי. :
11. וואָס־זשע וויינסטו, געטרײַע מוסער ? וויי, אוי, וויי,
 וואָס־זשע וויינסטו, געטרײַע מוסער,
 :אימ איז פינצטער דיר איז ביטער, וויי, אוי, וויי. :

12. וויאזוי זאָל איך ניט וויינען און קלאָגן? וויי, אוי, וויי,
וויאזוי זאָך איך ניט וויינען און קלאָגן,
: אז מע האָט מײַן קינד פאריאָגן, וויי, אוי, וויי. :
13. איך בין געבײבן אן אלמאָנע צו דערצו נאָך בײַנד, וויי, אוי, וויי,
איך בין געבײבן אן אלמאָנע צו דערצו נאָך בײַנד,
: מע האָט פארטריבן מײַן איינ און איינציק קינד, וויי, אוי, וויי. :
14. ווען די זאמד וועט אנטרינען ווערן, וויי, אוי, וויי.
ווען די זאמד וועט אנטרינען ווערן,
: דענסטמאָלט וועט זיך צו דיר דײַן קינד אומקערן, וויי, אוי,
וויי. :
15. און די זאמד איז שוין אנטרונען, וויי, אוי, וויי,
און די זאמד איז שוין אנטרונען,
: און מײַן קינד וועט אהיימ ניט קומען, וויי, אוי, וויי. :
16. אינ פאָטאווע איז ער אוועקגעפאָרן, וויי, אוי, וויי,
אינ פאָטאווע איז ער אוועקגעפאָרן,
: ער האָט פארשפילט זײַנע יונגע יאָרן, וויי, אוי, וויי. :
17. ווער וועט נאָך איך קאדעש זאָגן, וויי, אוי, וויי,
ווער וועט נאָך איך קאדעש זאָגן,
: ווער וועט נאָך איך א ליכט נאָכטראָגן, וויי, אוי, וויי. :
18. אָן א קאסטן, אָן א מיטע, וויי, אוי, וויי,
אָן א קאסטן, אָן א מיטע,
: אָן א פאָטער און אָן א מוטער, וויי, אוי, וויי. :
19. נאָר דאָס פערדף דאָס געטרייע, וויי, אוי, וויי,
נאָר דאָס פערדף דאָס געטרייע,
: וועט באשײנען די גאנצע לעווייע, וויי, אוי, וויי. :

ברעסלער 5.

(טראַסטיאניעצקי)

1. | :טאטעס, מאמעס, קליינע קינדער: |
זינען יעצט אין שול אצינדער.
2. | :טאטעס וויינען, מאמעס בעטן, |
זייער קינד פון טויט פארהיטן.
3. | :צווישן גרינע פעלדער, וועלדער, |
ליגט מיט קויף באדעקט א זעלנער.
4. | :און זיין קינד איז אפ אימ צעריסן, |
און דאָס בלוט טוט פון אימ גיסן.
5. | :שווארצער פויגל קומט צו פליען, |
שטעלט זיך אפ מיין קייווער רוען.
6. | :שווארצער פויגל, גוטער ברודער, |
גיב מיר הענט און גיב מיר גלידער.
7. | :שווארצער פויגל, ס'איז מיר א נויט, |
זאָג מיין מוטער, אז איך בין טויט.
8. | :ניט צו וויינען, ניט צו קראַנגן, |
א טרייסט בין איך אייך [גע]קומען זאָגן.
9. | :און אז די זאמד וועט אנטרונען ווערן, |
וועט זיך אייער זונ צוריק אומקערן.
10. | :ווער וועט ליכט נאָך אימ טראַנגן, |
ווער וועט נאָך אימ קאדעש זאָגן?
11. | :נאָר דאָס פערדל דאָס געטרייע, |
וועט נאָכגיין נאָך דער לעווייע.

פאָרייער מי אָדעס

(לעוויצקי א.)

וואריאנט

1. אפ גרינע פעלדער און וועלדער
ליגט מיט פוליעס א זעלנער.
א, דו פויגל, שווארצער פויגל,
נא דיר מיינע הענט און גיב מיר דינע אויגן.
ניינצן יאָר איז מיר געוואָרן,
אז מיינ מאמע האָט מיכ אָנגעוויירן.
ווער וועט נאָכ מיינ לעווייע נאָכגיין,
ווער וועט נאָכ מיר קאדעש זאָגן?
2. די לעווייע וועט נאָכ מיר נאָכגיין,
די שטערן ווערן נאָכ מיר קאדעש זאָגן.
די מאמע האָט צום רויטן קאָמאנדיר אָנגעשריבן,
צי איז איר זון לעבן געבליבן.
דער קאָמאנדיר האָט צוריק געשריבן,
אז איר זון איז אינ פעלד געבליבן.

וואר. צו נ.י. 17-18, 19 — „Der Jude“ II, אפרעל-מיי
1917. ז.ה. 123—124; באסטאָמסקי ז.ה. 109, 108, נ.י. 3, 4;
ז. 132, נ. 5; „לעבן“ העפטן פון צייט צו צייט פאר
ליטעראטור, קונסט און פובליציסטיק. „סוב די מילכאָמע-
יאָרן“, ווילנע, ז. 105—106. צטשר. II—III, ז. 801, נ. 12.
מ. קליינמאן, וואָס האָט פארעפנטלעכט דעם ערשטן
וואריאנט פון „אפ גרינע פעלדער, וועלדער“ איז
„Der Jude“, דערציילט, * אז איז 1914—1915 האָבן
יודישע זעלנער איז די שטיגראָבנס איבערזעצט דאָס דאָזיקע
זיך פון אוקראַיניש. „די מאמע האָט צום רויטן קאָ-
מאנדיר אָנגעשריבן“ — א קאָרעקטיוו, וואָס איז
אריינגעטרָאָגן געוואָרן אין די יאָרן פון צירגער-קריג.
איז באסטאָמסקי וואריאנט (באסטאָמסקי, ז. 108, נ. 3)
לייענט זיך דער דאָזיקער פערזן אזוי: „מיינ מאמע האָט
צום רויטן קרייז געשריבן“.

* די דאָזיקע יודישע, ווי אויך ביכלאל די אַנזוינונג אפן וואריאנט אין „Der Jude“
זעט איך פון מ. וויינרייכס רעפערעאט איבער Jan Stanislaw Bystron—Uwagi
nad dziesięciu pieśniami ludowymi Żydów polskich „יודישע פילאָ-
אָגיע“ 2-3, 1924, ז. 204.

(רײַכ שטיינ כ.)

1. ווי די מוטער שטייט אינדרויסן,
שטייט זי גאָר פארטראכט —
די וויסטע בסורע איז אָנגעקומען,
אז מע האָט בערלען געהארגעט און באַרעכנ געראנעט אינ זייט.
2. ווי די מוטער האָט דאָס דערהערט,
האָט זי געגעבן א שטארקן קריי —
„גאָטעניו, נעמ מיכ צו פון דער וועלט,
אז איך זאָל ניט זען די מיקע פון זיי“.

(סקוריציני זי)

1. אינדרויסן גייט א רעגן,
ס'וועט דאָך ווערן א בראַטע,
:מ'האָט דאָך מיר צוגענומען,
נאזנאטשעט אינ פעכאָטע.:
2. ווי איך בין נאָר אפ קארפאטער בערג ארום,
אזוי האָט זיך מיר אהיימ פארגלוסט.
:אהיימ, אהיימ ט'זיך מיר פארגלוסט —
אהיימ בין איך אנטקאָפּן.:
3. ווי מיראָנענקאָ האָט זיך נאָר דערוווסט,
אז מייער איז א ראבער,*
:אריינגעשיקט האָט ער פאָליציי,
מ'זאָל אימ דאָרטן געפינען.:
4. ווי פאָליציי איז נאָר אריין,
אראָפּגעוואָרפּן די היטל —
:אנו, דו מייער, דו פּינער מענטש,
באוויז דאָס ראבע * קוויטל.:

* א ראבער — האָט אינ די יאָרן פון אימפעריאליסטישער קריג געהייסן דער, וואָס האָט זיך אויסבאהאלטן פון מיליטער-דינסט.

5. ווי נאָר מייערקע האָט דאָס דערהערט,
קיינ קאפ זיכ ניט דערשראָקן.
:| געכאפט די פיס אפ די פלייצעס,
און דורכנ פענצטער אנטלאָפן. |:

6. אכ, דו מייער, דו פֿינער מענטש,
דערצו דעם ראָווס אן איידעם,
ווי ער זעט פאָליציי גייען,
קריכט ער אפן בוידעם.

וואסילקאָוו

22

(סקודיצקי ז.)

וואריאנט

1. אינדרויסן גייט א רעגן,
ס'וועט דאָך זיין א בלאָטע;
:| מע האָט נאזנאטשעט מיין טייער לעבן
אינ דער דעוויאטער ראָטע. |:

2. אזווילי מע האָט אימ ארויסגעשיקט
איז ער באלד אנטלאָפן,
:| א בריוו צום פריסטאוו איז אָנגעקומען,
אז מע זאָל אימ כאפן. |:

3. יעצט איז ער א גאנץ פֿינער מענטש
א באלעבאָס אן איידעם,
:| און אז ער דערועט פאנאסיוקן
אנטלויפט ער אפן בוידעם. |:

4. און אז מע כאפט אימ שוין אריין,
מאכט ער נישט קיין גערודער,
:| א קערבל איז דער האנט רוקט ער אריין
און מע ווערט גוטע ברידער. |:

טרעקאָוסקי ס. סקווירע

(קופער שמיר ש.)

1. פאָניע איז קיין גאליציע אריינגעקומען.
 געמיינט האָט ער, ער איז דער גאנצער באלעבאָס.
 סע האָט ניט געדאָווערט קיין דריי-פיר וואָכן,
 אז פאָניע איז פון דאָרטן אנטלאָפן.
 יא, יא.
 ווע (!) עסטרייך, דייטשלאנד און טערקיי צוזאמען,
 ליב מעכטע, ליב טייערע דריי,
 ווייל פאָניען אָנגעדערנט
 און אזוי אימ אנטוויירנט.*
 היינט איז א גוטער שאַ איז שוין ווידער פריי,
 ווייל פאָניע האָט די מאפאָלע,
 ס'איז אימ שוין ווידער אָ-וויי.
 מע שלאָגט אימ מיט איינ בעהאָלע,
 אפ צאָרעס איז ניקאָריי.
 פארווערנט (?) האָט ער שוין דעם שלאכט.
 מע האָט פון אימ א טעל געמאכט,
 ווע (!) עסטרייך, דייטשלאנד און טערקיי!

פורמאן מ' 14 יאָר, שילער, בעלאָצערקווע, דאָס דאָ-
 זיקע ליד איז אפאָגעמ אנטשטאנען אין גאליציע, עס
 איז עפּשער נאָכגעמאכט געוואָרן פון א דייטשיש ליד.
 „אנטוויירנט“ געהער ניט צום גאליציאנער יידישן לעק-
 סיקאָן. „ווע“ און „פארווערנט“ דארפן זיין קאָרומפּירטע
 ווערטער. זייער מיינ איז ניט באוויסט.

(מאטעריאלן פון דער היסט. עטנ. געזעלשאפט)

1. דער דייטש איז אריין אין גראָדנע
 מיטוואָך אינדערפרי,
 ארויסגעטריבן די זשיטעקעס —
 געוואָרן בעזשענציי.

* אנטוויירנט — מעסאליעכ געווען (דייטש, entfernt).

2. די דײַטשישע ראוווערשטיקעס,
זיי קומען שוין צו רײַטן.
דער דײַטש האָט אונדז אָקרוזשעוועט
פֿון אַלע פֿיר זײַטן.

3. פֿאַר אונדזערע געלט
ניטאָ שוין, וואָס צו קויפֿן, —
דער דײַטש האָט אונדז אָקרוזשעוועט,
ניטאָ ווהיג צו לויפֿן.

4. מיר זײַנען בעזשענצעס,
מיר זײַנען כאוויירימ,
דער דײַטש האָט אונדז פֿארטריבן
צו די מינסקער כאוויירימ.

מודיק 12 יאָר, אַל שילער.

25

(מאטעריאלן פֿון דער היסט. עטנ. געזעלשאַפֿט)

1. ליבער גאָטעניו, ליבער טאטעניו,
טו אפֿ אונדז א נעס.
טו אפֿ אונדז א בליק
אונ קער אונדז אומ צוריק
באלד אינ אונדזער היימ.

2. פֿאַראַיאָרן, הערט איר,
פֿורֿימ אינ דער צײַט
זײַנען מיר געווען אַלע אינ שטוב;
הײַנט איז אַלץ פֿאַרקערט,
דער טאטע איז גאנצ ווייט,
אַלעס איז צעשטערט.

3. גרויסער גאָטעניו,
מיר גיבן צו דיר א בליק,

שיק אונדז די נעכאָמע,
שיק אונדז דעם טאטנ
גלייכ פונג מילכאָמע צוריק —
די בעסטע שאדעכמאָנעס!

איבערגעגעבן פונ די שילערנס: די שקאנ (ניינ יאָר), סטרו-
פינסקאיא (8 יאָר). שווארצ (8 יאָר).

לידער פון שטייגער

1

(קופערשמיר ש.)

1. „אוי, וואָס דיר געבן, מיין טייער קינד?
 צי געבן דיר א שניידער־יונג?
 „א שניידער־יונג, א שניידער־יונג ניט כאַאטנ,
 שעלט דאָס ווייב אינ טאטנס טאטנ —
 ניין, טאטע, ס'איז ניט שיינ.“

2. „אוי, וואָס דיר געבן, מיין טייער קינד,
 צי געבן דיר א סטאַליער־יונג?
 „א סטאַליער־יונג קראפט קאסטנס
 און הייסט דעם ווייב אַפּטער פאסטנ —
 ניין, טאטע, ס'איז ניט שיינ.“

3. „אוי, וואָס דיר געבן, מיין טייער קינד,
 צי געבן דיר א לערנ־יונג?
 „א לערנ־יונג קוועטשט די באַנק,
 מאכט דאָס ווייב גיכ קראַנק —
 ניין, טאטע, ס'איז ניט שיינ.“

4. „אוי, וואָס דיר געבן, מיין טייער קינד?
 צי געבן דיר א סויכער־יונג?
 „א סויכער־יונג האַנדלֶט מיט סכּוירע,
 קישט דאָס ווייב אזוויוו א כאַסיד די טוירע —
 ניין, טאטע, ס'איז ניט שיינ.“

אַסטראָמאָניסקי י. פּאָוואָלעָטש. וואַר. — ג. מ. ז.
 199-198, נ. 246, 249, קאהאַב 2, ז. 13, נ. 5. לעהמאַנ
 „גאַנאָווימ־לידער“ ז. 200, נ. 46. באַסטאַמסקי, ז. 66, 67, נ.
 4. קיפּניט ||, ז. 106, 107. אינעם אַרכיוו פּונ אונדזער
 עטנאָגראַפּישער סעקציע געפּינען זיכ נאָכ אייניקע
 וואַריאַנטן פּונעם דאָזיקן ליד.

(קופערשמיר ש.)

1. שאדכאַנימ אינ אלע גאסן — ווער וויל מיין טאַכטער נעמען?
איך וויל זי אָפּגעבן,
איך וועל מיין טאַכטער א גאַלדשמיד א מאן געבן,
וועט זי גיין אינ גאַלדענע רינגען.
2. איך האָב געהערט זאָגן: גאַלדשמידישע ווייבער
דארפן די רינגען רייבן,
אז איך וועל מיין טאַכטער א באַלעגאַלע פאר א מאן געבן,
וועט זי דאָך האָבן וואָס צו טרייבן.
3. איך האָב געהערט זאָגן, אז באַלעגאַלישע ווייבער
דארפן די שטעקלעך שניצן,
און איך וועל מיין טאַכטער א בעדער א מאן געבן,
וועט זי דאָך קאָנען שוויצן.
4. איך האָב געהערט זאָגן, אז בעדערשע ווייבער
דארפן די ווייבער שמייסן,
אז איך וועל מיין טאַכטער א בעקער א מאן געבן
וועט זי דאָך האָבן וואָס צו בייסן.
5. איך האָב געהערט זאָגן, אז בעקערשע ווייבער
דארפן די טייגן קנעטן,
און איך וועל מיין טאַכטער א שויכעט א מאן געבן,
וועט זי דאָך האָבן וואָס צו פליקן.
6. איך האָב געהערט זאָגן, אז שאַכטישע ווייבער
דארפן די קישקעס שאַבן,
און איך וועל מיין טאַכטער אן אלטן מאן געבן,
וועט זי אימ גיך באַגראָבן.

ראָזנבערג פ. טאוואָלעטש. וואריאנט. — ג. מ. ז. 262

263, נ. ג. 313, 312

(קופער שמיר ש.)

1. שטשאַ ווי באַטקאָ ז'מענע כטיוו,
שטשאַ ווין מענע אוטאָפיוו,
:| זא טאקאָהאַ יא אישלא,
רוטשע בולאָ ני ראָסלא:|
2. וואָס האָט מיין טאטע פון מיר געוואָלט האָבן,
וואָס האָט ער מיכ אזוי יונגער הייט באַגראָבן,
:| איידער פאר אזא שלימאזל כאסענע צו האָבן,
בעסער וואָלט ער מיכ געווען א קריינינקע באַגראָבן:|
2. אי נע האַרנאָ איסטע דע,
נימא ז'קימ ווייטי דאָ ליודיי,
:| הירקאָ, טערפּקאָ יאק פּאָליי,
הירקאָ, מאמא, זשיטי ז'נימ:|
4. ס'איז ניט שיינ אונ ניט פּינ,
ניטאָ מיט וועמען אינ גאס ארײַנצוגיין.
:| ביטער איז ער ווי פּאָליי,
ביטער, מאמע, צו זײַן מיט אימ:|
5. פּאָמאָזשי, באַזשע, זבאוויטסיא,
פּאָלאָזשי יעהאָ נא לאווצי,
:| יאק נא לאווצי פּאָלאָזשו,
טויטשקו וו צערקווי פּאָסטאווליו:|
6. הערפּ מיר, גאָט, מיין געדאַנק,
לייג אימ אַנידער אַ ביסעלע קראַנק
:| אונ אז ער וועט שוין גאָר קראַנק זײַן,
וועל איכ א פונט ליכט מענדאָדער זײַן:|
7. יאק נא לאווצי ווין לעזשאוו,
בולאָ מעני טראָכע זשאל;
:| א יאק יעהאָ ז'ראווקי פּריניאלי
האַרע ז'סערדציא זאבראלי:|
8. אז ער איז געווען גאָר קראַנק,
האַט מיר געטאָן אַ ביסעלע באַנק,

:| אונ אז מ'האָט אימ צוגענומען א צוויי דריי טריט,
האָב איכ גענאָסן א פרייעכע מינוט.:

9. נא צווינטארי יא פראקארא,
איז צווינטאריא יא סקאקאלא:
:| סלאווא טאָבי, באַזשע, צאָריו,
שטשאַ פאָנעסלי נא צווינטאָריו.:

10. אפּן פערד האָב איכ געוויינט,
פונעם פערד האָב איכ זיכ געפרייט,
:| איכ דאנק דיר, גאָטעניו, פאר מײַנע יונגע יאָר,
וואָס דו האָסט בא מיר צוגענומען מײַן שוואַרצ-יאָר.:

11. זעמזעיו פריסיפאלי,
טא נאָהאמי פריטאָפּטאלי; —
:| רעזשי, רעזשי וו טשאָרטאָווי יאמי
שטשאָב טי ני לאיאוו מענע או מאמי.:

12. מיט דער ערד האָט מען אימ פארשאַטן,
מיט די פיס האָט מען אימ צוגעטראַטן,
:| ריג-זשע, ריג-זשע, דו שוואַרצ-יאָר, אינ גרוב
איכ זאָל ניט הערן קיינ קלאַרעס אינ מײַן שטוב.:

וועקסלער אידע, בעלזשער קווע

4

(טשערניאק י.)

וואַריאַנט

1. אוי, טאטע, וואָסטו צו מיר געהאט,
וואָס האָסטו מיכ כאסענע געמאכט?
:| איידער פאר אזא שלימאזל כאסענע צו האָבן,
בעסער וואָסטו מיכ באַגראָבן.:

2. אי ניט קלוג, אי ניט שיינ,
אי ניטאָ מיט וועמען אינ גאס ארויסצוגיין
:| אָט אזוי איז ביטער, ביטער ווי פאָרין,
ביטער איז מיר זיינ מיט אימ!:

3. אוי, גאָט, גיב אימ איינ ביסעלע קרענק,
אונ אז ער וועט שוינ גוט קראנק זײַן,
: אונ אז ער וועט שוינ גוט קראנק זײַן,
דאן ווער איך דיר [א] פֿיכטעלע מענאדער זײַן.:

4. מיט די הענטעלעכ ציגעשאַטן,
מיט די פֿיסלעכ ציגעטראָטן.
: פֿייגט אימ, פֿייגט אימ טיפער אינ גרוב,
קעדיי קיינ קראַצע זאָל ניט זײַן אינ שטוב.:

5. אוי, טאטא, שטאָ טי זאראָביץ,
שטאָ טי מיניע זאטאָפֿיץ?
: טשעמ זא טאקאָוואַ זאמוזש יא אישכא,
לױטשעב יא נייע וויראָסכא!:

6. אי נייע סיט, אי נייע מיץ,
נייע סקיעמ ווידישט דאָ פֿיודזי
: טאק מיניע האַרקאָ, יאק פּאָרינ,
האַרקא מיניע זשיצ איס נימ.:

7. אי ס'רוקאמי פֿריסיפאָרי,
אי ס'נאָגאמי פֿריטאָפּטאָרי,
: קלאָדי, קלאָדי וו טשערטאָו יאמי
שטאָבי נייע רוגאָלי מאָיע מאמי.:

פֿריידיגע מ. א נייטערנ, 50 יאָר. כאַטימסק, וואַר-
שױן 3,4 — קאהאַן II, זי 75, ג. 9. Шейн
„Белорусские народ. песни“ Петербург 1874,
стр. 279. אלע ייִדישע וואַריאַנטן זײַנען אַפּאָגעט
איבערזעצונגען פֿון ווײַסרוסישע אונ אוקראַינישע פּאָלק-
לאָר-לידער.

5

(סקודיצקי ז.)

1. איינעם איז דאָכ זייער גוט,
דעם אנדערן איז נאָכ בעסער
: טרינקט ער טיי מיט צוקער —
: אונ איך האָב דאָכ פֿארשפֿילט

מיינע יונגע יאָרן,
איז דאָך מיר פינצטער און ביטער.:

2. איינעם איז דאָך זייער גוט,
דעם אנדערן איז נאָך בעסער,
:עסט ער גוטע מייכאָלים—:
:און איך האָב דאָך פארשפילט
מיינע יונגע יאָרן,
אזויווי א שלאָפּ אָן א כאַלעם.:

3. איינעם איז דאָך זייער גוט,
דעם אנדערן איז נאָך בעסער,
:נייט ער שיינע קריידער—:
:און איך האָב דאָך פארשפילט
מיינע יונגע יאָרן,
אזויווי אינ א פינצטערן כידער.:

4. איינעם איז דאָך זייער גוט,
דעם אנדערן איז נאָך בעסער,
:פלאנצט ער זיך א וויינגארטן—:
:און איך האָב דאָך פארשפילט
מיינע יונגע יאָרן,
אזויווי א קארטיאָזשיק אינ קאַרטן.:

גאַרילאָוסקי ב. 50 יאָר, ראדאָמישל.

6

(קופערשמיד ש.)

1. א יאָר נאָך מיינ כאסענע געווארט האָב איך אפ גליק,
טיינעט א יונג ווייבעלעך, זי רעדט און שעלט,
גענומען האָב איך א מאנעכל אפ סאַנימ נאָר געזאָגט,
נאָר כאפן, קינדער, קען איך ניט צוריק.

2. ער גייט זיך אינ טעאטער א סיאט (?) א טייערן,
און מיך, מאמע, נעמט ער שוין ניט,
ער זאָגט, אז איך בין געבוירן צום קאָבן און צום שייערן
און צו דערפאנגען גרייטס צום טיש.

3. אוי, או איכ שרייב, אז ער זאל אָן מיר ניט גיין,
הייסט ער מיר זיכ ריטסן אפ די ציינ.
ער כאפט זיכ באלד צום שטעקעלע
און דאָזט מיכ מיטן ברעקעלע,
טו איכ מיר זינגען די טרויער-ליד אליין.

4. איכ שווער אייך בא וואָס היידיקייט,
אז דאָס איז ניט קיין קרייניקייט,
בעסער איז צו ברײבן אַן אלטע מויד,
פון גאָט באשערט א זיבעלע,
די גרויס ווי א ציבעלע,
פונעם קריינעם נעפעשל האָב איכ שוין דעם טויט.

קאהאן. ראקטנע.

7

(קופער שמיד ש.)

1. העמדער א טוב האָב איכ אויכ, — טאדערי דאָמ-באָמ,
פון זיי איז ניטאָ קיין איינע קיין גאנצע אויכ, — טאדערי דאָמ-באָמ.
היינט האָב איכ א פלאַן באטראכט, — טאדערי דאָמ-באָמ,
כ׳האָב קוים פון זיי איין העמד געמאכט, — טאדערי דאָמ-באָמ.

2. פיר דירעס האָב איכ אויכ, — טאדערי דאָמ-באָמ,
אינ זיי איז ניטאָ קיין טיר און קיין פענצטער אויכ, — טאדערי
דאָמ-באָמ.

היינט האָב איכ א פלאַן באטראכט, — טאדערי דאָמ-באָמ,
כ׳האָב קוים פון זיי א בענקל געמאכט, — טאדערי דאָמ-באָמ.
בעלזאָצערקווע.

8

(גוטיאנסקי ב.)

1. „גאָט שטראַפּט איין מענטשן
פאר זינע זינד,
איינעם אינ איין אָרעמקייט,
דעם צווייטן אינ איין קינד.

2. גאָט שטראַפּט איין מענטשן
אינ א גרויסער נויט,
איינעם אינ איין אָרעמקײַט
דעם צווייטן אינ איין טויט.
3. מיכ האָט ער געשטראַפּט
מיט איין שרעקלעכער שטראַפּ,
ער האָט פארוויגט מיין קינד
אינ איין אייביקן שלאָפּ.
4. אינ צאָרעס אונ דײַדן
בינ איכ שטענדיק זאט,
פונ דער צײַט אָן
זינט איכ האָב כאסענע געהאט.
5. דאָקטוירים מיט רעפּועס
איז שטענדיק פּוץ מיין שטוב.
די גאנצע וועלט ווײַזט מיר אויס,
ווי א פינצטערע גרוב״.
6. „גענוג שוין אייכ, מיניע ערטערן,
וויינען אונ קלאָגן,
לויפט־זשע גיכ אינ שוץ ארײַן,
אונ זאָל מען טיילט זאָגן.
7. פאר א מיניען מענטשן
א נאָמען צולייגן,
טאָמער וועט רעבוינעשעלויילעם
שענקען דאָס לעבן״.
8. ווי מע האָט א נאָמען
צוגעלייגט,
אזוי איז דעם ריבוינעשעלויילעם
די נעשאַמע צוגעגרייט.
9. בעסער זאָלסטו נעמען
פונ מיין קינד איין אייווער,

איידער איך זאָל זען
דאָס פערטע קינד אין קייווער".

10. „גענוג שוינ אייך, מינע עלטערן,
צו וויינען נאָך מיר,
גאָט וועט אייך אָפגעבן
אנ אנדערן פאר מיר“

11. עס איז דען א נאָווענע,
אז בא א מוטער שטארבט א קינד?
פארבלייבט אלע גליקלעכע,
גליקלעך און געוונט“.

12. „גענוג שוינ דיר צו ליגן
אם דיין קראָר-ווייסער בעט,
איך האָב שוינ פאר דיר צוגעגרייט
א פלינעם קאבינעט.“

13. דאָרטן וועסטו ליגן
[. איינער אליין]
ווארפ אוועק די פאלשע ווערט
און לאָמיר גיכער גיין“.

בראגניסקי ר., שילערן, געהערט פונ אן עלטערער פרוי
כאווע גוטהערצ, אין קיעוו. אינעם ליד קומעט צום
וואָרט: די מוטער, דאָס קראנקע קינד, דער זינגער, ווידער
די מוטער, ווידער דאָס קראנקע קינד, דערנגאָך דער
מאלעכאמאָועס. צווייטער פערן פונ ניינטער סטראָפּע
זיכער פארגרייזט. אינ אונדזער צווייטן וואריאנט לייגן,
זיך דער דאָזיקער פערז אזוי: „פונ מיין קערפער אן
אייווער“. אינ דער לעצטער סטראָפּע פעלט די צווייטע
שורע, מיר רעקאָנסטרוירן לויט אונדזער צווייטן ווא-
ריאנט פונעם דאָזיקן ליד (זע נ. 9) צוויי ווערטער
פונ סאָפּ שורע.

1. פון זינט, מאמע, איך האָב כאסענע געהאט,
איך האָב כאסענע געהאט,
אזוי האָב איך נאָך, מאמע,
קיינ גוטן טאָג ניט געהאט.
2. די ליקאריסטוועס מיט די רעצעפטן
גייעג ניט ארויס פון מיין שטוב,
אוי, איז דאָך מיר פינצטער,
אזוי ווי אינ א גרוב.
3. צען קינדער, גאָטעניו,
האָסטו מיר געגעבן מיט גרויסן פארגעניגן.
ניין האָסטו בא מיר צוגענומען
און איינס איז מיר פארבליבן.
4. ניין האָסטו בא מיר צוגענומען,
וויי איז צו מיר, ווינד,
און היינט וועסטו נאָך צונעמען,
בא מיר דאָס צענטע קינד.
5. איידער דו זאָסט צונעמען,
דאָס צענטע קינד אינ קייווער,
בעסער זאָלטו נעמען
פון מיין קערפער אן אייווער.
6. פאר א מיניען מענטשן
דעם נאָמען צוצולייגן,
בעסער זאָלטו מיך
פארברענען אפ קיידן.
7. טו איך בא דיר שטיין,
און טו איך בא דיר קלאָגן.
איר זייט נאָך יונגע מענטשן,
איר וועט נאָך קינדער האָבן.

8. „אוי, פאָרט אַראָפּ אַ צווייגעלע
מיטן קאַרענ צוזאמען —
בא וועמען טע שטארבט א קינד
איז א צאַרע דער מאמענ“.

9. „שטיי שוין אופ, דו פוילער,
דו פוילער פון דיין בעט,
גי, איך האָב דיר אָנגעגרייט
א ריינעם קאבינעט.“

10. אז דו וועסט דארפן
דיגן איינער אליין,
ווארפ אוועק די פארשע וועלט
און לאָמיר ביידע גיין“.

בעלאַבערקווע, גרוזיע. צו נ. נ. 8-9, זע, רשומות ז. 372,
נ. 6.

10

(קופער שמיר ש.)

1. איך האָב איינגעהייצט דאָס הרובקעלע
און ס'איז געפלוין פינקען,*
אז איך זיצ באמ טיש מיט א קאַמפאניע,
זאָלסטו מיר ניט ווינקען.

2. איך האָב איינגעהייצט דאָס הרובקעלע
מיט א שטיקל האַלץ,
איך בין אן אַרעם מיידעלע
און האלט זיך גרויס און שטאַלץ.

3. מיין מאמע האָט געשיקט מיך
אינ קרייטל קויפן ציקער:**
לויפ אהיים שוין גיכער,
דיין בערל איז שוין שיקער.

*—פונקען.

**—צוקער.

4. אוי — אוי — אוי — די מאמע קאכט ווארעניקעס,
 אוי — אוי — אוי — די מאמע זיפט די יוכ. *
 אוי — אוי — אוי — די מאמע גייט אינ מארק אריין,
 אוי — אוי — אוי — דער טאטע שלעפט זיכ נוכ. **

לעטיטשעווסקי, בעלאצערקווע, גרוזיע.

11

(סקודיצקי ז.)

1. אויסגעשטערט א קראָם מיט פלעשלעכ,
 פונקט ווי נאָכ א מינ סכירע;
 מיט די פעטשאטקעס אפ די העלדזעכ —
 סינעמט אוש אָג א מוירע,
 אונ פארקויפן פארקויפט עס א פראָסטער ...
 ניט קיין כאצקל שעראָנו,
 אונ וויל ניט געבן אָג מעזומאָנימ —
 אוי וויי ראָנו.
2. אז ס'קומט א זונטיק, א פראָסטע כאָגע,
 איז די מאָנאָפאָליע פארמאכט לאכלוטן,
 כאָטש סויגע-ציען, ס'זאָל ארויס די נעשאָמע,
 וועט ניט העלפן קיין בעטן.
 כאָטש גיב א רענדל פאר א טראָפן
 אפ מאכנ שעכעיאָנו,
 וואָס פאר אן אומגליק, דער רועכ זאָל אימ טרעפן,
 אוי וויי ראָנו.
3. ווען דער שיקער זאָל אופשטיין פונעם קייווער
 וואָלט ער נאָכאמאָל געשטאָרבן.
 די רענדארעס, די קרעטשמארעס:
 יאָסל-סימכע-ארנס אונ אווראָמ-הערשלס,
 ליבער טווערסקיס, איסאק-ארל-שאיעס
 וואָלטן זיכ צעראָפן איבער די נאָרעס

*-יויכ.

**-נאָכ.

אוב וואָרטן געשריבן:
אוי וויי לאָבן.

4. נאָר סיגייט א באסקאל פון בארג סיני
מיט א קאל פון א נעכאָמע:
טרינקט, ברידער, ניט זעוואיעט,
קאָלומאן עס האלט זיך די נעשאָמע,
אוי וויי, גאָט האָט אייערע טפילעס מיט טאכנונים געטון צו הערן,
מע וועט מעוואטף מאכן די גויירע פון מאָנאָפאָליע.
טרא, לא, לא,
בראניסקי ש., טשערנאָבל.

12

(ספורדיצקלי, זי.)

1. עפעס טוט מיר מיין הארץ זאָגן
זייער א גוטע זאך:
מאָרגן וועל איך דאָס ווייב שלאָגן,
עס וועט זיין זייער גרייך.
2. דאָס פלעשעלע בראַנפן פון צוקאָפּנס,
נעמט זי בא מיר ארויס,
און טריקנט דאָס אויס ביז איין טראָפּן,
אוי, גוואַלד, איך האלט דאָס ניט אויס.
3. טאָמער איז נאָך קארג —
איז אויסגעשטעפּט א קראַם מיט פלעשעכע,
פונקט ווי א מיג סכּוירע,
מיט פעטשאטקעס אפ די העלדזלעכ —
סיכאפּט אזש אָן א מוירע.
עס פארקויפט א מאָנאָפאָלישטיק, א גראַבער פּאַנעם,
ניט קיין כאסקל שעלאָגן,
ער וויל ניט באָרגן, נאָר בימומאַנימ.
אוי, מא האַיאָ לאָבן.

רעזניק, א. טשערנאָבל. נ. נ. 11—12 אפאָנעם אנטשטאנען
אינדערצייט, ווען מע האָט איז צאריסטישן רוסלאַנד

אינגעפירט די פראָנפֿן-מאָנאָפּאָליע. ביירע לידער זינגען
 געוונגען געוואָרן מיטן ניגון פֿונ קינעס. די ערשטע
 צוויי פֿערזן פֿונ נ. 12 איבערזעצט פֿונעם פּאָטעק: רחש פֿבי
 דער טוב... (תהילים, נוה, 2). צו דער צווייטער סטראָפֿע
 פֿונ נ. 12, זע אַ וואַריאַנט באַ אַנסקינ. געזאמלטע
 דערקן, ג. 15, ז. 189. ב. גוטיאנסקי גיט איבער
 אז דאָס ליד „אויסגעטעלט אַ קראָמ מיט סלעשלעכ“
 האָט ער געהערט זינגען אין אַ פּראָווינציעלן ייִדישן
 טעאָטער.

13

(סקוריצי ז.)

1. צי האָט איר געהערט, וואָס ס'קאָנ זיך פֿארלוּפֿן,
 די באַבע האָט געפֿירט דעם זיידן פֿארקויפֿן,
 | זי האָט אימ אויסגעפֿירט אלע גאסן,
 און קיינער האָט פֿאר אימ ניט געוואָלט געבן קיין גראָשן. |
2. דער זיידע האָט דערפֿון געמאכט אַ גרויס געלעכטער,
 זאָך ער בעסער זיין אַ שלעכטער.
 | ער האָט געכאפט די ווישקעס פֿונעם וואָגן
 און האָט אָנגעהויבן די באַבע צו שלאָגן. |

סקוריצי ז., א שמיד, 60 יאָר, זשיטאָמיר.

14

(גערשענזאָן מ.)

וואַריאַנט

1. צי האָט איר געהערט, וואָס ס'קען זיך פֿארלוּפֿן,
 די באַבע האָט געפֿירט דעם זיידן פֿארקויפֿן.
 די באַבע איז געוואָרן אינקאָס
 דעם זיידן ארויסגעפֿירט אפֿ דער גאס.
2. זי האָט געוואָלט מיטן גאנצן לעבן —
 קיינער וויל פֿארן זיידן קיין גראָשן ניט געבן.

הָאָט זיך די באבע גוט באטראכט
און הָאָט דעם זיידן קערק געבראכט.

3. איז געקומען זי האלבע נאכט,
הָאָט דער זיידע ארויסגענומען זי ווישקעט פונעם וואָג
און הָאָט אָנגעהויבן זי באבע צו שלאָגן
איז די באבע ארויסגעלאָפן אפ דער גאס.

4. זאָל זי וויסן ווי צו לויפן,
זאָל דעם זיידן ניט פארקויפן.
אָט-דאָס איז דער באבעס גאנצער גליק,
וואָס זי איז געקומען אהיים צוריק.

גערישענאָג מיינוט 56 יאָר, שטוב-באלעבאָסטע, טשערניבאָוו.

15

(סקוריבקי ז.)

(אונטער-וועלט-ליד)

1. שימקע כאוער איז קיין סטאמבורג געפאָרן,
ער הָאָט געוואָלט סארבעסערן די יאָר,
| ער הָאָט געוואָלט דאָס לעבן מאכט בעסער —
הָאָט מען אים ארשנגערוקט א האַראַניטשני מעטער. |

2. מיסטאָמע איז דאָס אים אזוי געווען באשערט
ער זאָל קיין טיט האַראָבן אין סטאמבורגער ערד.
| ער הָאָט געוואָלט זיין גליק צו די גאטער,
הָאָט מען אים אפ מאַרגן געלייענט אין די בלעטער. |

געבער מ. אימאן.

א י נ ה א ל ט

זיט		
3	פארווארט	
14	קירצונגען, וואָס ווערן גענוצט אין בוך.	

ארבעטער-לידער

I. ארבעט, עקספּלואטאציע און נויט

17	1. שווער און ביטער ווי דער טויט	
17	2. אלע מינע יאָרן האָב איך באַבלעבאטימ געארבעט	
18	3. איך שטיי דאָך אום גאנצפריי	
19	4. א שניי, מאמע, א שניי ליובע	
20	5. איינ שניי, מאמע, איינ שניי, מוטער (וואַריאַנט)	
21	6. א שניי, מאמע, א שניי, מוטער (וואַריאַנט)	
22	7. טאָג אזוינע נאכט און נאכט אזוינע טאָג	
23	8. בינ איך מיר א נייטערקע	
23	9. בא די מאשינען איינגעבויגן	
24	10. אוי, איך האָב שוין נישט קיין קויעך בא מיין ארבעט איינגעזיצן	
25	11. אונדזערע יאָרעלעך גייען אונדז אוועק	
26	12. מיר אלע טקאטשעס, מיר שלאָנג אפ איינ פלאטקע	
27	13. שאפעס באַטאָג די היצ איז זייער גרויס	
28	14. ווער סטראַדיעט אזוי אפ דער וועלט	
29	15. די באַלעבאַטע גייט אַרײַן, האָפּ דונע, דונע	
30	16. די מאשינעס קלאפן, די רעדער זיי דרייען זיך	
31	17. אינדרויסן איז פינצטער, אינדרויסן איז כמאנע (וואַריאַנט)	
32	18. וויאזוי זאָל איך נישט מעקאנע זיין דעם מיטטערס לעבן (וואַריאַנט)	
33	19. די מאשינען קלאפן און די רעדער דרייען זיך (וואַריאַנט)	

II. שטרעק-לידער

34	20. שאַפּעס באַ דעם עסן געווען א סאָוועט	
35	21. איר באַלעבאַטימ, איר מערדער	
35	22. טימעג אפילע דונערן און בליצן, טימעג אפילע דונערן און בליצן (וואַריאַנט)	
36	23. ארבעט דער שניידער א גאנצע וואָך	
36	24. ליפּטאָג איז א באַלעבאַס	
38	25. „א גוט-פאָרג אַיך, ראַבינאָוויטש, א גוט יאָר אַיך, יאָסל ליפּטאָג	
39	26. „א גוט פאָרגן דיר, מייער, א גוט יאָר דיר, מוישע (וואַריאַנט)	
40	27. „א גוט פאָרגן דיר, אַזערמעלע, א גוט יאָר דיר, מייער (וואַריאַנט)	

ז י ט

- 28. צי האָס איר געהערט 41
- 29. אפּ מאַל־אַרנאוטסקי און פּושקינסקי באַ פּאַפּאָוון אינ סאַבריק (וואַריאַנט) 42
- 30. דער פּונט איז געוואָרן (וואַריאַנט) 43
- 31. מיר זיינען אַ פּאַלקי, וואָס מיר זייגען לידער 45

אנטיפּראָלעטארישע נאַסן-לידער אפּ דער שטרעק-טעמע

- 32. אין אלע גאַסן, וווּ מע גייט 46
- 33. אין אלע גאַסן, וווּ מע גייט (וואַריאַנט) 49
- 34. אין אלע גאַסן, וווּ מע גייט (וואַריאַנט) 50

III. קאַמפּ און קאַרבאַנעס

- 35. ווי מיר האָבן זיך אלע סאָביראיעט 52
- 36. אריי, וויי, שוועסטער און ברידער (וואַריאַנט) 53
- 37. אריי, וויי, ברידער, מיר זייגען לידער 54
- 38. מיר זייגען דאָס פּאַלק, וואָס מיר זייגען לידער (וואַריאַנט) 55
- 39. הינטער דער סאָפיעווקע הערט זיך אַ גערודער (פּראַגמאַנט) 56
- 40. שאַבעס באַטאָג איז אַ יאָמער מיט אייב קלאָג 57
- 41. דעם ניינטן יאָנוואַר אייב יאָמער מיט אַ קלאָג (וואַריאַנט) 57
- 42. שאַבעס נאָך וואַרמעט גייען מיר אין גאַס (וואַריאַנט) 58
- 43. ס'א דרעמל איב שטעטל, די לאָדן פאַרמאַכט 59
- 44. ווי איסקער איז פּונ דער שטוב אַרויסגעגאַנגען (אַ וואַריאַנט צום הירש לעקערט-ליד) 60
- 45. זוועלפּ אַזיגער נאָך האַלבער נאַכט 61
- 46. רויטכוידישע עלעז, מאַמעניו, אפּדערנאַכט (וואַריאַנט) 62
- 47. זיגסי איז געגאַנגען פּונ דעם עסן 64
- 48. שאַבעס זייגען מיר אין וואַלד אַרײַנגעגאַן 65
- 49. איי, מיטוואָך איז פּערווי מי 66
- 50. די זיכער מיט די סעקרעטן 67
- 51. כּי האָבן געקאַנטשעט די אַכט קלאַסן 68
- 52. ווער טוט סטרויען מאָווערן, פּאַלאַצן 69
- 53. אַן אַנאַרכיסט בינ איך געווען 70
- 54. אַ שטייב קלאַס אַ ציגל 71
- 55. אין דעם ווייטן לאַנד סיביר 72
- 56. אין דעם ווייטן קאַלטן סיביר(וואַריאַנט) 73

IV. רעוואָלוציאָנערע הימנען און געזאַנגען

- 57. אַ שיינעם ווינגאַרטן האָבן מיר פאַרפּלאַנצט 75
- 58. דאָס ערשטע וועלן מיר נעמען נאָך רעגירן 76
- 59. טראַגט אַרויס די היידיקע פּאַנע (וואַריאַנט) 77
- 60. גייט ברידער, גייט 77
- 61. פעלדער, טעווער און ווינגערטנער 78
- 62. וואָס ווילן די הערשער, וואָס ווילן די לאַמפּירן 80
- 63. פאַר דעם קייטער ניקאַלי 80
- 64. ברידער און שוועסטער 80
- 65. ברידער און שוועסטער (וואַריאַנט) 82

- 66. נאש צאר פריהאזש 82
- 67. שטייט אום, איר אונטערערדיקטע 83
- 68. איינ קייל האָט דיכ געטרעפן, מיין געטרענער 83
- 69. ברידער, אויב גאָט וויל אונדו גיט העלפן 84
- 70. וואָס טויג אונדו, ברידער, צו פארלירן 84

לידער וועגן מעלאַכע

- 1. שווער צו זיצן איינגעבויגן 89
- 2. אלע לייטישע מענטשן זאָלן זיך באַקערן 89
- 3. זיצט א שניידער 90
- 4. איך בין מיר א שניידער 91
- 5. איך בין א שניידער און עס לעבט זיך מיר זייער גוט 91
- 6. איך בין א שניידער און ס'איז מיר גוט (וואַריאַנט) 92
- 7. דער שניידער זיצט בא זינן געניי 93
- 8. אוי, גאָט אז ער צאָלט, צאָלט ער איינעם 94
- 9. וואָס זאָגט איר מענטשן, וואָס פונ מיר איז געוואָרן 95

לידער פון דער רוסיש-אפאָנישער און דער אימפעריאליסטישער

מילכאַמע

- 1. פון דער שטוב בין איך ארויסגעגאנגען 99
- 2. אז איך בין פון דער שט ב ארויסגעגאנגען (וואַריאַנט) 101
- 3. מיר הייבן אָן צו זינגען, ברידער 102
- 4. נאָר איך יאָמער און קלאָג 103
- 5. אוי, זעקס אזיגער אינדערפרי 104
- 6. הונגעריק און שלעפּציק און קינע גאנצע ביטן 105
- 7. צום ווייניסקי נאטשאלניק אָן דינן טאטן 106
- 8. ווי שלעכט איז בא יעצטיקע צייטן 107
- 9. אז איך בין א קליין יינגעלע געוועזן 108
- 10. אז וויי דעם טאטן און אז וויי דער מאמען (וואַריאַנט) 109
- 11. אז וויי זידעם טאטן, אז וויי זידער מאמען (וואַריאַנט) 110
- 12. וויי דער מאמען, וויי דער מוטער (וואַריאַנט) 111
- 13. שטיין שטיי איך מיר אין פריסטסטויע 112
- 14. איך לייג אין די אָקאָפּעס אין פינצערן קייווער 114
- 15. איך לייג מיר אין אָקאָפּע 115
- 16. א ליד, ליבע מענטשן, וועל איך אייך זינגען 116
- 17. דאָס פערצנטע יאָר איז אָנגעקומען, וויי, אוי, וויי 117
- 18. טאָטעס, מאמעס, קליינע קינדער (וואַריאַנט) 120
- 19. אפ גרינע פעלדער און וועלדער (וואַריאַנט) 121
- 20. ווי די מוטער שטייט אינדרויסן 122
- 21. אינדרויסן גייט א רעגן 122
- 22. אינדרויסן גייט א רעגן (וואַריאַנט) 123
- 23. פאָגיע איז קיין גאליציע אריינגעקומען 124

- 124 דער דיטש איז אריין אין גראַדנע
- 125 ליבער באַטעניו, ליבער טאטעניו

לידער פון שטייגער

- 129 1. אוי, וואָס דיר בענן, מיין טייער קינד
- 130 2. שאַדקאָנימ איז אלע גאסן, ווער וויל מיין טאַכטער בעמען
- 131 3. שטשע ווי באַטקאָ זימענע כטיח
- 132 4. אוי, טאטע, וואָס'טו צו מיר געהאט (וואַריאַנט)
- 133 5. איינעם איז דאָך זייער גוט
- 134 6. א יאָר נאָך מיין כאַטענע געווארט האָב איך אים גליק
- 135 7. העמער א טוב האָב איך אויך — טאדערי דאָמבאָט
- 135 8. גאָט שטרעמט איין מענטשן
- 138 9. פון זינט, מאמע, איך האָב כאַטענע געהאט
- 139 10. איך האָב איינגעהייצט דאָס הרובקעלע
- 140 11. אויסגעשטעלט א קראָמ מיט פלעשלעך
- 141 12. עפעס טוט מיר מיין האַרץ זאָגן
- 142 13. צי האָט איר געהערט, וואָס ס'קאָג זיך פארלייטן
- 142 14. צי האָט איר געהערט, וואָס ס'קאָג זיך פארלייטן (וואַריאַנט)
- 143 15. שימקע כאַוער איז קיין סטאמבול געפאָרן (אונטערוועלט-ליד)